Vsi v Zadobrovo - Vsi v Zadobrovo - Vsi v Zadobrovo - Vsi v Zadobrovo

TV 15

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik: France Šušteršič

Leto X. — Št. 27 29. VI. 1972

Za dan borca, 4. julij, in 30-letnico slovenske partizanske vojske oziroma prvih slovenskih brigad, iskreno čestitamo vsem borcem NOV, ki so se nesebično žrtvovali za cilje revolucije in za zgraditev samoupravne socialistične družbe.

REPUBLIŠKI ODBOR ZZB NOV Slovenije
REPUBLIŠKI ODBOR ZRVS Slovenije
UREDNIŠTVO IN UPRAVA »TV 15«

Zaslužnim revolucionarjem več skrbi

NAMESTO UVODNIKA ZA DAN BORCA

Ob dnevu borca, 4. juliju, se spominjamo veličastne epopeje jugoslovanskih narodov, ki se je po zaslugi in pod vodstvom Komunistične partije Jugoslavije spočela tega dne pred 31 leti in se zmagovito končala čez nepolna štiri leta. Ob tej epopeji pa se moramo spomniti tudi njenih neposrednih udeležencev, borcev in revolucionarjev, mrtvih in živih, brez katerih ne bi bilo borbe, revolucije in zmage. V naši dinamični družbi je žal, mnogo ljudi, ki preradi pozabljajo, da je to, kar imamo, zraslo iz pridobitev narodnoosvobodilnega boja in revolucije, zato pa tudi podcenjujejo njene preživele udeležence in jih gledajo le kot zgodovinsko zanimivost, ne pa kot žive ljudi, ki prav tako čutijo kakor drugi in ki jih krivica, če jih doleti, tembolj boli, ker so se vse življenje borili proti njej. Še zlasti pa je žalostno, če na take ljudi pozabijo njihovi lastni tovariši, ki so na položajih.

Kakšen bi moral biti odnos do borcev in revolucionarjev, je že večkrat zelo jasno in lepo povedal tovariš Tito. O tem je spregovoril tudi letos 25. maja — ob svojem rojstnem dnevu — na slavnostnem kosilu sredi svojih sodelavcev, v Belem dvoru. Dejal je:

Pri nas postaja nekakšna navada — in o tem bi zlasti rad tu govoril — da na zaslužne revolucionarje nihče več ne misli, brž ko zapustijo svoje položaje. Res, prejemajo pokojnino in nekateri imajo tudi delo. Toda nihče ne upošteva, da so tu in da bi lahko še mnogo dali. Pri nas se rotacija sprevrača tako, da nekateri kadri z mnogo večjimi sposobnostmi zapuščajo položaj, prihajajo pa drugi, manj sposobni. Takšna rotacija je kaj slaba; o tem sem nedavno govoril v Užicu. Tako ne gre!

Misliti moramo na vse tovariše, ki so med bojem mnogo prispevali. Ko ljudje čutijo, da so jih pozabili njihovi tovariši, zlasti tisti na vodilnih položajih, jih to boli. Na primer: Če se kdo izmed njih znajde v bolnišnici, ali ga kdo obišče? Morda kdo izmed njegovih najbližjih. Tovariši pa, ki so z njimi skupaj prebili dolga leta boja in dela, ne izpolnjujejo te tovariške dolžnosti. Tudi mladi, ki prihajajo na položaje, pozabljajo na to svojo dolžnost. Ti starejši tovariši so izgubili zdravje, ko so posvečali večino svojega življenja boju za osvoboditev in razvoj naše dežele, za vse to, kar imamo zdaj. Če na te tovariše več ne mislimo, zasluži to najstrožjo obsodbo.

Ti ljudje, ki so v večinoma upokojeni, preživljajo večkrat hude trenutke, zlasti, če se čutijo pozabljeni in zapuščeni. Ni dovolj le to, da so njihove gmotne razmere urejene. V vsakdanjem življenju potrebujejo tovarištvo; hočejo sodelovati v našem političnem razvoju, na notranjem in zunanjem področju. Toda kdo bi jim naj to omogočil, če tega ne storijo tisti, ki so na raznih položajih odgovorni za notranjo in zunanjo politiko! Jaz bi to zelo rad, ko bi mi bilo to malo bolj mogoče, izpolnjeval to nalogo osebno, to se pravi, da bi bil bolj v stiku s tovariši, ki so z menoj prebili toliko hudih ur.

Ob tej priložnosti bi rad rekel, da bi morali biti mlajši, ki nas zamenjavajo, malo skromnejši, da bi morali prevzemati naše nazore o tem, kaj je humano, človeško. Govorimo o humanizmu in socializmu, toda to moramo tudi uresničiti. Toda včasih humanizem zavračamo v razmerju med mlajšimi in starejšimi tovariši. O tem bi bilo treba malo več razpravljati. Naš mladi rod je zelo dober in na vsa vprašanja ga moramo opozarjati. Te stvari pa moramo tudi urejati, saj tako, kakor je to zdaj, nikakor ne gre. Nikakor ne pozabljajmo, da je bila naša moč prav v našem tovarištvu, v medsebojnem razumevanju in zaupanju!

20 LET ZRVS

Včeraj je bila v Ljubljani v klubu poslancev svečana seja predsedstva republiškega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin, posvečena dvajseti obletnici ustanovitve Zveze rezervnih oficirjev Jugoslavije kot predhodnice sedanje zveze. Kot je znano, je bila organizacija kasneje preimenovana v Zvezo rezervnih oficirjev in podoficirjev, nato se je vključila v ZZB NOV, zdaj pa je Zveza rezervnih vojaških starešin.

Na svečani seji, posvečeni obletnici, so podelili tudi odlikovanja peterici zaslužnih članov.

O podrobnostih s seje bomo poročali v prihodnji številki.

4. julij – dan borca

ZADOBROVA 1972

Letos praznujemo praznik slovenske partizanske vojske ter 30. obletnico ustanovitve prvih brigad. Osrednja slovenska proslava te velike in pomembne obletnice bo na dan borca, 4. julija ob 10. uri v Zadobrovi pri Ljubljani.

Vabimo vse bivše borce NOV in POS in aktiviste OF, pripadnike enot SLO, člane družbenopolitičnih organizacij in vse občane, še prav posebej pa mladino, da se v čimvečjem številu udeleže tega velikega slavja. Prav z množično udeleo bo bomo dali še poseben poudarek tej pomembni obletnici in ponovno izpričali svojo samozavest in velik ponos, ki nas je navdajal ob ustanovitvi naše prve slovenske partizanske vojske, tiste naše vojske, ki nam je priborila svobodo in ki je tudi v svobodni domovini vseskozi prenašala svoje svetle tradicije na mlade rodove, vojske, na katere dragocenih borbenih izkušnjah je zasnovan tudi naš današnji koncept splošnega ljudskega odpora.

Zato 4. julija vsi na proslavo v Zadobrovo!

RK SZDL Slovenije
RO ZZB NOV Slovenije
RK ZM Slovenije
RS Zveze sindikatov Slovenije
RO ZRVS Slovenije

besede in dejanja

ŠE ENO PRVO MESTO

Delegati občinskih skupščin Slovenije, ki so razpravljali o gospodarskem položaju v republiki, so se zavzeli za večji delovni učinek ter za bolj učinkovito in bolj tekoče spremljanje gospodarskih gibanj na splošno. Med drugim, je bilo ugotovljeno, da je naš delovni čas (42 ur tedensko) — z ozirom na odmore okoli 38 ur na teden — najkrajši v Evropi.

Nin 18. VI. 1972

POPUSTLJIVOST

V razpravah o neopravičenih socialnih razlikah in raznih nepravilnostih v Črni gori so poudarili, da je neučinkovitost in strpnost sodnih organov in inšpekcijskih služb znatno prispevala k razširitvi pojavov nezakonitega bogatenja, prilaščanju in odtujevanju družbenega premoženja in mnogih drugih nepravilnosti.

Takšno oceno sta potrdili tudi poročili o delu pravosodnih in inšpekcijskih organov v minulih dveh letih. Čeprav pravosodni organi opravičujejo svojo neučinkovitost z raznimi objektivnimi težavami, slabimi materialnimi razmerami in pomanjkanjem potrebnih kadrov — je vseeno nesprejemljivo, da pri občinskih sodiščih ostane na leto nerešenih skoraj 10.000 vlog.

Delo 25. VI. 1972

KOGA IŠČEJO NEMCI?

Po podatkih zveznega urada za delo ZR Nemčije je bilo konec leta 1971 kvalificiranim delavcem iz Jugoslavije ponujeno 51,8% vseh prostih mest za tujce.

Res, poklon!

Nesreča je v tem, da se med temi kvalificiranimi delavci nahajajo ravno tisti, ki manjkajo tudi našemu gospodarstvu.

Vjesnik u srijedu 21. VI. 1972

BILANCA DOLGOV

Zadolženost jugoslovanskega gospodarstva se ne zmanjšuje, ampak povečuje. Leta 1967 je za odplačilo dospelih investicijskih kreditov gospodarstvo uporabilo 35,6% razpoložljivih sredstev, leta 1970 41,2%, lani pa že 42. Najbolj zadolžene so industrija, kmetijstvo in promet, veliko manj pa trgovina, gostinstvo in obrt. Vmes je tudi nekaj industrijskih dejavnosti, ki dajejo vsa razpoložljiva sredstva za odplačila. V proizvodnji in predelavi nafte znaša stopnja zadolženosti 103%, v metalurgiji pa celo 118%! Nad 50- odstotno stopnjo zadolženosti imajo v železniškem in pomorskem prometu, v kmetijsko industrijskih kombinatih ter v kemični in v kovinski industriji.

Delavska enotnost 17. VI. 1972

NOVI OBJEKTI

V letu 1971 — vzeto iz objave zveznega zavoda za statistiko — je bilo v Jugoslaviji prijavljenih 292 novih industrijskih podjetij in obratov: v Srbiji 99, v Hrvatski 59, v Sloveniji 57, v Bosni in Hercegovini 52, v Makedoniji 22 in v Črni gori 3.

Vjesnik u srijedu 21. VI. 1972

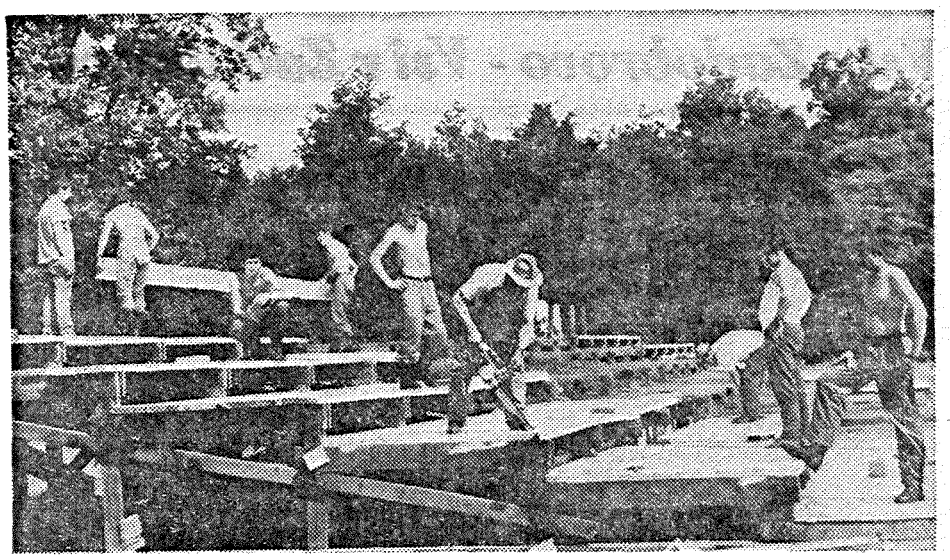

TRIBUNA ŽE GOTOVA — Dela na prireditvenem prostoru za proslavo 30. obletnice slovenske partizanske vojske »ZADOBROVA 72« so v polnem teku. Ob zaključku redakcije je bila tribuna že do polovice gotova. Postavlja jo Reklamservis iz Ljubljane, pomagajo pa mu vojaki. Tudi poslopje rekreacijskega centra Zajčja dobrava je gotovo. Zdaj pospešeno postavljajo stojnice, mize in klopi ter šotore. Tako bo za 4. julij 1972 vse pripravljeno.

dogodki tedna

● **Na povabilo predsednika republike Josipa Broza Tita je prispel v Jugoslavijo na prijateljski obisk etiopski cesar Haile Selasie.** Na letališču na Brniku ga je sprejel s svojim spremstvom predsednik Tito. Etiopski vladar se je dva dni mudil v Sloveniji, kjer so bili pogovori med jugoslovansko in etiopsko delegacijo, nakar je odpotoval na Brione. Njegov obisk v SFRJ se bo predvidoma končal v petek.

● **Na zasedanju delegatov občin v skupščini SRS so razpravljali o štirih zakonskih predlogih,** ki so jedro bodoče zemljiške politike. Soglašali so, naj bi občine v prometu z zemljišči imele prednostno pravico nakupa. Vsak lastnik, ki bi želel prodati nezazidano stavbno zemljišče, bi ga moral ponuditi najprej v nakup občini in šele nato drugim kupčem.

● **CK ZK Srbije je podrobno analiziral dejavnost antisocialističnih in sovražnih sil.** Med razpravo so ugotovili, da je opaziti oživljanje informbirojevščine, vendar ne tiste iz leta 1948, ampak tiste, ki namesto samouprave ponuja »trdo roko«. Ugotovili so tudi, da sovražniki niso toliko močni, kolikor smo slabi mi pri svojem delu, prišli so do spoznanja, da so nasprotniki samoupravljanja in demokratične smeri ZK Srbije pristaši centralističnih in dogmatsko-konservativnih, nacionalističnih sil, med katerimi se oglašajo tudi neostalinistične in rankovićevske sile.

● **Predsednik ZIS Djemal Bijedić bo vodil jugoslovansko delegacijo na 26.** zasedanju Sveta za vzajemno ekonomsko pomoč SEV, ki se bo začelo 29. junija v Moskvi. Jugoslaviji je veliko do vsestranskega ekonomskega sodelovanja s članicami Sveta za vzajemno ekonomsko pomoč, kar je v skladu z njenimi državnimi in ekonomskimi hotenji, družbeno-politično ureditvijo in njeno neuvrščeno neblokovsko politiko. Na tokratnem zasedanju te vzhodno-evropske gospodarske organizacije bo našo delegacijo zdaj prvič vodil predsednik vlade.

● **Avstrijska vlada je predložila parlamentu zakonski predlog o uvedbi dvojezičnih krajevnih napisov na Koroškem.** Parlamentarni odbor za ustavne zadeve naj bi ta predlog obdelal do 5. julija letos. Opozicija pa se je uprla temu roku, češ da gre za podcenjevanje parlamentarne demokracije. Socialistični list »Arbeiter Zeitung« je posvaril opozicijske stranke ter jih vprašal, če se upirajo predlogu vlade iz prepričanja ali pa zaradi »lova« na glasove na Koroškem. List piše, da je oboje slabo in da Koroški Slovenci že 17 let čakajo na izpolnitev tistega dela državne pogodbe, ki jim jamči dvojezične krajevne napise.

● **Častni predsednik nemške komunistične partije (DKP) Max Reimann je zahteval, naj prekličejo odlok o prepovedi delovanja komunistične partije.** Opozoril je, da ta prepoved visi kot Damoklejev meč ne le nad nemško komunistično partijo, temveč tudi nad vsemi državljani ZRN, ki niso zadovoljni s politiko vladajočih krogov in strank.

● **Na povabilo zveznega sekretarja za zunanje zadeve Mirka Tepavca bo državni sekretar ZDA William Rogers prispel 7. julija na tridnevni obisk v Jugoslavijo.** Rogers bo obiskal osem evropskih držav, med njimi tudi Romunijo in Madžarsko.

● **Bangladeški premier Mudžibur Rahman je izjavil, da nikakor ni za to, da ne bi postavil pred sodišče približno 1500 pakitanskih vojnih ujetnikov in** jih obtožili zločinov nad bangladeškim ljudstvom. Kaj takega da ni pričakovati, saj je bilo v Bangladešu hladnokrvno ubitih 3 milijone ljudi, pakistanski vojaki so posilili 200.000 deklet, 10 milijonov ljudi je pobegnilo v Indijo, 15 milijonov pa jih je v strahu begalo iz kraja v kraj. Po njegovih besedah mora svet zvedeti, kaj se je tam dogajalo.

● **V Moskvi so odprli največjo razstavo izdelkov jugoslovanske industrije,** namenjenih splošni uporabi, ki je bila kdajkoli prirejena v tujini. Sovjetska javnost se zelo zanima za to prireditev in marsikje po Moskvi vise veliki panoji, ki vabijo Moskovčane na obisk razstave. Odprta bo do 10. julija, razstavlja pa 63 izvoznih in drugih delovnih organizacij, ki predstavljajo več kot tisoč jugoslovanskih industrijskih podjetij.

● **V Gdansku je bil dosežen prvi večstranski sporazum med državnimi članicami SEV in Jugoslavijo za proizvodnjo strojev.** Sporazum predvideva specializacijo, delitev dela in kooperacijo na področju proizvodnje pomorskih in rečnih ladij ter orodnih strojev. Hkrati pa pripravljajo podoben sporazum, ki se nanaša na proizvodnjo traktorjev in kmetijskih strojev, avtomobilov in strojev za gradbeno industrijo.

● **Zvezna skupščina bo verjetno 28. in 29. junija ratificirala konvenciji o preprečevanju ugrabitve letal in o varnosti v civilnem letalstvu.** Države, ki bodo ratificirale konvenciji, so dolžne preprečevati vsa dejanja nasilstva proti potnikom in akcije za uničenje oziroma poškodovanje letal v letu ter strogo kaznovati izvršilce kazenskih dejanj proti varnosti civilnega letalstva in ugrabiteljem.

● **V Beogradu je bilo 9. redno zasedanje mešanega odbora za gospodarsko znanstveno in tehnično sodelovanje** med Jugoslavijo in Nemško demokratično republiko. Dogovorili so se o razširitvi trgovanja in poglobitvi znanstvenega in tehničnega sodelovanja med državama.

politični razgledi

Obisk krepi duha neuvrščenosti

Od nedelje popoldne je gost v naši državi etiopski cesar Haile Selasie s svojim spremstvom. Prišel je na povabilo našega predsednika Tita na petdnevni prijateljski obisk, od katerega je prva dva dni preživel v Sloveniji, naslednje pa, od petka dopoldne, ko bo odpotoval domov, na Brionih.

Predsednik Tito in etiopski cesar sta se doslej že dvanajstkrat uradno sestala, bodisi na etiopskih, bodisi na jugoslovanskih tleh. Medsebojnih srečanj pa je bilo še več — tako na sedežu OZN v New Yorku, kot na vrhunskih konferencah neuvrščenih. In ravno tu, na teh konferencah voditeljev držav in vlad neuvrščenih držav, so se še posebej utrdile vezi med obema državama. Navkljub različni preteklosti in notranji ureditvi sta obe državi znali povezati skupne poglede na nekatere najbolj žgoče mednarodne probleme in skupaj z drugimi neuvrščenimi državami postaviti čvrst temelj načel neuvrščene politike, ki je v zadnjih letih prerasla v skupno strategijo dobre polovice človeštva.

Zdajšnji obisk etiopskega cesarja v naši državi prispeva k utrditvi duha neuvrščene politike, kakršnega je ustvarila zadnja vrhunska konferenca v Lusaki, zambijskem glavnem mestu, septembra predlani. Tedaj so sklenili, da morajo biti neuvrščene države nenehno budne do prikritih ali neprikritih pritiskov velikih sil nanje, da morajo krepiti medsebojno gospodarsko sodelovanje, da se morajo pogosteje sestajati in dogovarjati o najpomembnejših mednarodnih vprašanjih. Tako je prišlo lani septembra na sedežu OZN do ministrskega sestanka neuvrščenih držav, sledil je februarja letos pripravljalni sestanek neuvrščenih držav v gvajanskem glavnem mestu Georgetownu, nato maja nov pripravljalni sestanek v malezijskem glavnem mestu Kuala Lumpurju, avg. letos pa se bodo v glavnem mestu Gvajane sestali zunanji ministri neuvrščenih držav. Tu bodo najbrž konkretneje razpravljali o naslednji vrhunski konferenci, ki bo prihodnje leto, najverjetneje v Alžiru.

Prav zdajšnji razvoj razmer v svetu zahteva od neuvrščenih držav še posebno budnost. Izkušnje so namreč pokazale, da je dogovarjanje in sporazumevanje med velikimi silami — čemur smo bili priča v zadnjih mesecih — kaj lahko uperjeno zoper male, neuvrščene države, oziroma države, ki se nahajajo izven zacementiranega kroga vpliva velikih sil.

V težnji, da bi poravnale medsebojna navzkrižja in popustila vajeti medsebojne napetosti, kaj rade uporabljajo velike sile za nekakšen politični drobiž male države, ki jim tako jemljejo pravico do samoodločbe in enakopravnega vplivanja na tok mednarodnih dogodkov. V takšnem primeru je vloga neuvrščenih držav izredno pomembna: načela neuvrščene politike, ki izhajajo iz ustanovne listine Združenih narodov — torej iz mednarodno sprejetega in priznanega dokumenta — so se še vselej izkazala kot edini odgovor na politiko sile in kot edina pot v svet miru in pravičnejših odnosov med narodi.

Razgovori med našim predsednikom in etiopskim cesarjem so torej pomemben korak naprej v ustvarjanju nove, učinkovitejše skupne akcije neuvrščenih držav, ki naj bi preprečila dogovarjanje velikih na račun malih, pomagala k odstranjevanju zevajočega prepada med razvitimi in nerazvitimi državami in med slednjimi so zvečine neuvrščene države, in prispevala k izgradnji miru in varnosti v svetu. Res da je med obema velesilama čutiti težnjo po odstranjevanju medsebojnih navzkrižij in k popuščanju napetosti, toda po drugi strani se velika mednarodna žarišča krize — Bližnji vzhod, Indokina, preostale kolonije v Afriki — še bolj razžarevajo in dokazujejo, da nas dogovarjanje med velikimi ne sme uspavati. Neuvrščene države, med katerimi igrata Etiopija in Jugoslavija najvidnejši vlogi, se morajo zato kar najbolj aktivno vključevati v mednarodna dogajanja.

Sosedi stopajo iz brezvladja

Po skoraj polovici leta je naša soseda Italija v ponedeljek naposled le stopila iz brezvladja. Giulio Andreotti, ki ga je predsednik republike Leone imenoval za mandatarja za sestavo nove italijanske vlade, je sestavil seznam ministrov, ki izhajajo iz treh strank — krščansko demokratske, socialno demokratske in liberalne. Novo koalicijsko vlado podpira s svojimi glasovi v parlamentu še republikanska stranka, ki pa ni dala nobenega ministra. Novi zunanji minister je Medici, sicer znan kot strokovnjak za gospodarske in finančne probleme. V vladi je tudi bivši premier Colombo, medtem ko bivši zunanji minister Aldo Moro, ki je neformalni voditelj krščanskodemokratske levice, ni hotel sprejeti ponujenega mesta v vladi. Andreotti je seznam ministrov že predložil predsedniku Leoneju, v začetku julija pa bo o njem odločal parlament, ki ga bo, po splošnem prepričanju, tudi potrdil.

Brezvladje je v Italiji povzročilo resne politične pretrese, ki so privedli do predčasnih parlamentarnih volitev. Razmerje političnih sil se tudi z volitvami ni kaj bistveno spremenilo in nova vlada, ki iz njih izhaja, je v svojem bistvu pravzaprav kompromis. Imenujejo jo sredinsko vlado, ker stojijo za njo v ozadju predvsem sile, ki love ravnotežje med italijansko levico in desnico. Vendar pa se prejkone nagibljejo bolj proti desni kot proti levi. Nihče si v Italiji namreč ne dela iluzij, da bi bila nova sredinska vlada pripravljena sodelovati s komunisti, če bo iskala podporo za uveljavljanje zastavljenih vladnih programov. A ker sama po sebi ni dovolj močna, bo prisiljena iskati podporo drugje — pri skrajni italijanski desnici, ki je ravno v zadnjih mesecih, še zlasti pa ob volitvah, precej dvignila glavo. Neofašistični voditelj Almirante je nedavno kar naravnost napovedal fizičen obračun s komunisti in drugimi italijanskimi levimi silami in v nekaterih političnih atentatih in sabotažah, ki so zadnji čas pretresali italijansko javnost, je bilo jasno čutiti botrovanje neofašistov.

Zato tudi italijanske leve sile, tako socialisti in komunisti, čedalje glasneje opozarjajo na nevarnost, da utegne nova sredinska vlada napraviti kupčijo z neofašisti, kar bi šlo kajpada na kožo naprednih političnih tokov. Značilno je vsekakor, da si je nova vlada med svoje cilje zastavila — poleg oživitve gospodarstva in aktivnejšega sodelovanja Italije v mednarodnem dialogu oziroma v evropskem dogovarjanju — tudi boj za spoštovanje javnega reda; če bo to taisti red, ki ga zahtevajo neofašisti, potem to pomeni resno grožnjo italijanskim levim silam, saj je znano, da je italijanska desnica spretno izrabljala posamične akcije skrajnih levičarjev za široko gonjo proti vsem naprednim silam.

Nekateri opazovalci italijanskih razmer zatrjujejo, da bo nova italijanska vlada kratkega življenja in da se zna obdržati komajda do jeseni. Tedaj se bo najbrž znova odprlo vprašanje, ali lahko naša soseda v nedogled podaljšuje svojo notranjepolitično krizo in pri tem sistematično zapostavlja vlogo in težo njenih levih sil — socialistov in komunistov, ki zadruženi že zajemajo večino njenega prebivalstva. Upati je, da so bile izkušnje iz preteklosti zanjo dovolj poučne.

KOMENTATOR

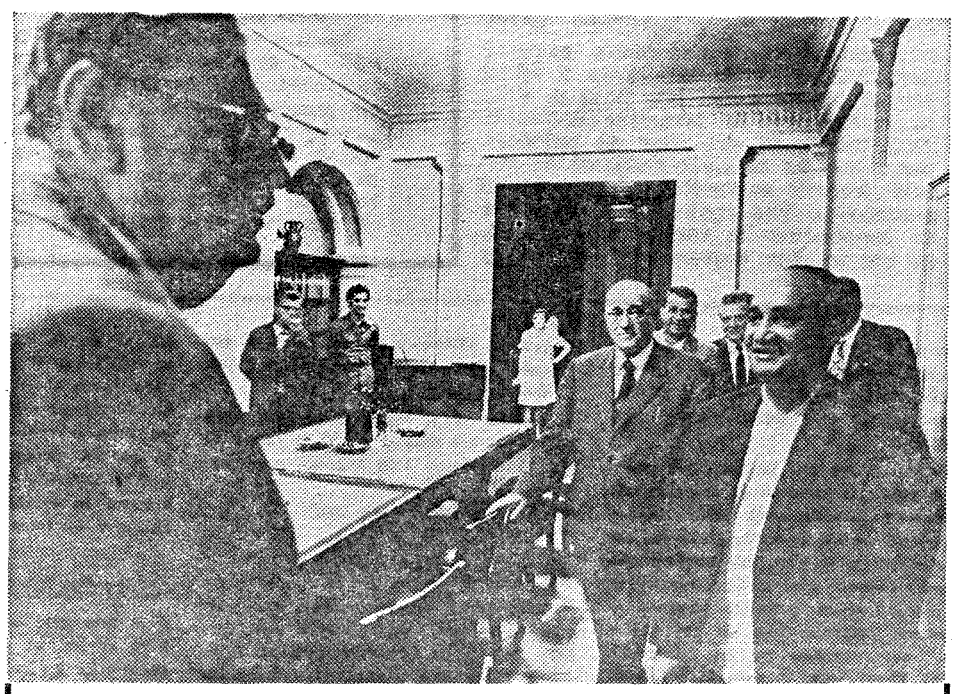

Dne 27. VI. 1972 je obiskal republiški odbor ZZB NOV Slovenije predstavnik angolskega osvobodilnega gibanja MPLA dr. Edwardo dos Santos, v imenu odbora ga je pozdravil Franc Leskošek-Luka.

Foto: Edi Šelhaus

»Odredba štev. 10«

(Na položaju 26. 8. 19 2)

Sredi najsilnejše italijanske ofenzive — pričela se je 16. julija 1942. leta zjutraj z napadom na Krim, končala pa šele 4. novembra 1942 z operacijami na Gorjance — je Glavno poveljstvo slovenske partizanske vojske izdalo 26. avgusta 1942 »Odredbo št. 10«, ki jo je podpisal tedanji namestnik komandanta Primož Tratnik—dr. Aleš Bebler. Po tej »Odredbi« se po direktivah tedanjega komandanta Glavnega poveljstva Franca Leskoška-Petra Strugarja in politkomisarja Ivana Mačka-Jerneja Posavca tedanja partizanska vojska reorganizira tako, da se poleg odredov ustanove še manevrske brigade.

Točka 1. v »Odredbi št. 10« pravi, da se po odredbi komandanta in politkomisarja slovenske partizanske vojske Petra Strugarja in Jerneja Posavca združi bivša III. (ki ji je bila operacijsko področje Notranjska in področje Krima) in V. grupa odredov (njeno operacijsko področje je bilo ozemlje osrednje Dolenske, Bele krajine in področje Roga), v eno samo, v III. grupo, ki ji poveljuje dr. Aleš Bebler—Primož Tratnik. Za politkomisarja te grupe je bil imenovan Janez Hribar—Tone Pogačnik.

Med navodili v »Odredbi št. 10« je pomembna med drugimi tudi 6. točka. V le-tej so naznačene smernice za organizacijo 1. manevrske brigade, ki je bila čez nekaj dni tudi ustanovljena in se je imenovala »Udarna brigada Matije Gubca«. Za komandanta brigade je bil določen Edo Mihevc-Dore Trdina, za politkomisarja Lado Ambrožič-Jure Novljan. Pri organizaciji sta bila imenovana v pomoč Ivan Varšek-Vare in Ivan Hostnik-Jovo. V sestav te nove brigade naj bi prišla še četa Zahodnodolenjskega odreda.

»Odredba št. 10« je bila istočasno tudi osnova za kasneje izdane »Odredbe«, na podlagi katerih so bile kmalu potem ustanovljene: Udarna brigada Matije Gubca, Ivana Cankarja in Ljuba Šercerja. Že prej pa je bila ustanovljena Proletarska brigada Toneta Tomšiča.

Dne 16. septembra 1942. leta je Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet izdalo »Naredbo«, ki sta jo podpisala člana Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet, in to: za komandanta Boris Kidrič-Peter Kalan in komisar Ivan Maček-Jernej Posavc. V »Naredbi« je rečeno, da se je v zvezi s situacijo, ki je nastala po dvomesečni ofenzivi, pokazala potreba po reorganizaciji naše partizanske vojske. Poudarjeno je, da je potrebna večja koncentracija čet za uspešnejše akcije in rečeno: »Potrebne so nam gibljive enote, ki ne bodo vezane na odrejene kraje. Na teritoriju bivše V. grupe se organizirata še dve Udarni brigadi, in to: Udarna brigada Matije Gubca in Udarna brigada Ivana Cankarja«. Ta naredba je izšla že po dejanski ustanovitvi v tej »Naredbi« imenovanih treh brigad. »Naredba« je prvi ohranjeni dokument z imeni komandnega kadra in sestavom osnovnih brigad (s tem aktom pa so nastale spremembe, ker je bil komandni kader ob ustanovitvi brigad drugačen), čeprav so bila imena komandnega kadra zaradi izredne konspiracije le — ilegalna partizanska imena.

V štab Udarne brigade Matije Gubca so bili imenovani: komandant Lado Ambrožič-Jure Novljan (prvi komandant je bil Edo Mihevc-Dore Trdina), nam. komandanta: Dušan Majcen-Janko Nedeljko (kasneje je postal izdajalec); komisar: Viktor Avbelj-Rudi Hrast; nam. komisarja: Zoran Smrekar; za agitprop: Dušan Bravničar-Veljko Kočevar; obveščevalec: Tone Pirjevec-Marko Belin; intendant: Tone Šušteršič-Tine Železnik; zdravnik: dr. Marjan Modrelj-Marjan Jesenovec.

Štab Udarne brigade Ivana Cankarja so sestavljali: komandant: dr. Marjan Dermastja-Urban Velikonja; nam. komandanta: Semič Stanko-Daki; komisar: Jože Ravbar-Gregor Javor; nam. komisarja: Jože Borštnar-Tone Gabrovčan; za agitprop: Jože Mazovec-Tine Dolgan; obveščevalec: Janez Podhostnik; intendant: Mara Dermastja-Mara Gorenjc; zdravnik: dr. Ivan Novak-Luka Hostnik.

V štabu Udarne brigade Toneta Tomšiča so bile sledeče dopolnitve oziroma spremembe: komandant: Janez Hlebš-Čiro Zasavec (prvi komandant je bil Jože Jakič-Jerin; nam. komandanta: Jože Jakič-Jerin (prvi Stanko Semič-Daki); komisar: Niko Šilih-Boris Nikič (prvi Ivan Kavčič-Nande); nam. komisarja Lado Dolenjc; za agitprop: Silvo Marjanovič; intendant: Stane Škrabar-Braškar; zdravnik: dr. Marjan Južnič-Niko Kraševec.

V tej »Naredbi« so bili imenovani tudi komandanti bataljonov, ki so bili v sestavu brigad. Komandanti bataljonov brigade Matije Gubca: 2. bataljon: Štefan Pavšič-Stefan; 3. bataljon: Stane Potočar-Lazar; 4. bataljon: Tone Zgonc-Vasja. V brigadi Ivana Cankarja je bil komandant 1. bataljona Dušan Švara-Dule (ta bataljon je bil sprva v Gubčevi brigadi, poslan pa je bil kot osnovno jedro v novo ustanovljeno Cankarjevo brigado), Kočevski odred s 120 možmi, ki ga je vodil Ante Novak, je po tej »Naredbi« tvoril 2. bataljon Cankarjeve. En bataljon Belokranjskega odreda pa je sestavljal 3. bataljon Cankarjeve brigade.

Na teritoriju bivše V. grupe odredov so bili ustanovljeni kot enoti na tem področju: Zahodnodolenjski odred (z operacijskim področjem: ozemlje na levem bregu Krke) in Vzhodnodolenjski odred (z operacijskim področjem: desni breg Krke pod Gorjanci in Bela krajina).

Štab Zahodnodolenjskega odreda so sestavljali: komandant: Albert Jakopič-Kajtimir; komisar: Jože Malnarič-Križevski; nam. komisarja: Bogomir Peršič-Marko Dolinc; obveščevalec: Karlo; intendant: Lojze.

V štab vzhodnodolenjskega odreda so bili imenovani: Nace Majcen-Taras Tršan; nam. komisarja: Ivan Galič-Jovan Gorjanc; obveščevalec: Franc Krese-Čoban; intendant: Tone Drašler-Tone.

Glavno poveljstvo slovenske partizanske vojske je izdalo nadalje 6. septembra 1942 na položaju »Naredbo«, v kateri je med drugim sporočeno, da se na teritoriju bivše III. grupe organizira Udarna brigada Ljuba Šercerja. V »Naredbi« je bilo med drugim napisano:

»Za štab Udarne brigade Ljuba Šercerja odrejamo: kot komandanta tov. Stanka Knapa, kot nam. komandanta tov. Vasjo Ižanca, kot komisarja tov. Toneta Pogačnika, kot nam. komisarja tov. Krta, kot odgovornega za agitprop tov. Florijana Notranjca, kot obveščevalca tov. Črta, kot intendanta tov. Šimna Franca, kot zdravnika tov. Tineta.

Brigada sestoji iz 3 bataljonov. Bataljon ima 3 čete po 40 borcev. Celokupna brigada s komandnim sestavom vred ne sme šteti več kot 380 mož.

Štab brigade se mora po prejemu te naredbe takoj formirati. V štirih dneh po prejemu te naredbe mora štab brigade poslati Glavnemu poveljstvu predloge za komandante, komisarje in namestnike bataljonov in čet.

Na prvi svoji seji naj štab brigade pretrese vprašanje ranjencev, kje in na kakšen način se bo vršilo zdravljenje. Drugo vprašanje, kako in na kakšen način se bo brigada preskrbela z obutvijo, toplim perilom, rezervno hrano, katero naj ima na raznih mestih skrito. Vsak bataljon mora imeti najmanj po enega čevljarja, ki stalno spremlja bataljon in popravlja obutev

Štab brigade mora redno najmanj 14-dnevno pošiljati poročila o akcijah in o politični in vojaški vzgoji ter o preskrbi s hrano in obleko.«

Originalna »Naredba« o ustanovitvi Udarne brigade Ljuba Šercerja, ki sta jo podpisala dr. Aleš Bebler-Primož Tratnik in Ivan Maček-Jernej Posavc, je ohranjena. V štab brigade so bili določeni: komandant: Bojan Polak-Stjenka Knap; namestnik komandanta: Jože Klanjšek-Vasja Ižanc; komisar: Janez Hribar-Tone Pogačnik; namestnik komisarja: Stane Dobovičnik-Krt; agitprop: Cveto Močnik-Florijan Notranjc; obveščevalec: Konrad Šimnic-Črt; intendant: Franc Kramar-Šemen; zdravnik dr. Karel Milavec-Tine.

Posnetek s proslave v Tuhinju

Praznična nedelja v Tuhinju

Ljudje smo podvrženi vplivu vremena: če je lepo sončno in sveže, smo veseli in razigrani. Če pa je soparno in oblačno, smo slabe volje. To ugotovitev je potrebno zapisati, da bi si lahko predstavljali sončno nedeljo 25. junija, prvo v letošnjem poletju, ki je sledila precej deževni pomladi in dolgotrajni, ne preveč mrzli, toda vlažni zimi.

Tega dne so imeli v Tuhinju, dolini, ki se vleče od Kamnika proti štajerski strani, IV. zbor gorenjskih aktivistov.

Lepo vreme in pa odlična organizacija — kaj si lahko še več želimo! In pa prijetna družba starih znancev, prijateljev in vojnih tovarišev, ki so prihiteli od blizu in daleč, da bi se spet videli, si segli v roke in se pomenili o tem in onem...

Proslava je bila v prijazni dolini ob starem mlinu blizu ceste, ki drži iz Kamnika na Vransko in ki jo urejajo že več let, vsako leto nekaj kilometrov. Žal je slabo vreme onemogočilo, da bi do proslave potegnili asfaltno prevleko prav do slavnostnega prostora. Toda nič zato, saj kilometer ali dva prašnega cestišča ni tako strašna zadeva. Vsekakor bo cesta dograjena v ali treh letih in s tem bo partizanska Tuhinjska dolina imela boljšo povezavo s svetom. Lahko jo bodo obiskovali ljubitelji domačnosti, ki je že marsikje povsem izginila, v tej dolini pa se je še ohranila.

Organizatorji so se najbrž precej trudili, preden so med mnogimi pripravnimi kraji za proslavo izbrali najboljšega. Lahko rečemo, da so imeli res srečno roko. Bilo je dovolj sonca in sence pa vode in cesta je blizu. Pripeljali so vse, kar imamo možnost uporabljati v zadnjih letih. Vodovodne cevi iz plastike so napeljali kar po travi. Kajpak je bilo tudi dobro preskrbljeno za jedačo in pijačo, celo vola so pekli na ražnju. Za prodajne prostore so izkoristili kozolce in druga gospodarska poslopja. Tudi parkirišču ni kaj očitati, prostora je bilo dovolj in miličniki so skrbeli za red.

Vse to je najbrž pripomoglo, da je bilo število udeležencev proslave precej večje, kot so pričakovali. Kot vedno ob podobnih priložnostih so se je razen gostov udeležili tudi številni domačini, zlasti mladina, tako da so bili nekdanji borci in aktivisti v precejšnji manjšini.

Govoril je Franc Kimovec-Žiga, ki je orisal razvoj vstaje v tem predelu, kjer se stikata Gorenjska in Štajerska. Mesto Kamnik s za takratne razmere številnim delavstvom je podobno kakor delavska središča drugje močno vplivalo na okolico. Tako so tudi kmetje množično podpirali osvobodilni boj. V okolici Kamnika so se zadrževali partizani vsa štiri leta osvobodilne vojne in revolucije, ves čas so delovali tudi aktivisti kljub hudemu okupatorskemu nasilju in mnogim žrtvam.

Prav zaradi tega so v kamniški občini izbrali Tuhinj za kraj, kjer naj bi bila proslava. S tem so hoteli poudariti zasluge te vasi kot tudi bližnje okolice. Kot je znano, je srečanje aktivistov vsako leto v eni izmed gorenjskih občin (Kranj, Radovljica, Jesenice, Tržič, Škofja Loka, Kamnik). S tem, da na Gorenjskem prirejajo zbore aktivistov, hočejo poudariti njihovo veliko vlogo v osvobodilnem boju in revoluciji. Brez aktivističnega dela ne bi bilo vojaških enot in ne oboroženega boja. Včasih se tega ne zavedamo dovolj in marsikdo med nami je nagnjen k podcenjevanju tega področja revolucionarnega delovanja. Toda počasi postavljamo vsako reč na svoje mesto in tudi delo aktivistov postaja vedno bolj priznano.

Vsem, ki so se zbora aktivistov v Tuhinju udeležili, bo proslava ostala v prijetnem spominu.

MP

SEJA PREDSEDSTVA ZO ZZB NOVJ

Predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je imelo v torek, 27. junija svojo 26. sejo. Na njej so razpravljali o udeležbi borcev NOV v družbenopolitičnih organizacijah in samoupravnih organih, pa tudi o predlogu sklepov o sodobnih vidikih negovanja in razvijanja revolucionarnih tradicij. Obravnavali so predloge za usklajevanje zakonov o temeljnih pravicah borcev in vojaških vojnih invalidov z ustavnimi dopolnili. Pogovorili pa so se tudi o mednarodnem sodelovanju ZZB NOV v drugem trimesečju 1972. Na seji so sklepali o sprejemu pravilnika o podeljevanju »Plakete ZZB NOV Jugoslavije«, o dodeljevanju sredstev »Titovega sklada za izobraževanje delavskih otrok in mladih delavcev«. Na dnevnem redu seje je bila tudi informacija o medrepubliškem posvetovanju o vlogi muzejev revolucije pri negovanju in razvijanju revolucionarnih tradicij ter predlog za stalno pokroviteljstvo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije nad tekmovanji izvidnikov ob dnevu borca.

O podrobnostih iz posameznih točk dnevnega reda bomo poročali v prihodnji številki TV 15.

diferencirana uporabnost baterij

ZMAJ

vam omogoča optimalno izkoriščanje energije

super
zlata — za zahtevne aparate

extra
srebrna — za navadne aparate

normal
črna — za razsvetljavo

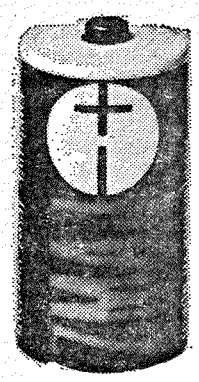

dopisniki nam poročajo

ŽIROVNICA

OŽIVLJANJE TRADICIJ NOB V ŠOLI

V okviru prireditev v počastitev krajevnega praznika Žirovnice in okoliških vasi so v osemletni osnovni šoli na Selu pripravili razstavo izdelkov, ki so jih učenci naredili pri tehničnem, likovnem pouku, gospodinjstvu in matematiki. Razstavili so veliko slik, ročnih izdelkov in podobno. Razstavo je 24. junija odprl ravnatelj šole Marjan Jemec, zaključili pa so jo v nedeljo 25. junija.

Ena zelo pomembnih pa tudi tehnično dobrih slik je bila tale, ki prikazuje streljanje talcev v taborišču. Izdelal jo je učenec Klemen Rodman iz Rodin pri Žirovnici. Spominja na 1. julij 1942, ko so Nemci pri mostu v Mostah postrelili skupino talcev, zaradi česar so v tem kraju izbrali ta dan za krajevni praznik. Slika je lep primer oživljanja tradicij NOB. BRANKO BLENKUŠ

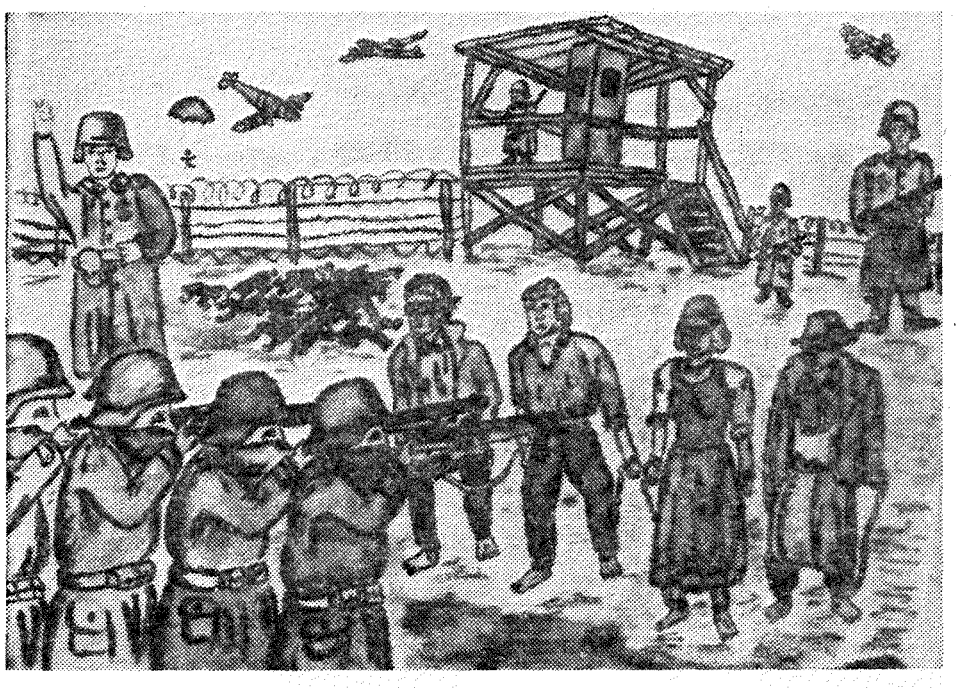

REČICA PRI LAŠKEM

ODKRITJE TREH SPOMINSKIH PLOŠČ

Združenje borcev NOV Rečica bo 2. julija v okviru prireditev ob občinskem prazniku in v počastitev 80-letnice rojstva tovariša Tita slovesno odkrilo tri spominske plošče padlim borcem v Rečici. Spominske plošče so na raznih krajih, tam, kjer so borci padli.

Spominske plošče bodo dobili: Ivan Krempuž, kmet, aktivist, ki je že od vsega

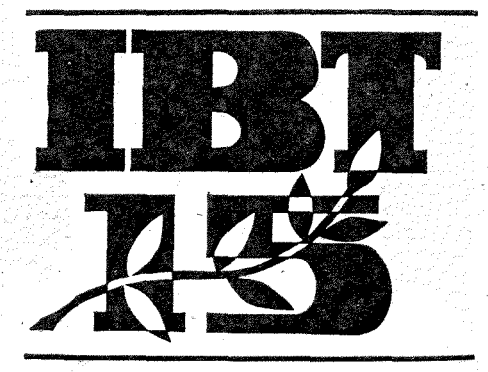

začetka osvobodilnega gibanja vsestransko podpiral prve partizane in je postal pomemben obveščevalec; Nemci so požgali njegov dom; Franc Košir, ki je padel v Gozdniku — Nemci so ga ustrelili iz zasede; Mira Poprask-Janja, partizanka, ki so jo ubili belogardisti.

Za slovesnost so pripravili lepo prireditev s kulturnim sporedom — s slavnostnim govorom, recitacijami, petjem in častno salvo. Nato bo pohod vseh udeležencev od šole v Zgornji Rečici k sindikalnemu domu v Hudijami, kjer bo tovariško srečanje. — Na slovesnost še posebej vabimo tovariše in tovarišice, ki so partizanili v naših krajih!

MARIBOR

NAŠ IZLET V PARTIZANSKE KRAJE

Dne 28. maja zjutraj smo se odpeljali iz Maribora proti Celju. Ustavili smo se v Velenju. Sprejeta sta nas zastopnika invalidske organizacije in nas seznanila z razvojem mesta, njegovo vlogo med NOV in s hitrim napredkom po osvoboditvi. Po razstavi narodnih umetnin Foitove afriške zbirke nas je vodil upravnik knjižnice Žula. Ustavili smo se tudi ob š nedograjenem partizanskem spomeniku. V velenjskem gradu smo si ogledali rudarski muzej (menda edini v Jugoslaviji).

Potovanje smo nadaljevali v Šoštanj. Ogledali smo si veliko elektrarno in obiskali smo rojstno hišo partizanskega pesnika Karla Destovnika-Kajuha. Nato smo se odpeljali v Slovenji Gradec. Tam nas je pričakal zastopnik ZVVI. Opisal nam je kratko zgodovino mesta, nakar smo odšli k spomeniku narodnih herojev in padlih borcev. Slovenjegraški tovariš nas je pospremil tudi na ogled partizanske bolnišnice na Pohorju. V tej bolnišnici so se zdravili razen številnih naših borcev tudi člani sovjetske vojaške misije.

Domov smo se vrnili zvečer po Dravski dolini. Zadovoljni z izletom se invalidi terena »Ivan Cankar« Maribor zahvaljujemo delovnim organizacijam in ustanovam, ki so omogočile, da so se tako lepega izleta lahko udeležili tudi socialno šibki člani naše organizacije. Prav tako se zahvaljujemo članom našega odbora.

NOVO MESTO

»MLADI OB KRKI« V POČASTITEV JUBILEJA

Letošnje jubilejno leto naše pionirske organizacije ponuja glasilom pionirskih odredov mnogo dobrega gradiva. Tako so tudi pionirji pionirskega odreda »gorjanski bataljon« na novi osemletki na Grmu v Novem mestu posvetili vso 4. številko svojega glasila Mladi ob Krki počastitvi jubileja. Na 82 straneh je izšlo kar 57 prispevkov spominskega gradiva, zapisov pripovedovanj aktivistov, borcev in učiteljev. Pionirji kot mladi novinarji so vse to oblikovali v zanimivo branje.

Ne da bi se spuščal v ocenjevanje posameznih prispevkov, lahko le pripomnim, da so vsi dobri, celo zgodovinsko dognani in zato primerni za pouk zgodovine narodnoosvobodilne vojne. Zlasti me je pritegnil uvodni del, ki vsebuje v okviru osemdesetletnice tovariša Tita več prispevkov, med njimi tudi opis pionirke Ksenije Forte, ki se je letos udeležila slovesnosti v Beogradu v pionirski delegaciji. Tedaj je tovarišu Titu prebrala nekaj podatkov o letošnji, deseti slovenski kurirčkovi pošti. — Velik delež za to številko je prispevala predsednica literarnega krožka Janja Lah. — Sicer pa je treba čestitati vsem, ki so sodelovali pri tej številki. MARJAN TRATARUČO

Partizanski kurirji ne počivajo

Naslednje poročilo o delovanju odbora o delu partizanskih kurirjev dokazuje, da so kurirji tudi dandanes neutrudni ter da se zavedajo, da je treba vneto prenašati revolucionarne tradicije na mladi rod.

Partizanski kurirji so odigrali zelo pomembno vlogo v narodnoosvobodilni vojni, saj je bil uspeh marsikatere naloge zelo odvisen tudi od tega, ali je ob pravem času prispelo kakšno sporočilo. Tako so najbolj hrabri in zavedni tovariši, kakor tudi tovarišice, že leta 1941 vzdrževali kurirske zveze med političnimi vodstvi in vojaškimi enotami. Vsi so bili bodisi člani partije bodisi skoja.

Kurirske zveze so bile organizirane kot vojaška organizacija in so se delile na terenske vode — TV postaje. Te postaje pa so se združile v »linije«, ki so bile čete (s komisarjem in komandirjem). Več »linij« je sestavljalo »sektor«, ki je bil pravzaprav bataljon. V Sloveniji je bilo pet sektorjev: dolenjski, gorenjski, primorski, štajerski in koroški. Vsi sektorji so sestavljali brigado. Ta je bila vključena v slovensko divizijo KNOJ, ki je štela 1400 borcev in funkcionarjev, razdeljenih po 145 postajah. Teh ljudi je padlo okrog 500.

Bivši partizanski kurirji so kmalu po ustanovitvi ustanovili svoj odbor. Vneto so gojili in prenašali revolucionarne tradicije na mladi rod. Nad kurirsko organizacijo je julija 1967 prevzelo pokroviteljstvo ZP PTT podjetij Slovenije. Zdaj ima enota registrirane 804 borce, toda številni kurirji še niso poslali svojih podatkov odboru.

Odbor prireja skupno z združenji borcev vsako leto srečanje partizanskih kurirjev. Tedaj obiskujejo partizanske kraje. Odbor je skupaj z delovnimi skupnostmi prevzel patronat nad šolami v revnih vaseh. Doslej so vsako leto obdarovali te vasi in šole. Pri tem so zlasti veliko pomagala podjetja: Sport-oprema, Vižmarje (popolnoma je opremilo šolsko telovadnico v Lomu), hotela Turist in Slon v Ljubljani, Zavod Borec in Slovenija-avto (opremili so šolo in obdarili šolarje v Poljanah), ter Jugoreklam in Prosvetni servis iz Ljubljane, ki sta večkrat obdarovala otroke v znani partizanski vasici Trebušt.

Letos ob začetku šolskega leta bo odbor skupno z delovnimi skupnostmi priredil sprejem pionirjev šol (nad katerimi imajo patronat) v Ljubljani. Ob tej priložnosti bodo podelili častna priznanja vsem delovnim organizacijam, ki so kakorkoli pomagale partizanskim krajem in šolam. Pionirji pa bodo nastopili na kulturni prireditvi.

Kurirji se vsako leto v največjem številu udeležujejo pohoda »po poteh partizanske Ljubljane«. Doslej so izdali ob tej priložnosti že deseto ovojnico z reprodukcijami kurirskih žigov. Ob srečanjih kurirjev so tudi odkrili osem spominskih plošč na krajih, kjer so bile kurirske postaje ali pomembni prehodi. Na Rožič vrhu, kjer je bila kurirska postaja TV 8, pa so poleg spomenika vaščanom napravili tudi lep vodnjak. V Jevnici je odbor pomagal pri popravilu mostu. V Lomu so vaščanom pomagali postaviti televizijski pretvornik in zgraditi cesto. Kurirji so tudi sami zbirali denar za televizijski sprejemnik, ki so ga nato podarili partizanski družini na Dednem vrhu, kjer je bila kurirska postaja S 4.

Popolnoma razumljivo je, da so kurirji priskočili na pomoč partizanskim krajem, saj so ljudem večkrat pomagali že med vojno. Tako so kurirji I. sektorja (na Dolenjskem) med prvim tekmovanjem ob tretji obletnici OF delal 2600 ur prostovoljno — pomagali so vaščanom pri kmetijskih delih.

Kurirji sodelujejo vsako leto pri sprejemu kurirčkove pošte v Stični, kjer je bila postaja TV 3.

Odbor je tudi pomagal pri snemanju dokumentarnega filma o kurirskih zvezah in pri ustvarjanju knjige Zveza mora ostati. Nadalje je izdal brošuro o gorenjskih zvezah in pesmarico prvih izvirnih partizanskih pesmi. Za pripravo, organizacijo transverzale kurirjev in vezistov NOV je odbor pomagal pri dokumentaciji podatkov. Sodeloval je pri slavnosti, ko so odprli transverzalo.

Kurirji so sodelovali tudi pri pripravah več oddaj šolskega radia in pri oddajah Se pomnite, tovariši? Zdaj pa sodelujejo pri snemanju kurirskih poti. Zelo so pomagali pri zbiranju zgodovinskega gradiva o kurirskih zvezah; pri tem je sodelovalo kar 300

Na kurirskih srečanjih nikoli ne manjka veselih harmonikarskih viž

kurirjev. Doslej so zbrali na Primorskem za 449 tipkanih strani dokumentarnega gradiva, na Dolenjskem 365 strani, na Štajerskem 250, na Gorenjskem 272 in na Koroškem 30 — skupaj 1366 strani. Naredili so tudi anketo med vsemi znanimi še živečimi kurirji. Pomembna naloga je bila izdelava načrta kurirskih postaj na zemljevidu v merilu 1:200.000. V inštitutu za zgodovino delavskega gibanja so pregledali kar 70 fasciklov gradiva, pregledana pa je bila tudi vsa literatura iz obdobja NOV. Zbrali so 500 raznih fotografij in dokumentov. Večino tega obsežnega gradiva so črpali za knjigo o kurirjih in vezistih.

Vendar z opravljenim delom še niso docela zadovoljni. Knjiga vsebuje v primeri z vsemi dogajanji pravzaprav le drobec. Dosedanja prizadevanja kurirjev, naj bi bila spodbuda, da bi še nadalje in bolj smotrno zbirali zgodovinsko gradivo, tako da bi lahko v prihodnjih letih izšla popolna zgodovinska knjiga o slovenskih partizanskih zvezah. To je zelo zahtevna in obsežna naloga, ki bo lahko uspešna, če bodo bolj ali manj sodelovali prav vsi kurirji.

Potrebovali so tudi izdatno gmotno podporo; da je mogla knjiga iziti, je zasluga predvsem združenja PTT podjetja Slovenije. Knjiga je namenjena vsem nekdanjim kurirjem in vezistom, seveda pa tudi vsem drugim našim ljudem. Posvečena pa je kurirjem, ki so darovali življenje v boju za svobodo domovine.

Dne 3. julija (ob desetih dopoldne) bo enota slovenskih partizanskih kurirjev prejela za velike zasluge pomembno odlikovanje. Slovesnost bo v Ljubljani v unionski dvorani. Kurirje in veziste bodo ob tej priložnosti obdarovali z zbornikom prispevkov o slovenskih partizanskih zvezah z naslovom: Kliče glavni štab.

Kurirji so se doslej že večkrat zavzemali za tesnejše stike še z drugimi kraji in šolami po Sloveniji. V ta namen bi naj odbor razdelili, kakor se je delila kurirska vojaška organizacija med NOV, ali pa bi ga naj razširili tako, da bi na vsakem sektorju deloval poseben odbor. Ti odbori bi tesno sodelovali pri vseh skupnih nalogah s koordinacijskim odborom pri ZP PTT Ljubljana.

Odbor misli tudi na socialno šibke člane, potrebne zdravljenja. Pokroviteljski odbor pri ZP PTT je poslal doslej vsako leto po deset članov na morje ali na Pohorje. Za letos je še deset prostih mest, treba pa je takoj poslati predloge, koga naj bi poslali na počitnice.

Odbor končno v svojem izčrpnem poročilu vabi, naj bi se kar največ kurirjev udeležilo srečanja ob proslavi 30-letnice prvih slovenskih brigad — 4. julija v Zadobrovi pri Ljubljani.

MAKS BURGAR

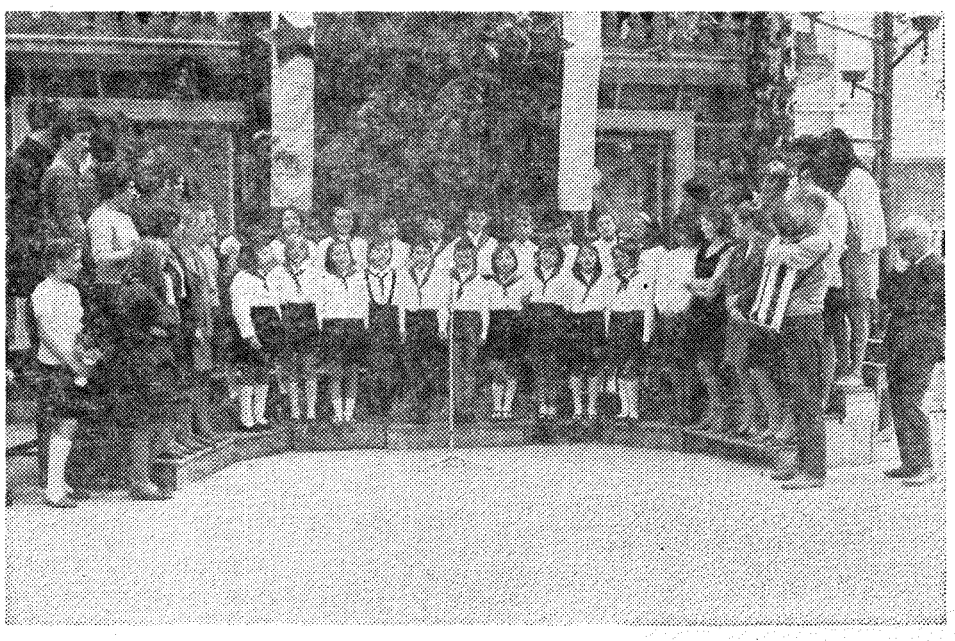

Mladina iz Tolmina je priredila kurirjem svečan sprejem

OB DNEVU BORCA V BRKINIH

Pri Ambrožiču v Brkinih bodo ob 30. obletnici prve pomembnejše akcije na Primorskem odkrili 2. 7 1972 spominsko obeležje.

Medobčinski pripravljalni odbor, ki ga sestavljajo predstavniki ZZB NOV iz občin Il. Bistrica, Postojna in Sežana, v njem pa sodelujejo tudi nekateri bivši brkinski borci, bo organiziral 2. 7. 1972 ob 15.30 uri pri Ambrožiču v Brkinih svečano proslavo 30. obletnice prvega pomembnejšega partizanskega napada na italijanske karabinjerje na Primorskem, ki so ga izvedli 4. aprila 1942 drzni partizanski borci Karlo in France Maslo, Anton Primc-Dušan in Ivan Brozina-Slovan, in je pomenil zgodovinsko prelomnico v razvoju NOB na Primorskem, saj je bilo že prej, pričenši z iztirjenjem nemškega vojaškega vlaka pri Kilovčah — na progi Pivka—Reka — 28. 10. 1941, organiziranih več uspešnih napadov na italijanske fašiste in vojake.

Napad pri Ambrožiču, v katerem sta padla karabinjerski oficir in podoficir, je bil izveden po večdnevnih sovražnih pogonih proti partizanom na območju Ostrožnega brda, Suhorja in Šmagorja; po zapiranju in pretepanju narodno zavednih ljudi na območju Brkinov, Il. Bistrice in Dolan. Imel pa je dvojni pomen: dokazoval je, da se je NOB na Primorskem že široko razmahnil, ker so ga podprle najširše množice delavcev in kmetov ter inteligence, na drugi strani pa je pozival vse zavedne in svobodoljubne Slovence in antifašiste drugih narodnosti, naj zgrabijo za orožje, da ne zamudijo ugodnega zgodovinskega trenutka, ker je napočil čas obračuna z okupatorjem, da se borijo do končnega uničenja fašistične vladavine, ki jih je zasužnjila.

Da bi dostojno počastili zgodovinsko tako pomemben in časten mejnik, so se organizatorji proslave odločili, da odkrijejo na kraju napada spominsko obeležje, delo arhitekta Marina Kontelja. Junaški podvig bo simboliziral kameniti steber, izklesan iz brkinskega peščenjaka, nanj pa bo pritrjena marmornata plošča s posvetilom, namenjenim bojnemu podvigu in njegovim udeležencem.

Prireditelji pričakujejo, da se bo svečane proslave, na kateri bo govoril o zgodovinskem pomenu tedanjih bojev brkinski narodni heroj Karlo Maslo, udeležilo veliko ljudi. O sedajnem prizadevanju za napredek zaostalega brkinskega območja pa bo spregovoril predsednik skupščine občine Il. Bistrica. Po svečanem delu proslave bo kulturni in zabavni program. Zborovanja se bodo udeležili tudi bivši borci in teritorialni odredi iz obalnih občin, ki bodo odšli že prejšnji dan na pohod po poteh Brkinske čete in Istrskega odreda iz Istre čez Slavnik v Skadanščino ter iz Il. Bistrice in Sežane čez Brkine k Ambrožiču pod Ostrožno brdo. Na teh pohodih se bodo udeležili odkritij spominskih obeležij, posvečenih ustanovitvi bataljonov Istrskega odreda v Dolu v Istri, Skadanščini in na Ostrovici.

Po končani proslavi bodo teritorialni odredi nadaljevali pohod v Postojno, kjer bo 3. 7. zbor domicilnih brigad in priprava za odhod na osrednjo proslavo dneva borcev v Zadobrovi pri Ljubljani.

Pripravljalni odbor vabi vse bivše borce enot, ki so se borile na območju Brkinov, Istre in Zg. Pivke ter tamkajšnje prebivalce, naj s svojo udeležbo počastijo spomin na velike dogodke iz naše slavne preteklosti.

MAKS ZADNIK

REŠITEV KRIŽANKE

VODORAVNO: Komisar, atomist, morena kanon, tona, zz, novica, Anam, oj, aramis, šala, skit, Vasilij, očka, inlet, Retje, Asti, be, Moore ara, cc, katran, b, vek' ton, Igo Nisa, osina, ekonom, ist, Lec, člankar, bik, er Iran, Ira, nj, anafora, vagon ta, revir samotok elemi, Asir, sk, Lilet Škofja, ga, Loka Lear, pek, Atri, Atik non, Sara, Ana.

NAGRADE PREJMEJO: »Zbrano delo« K. Destovnika-Kajuha Hafner Ivanka, Sr. Bitnje 75, 64209 Žabnica, »Mladost na vasi« T. Šifrerja prejme Šubašič Andrej, Panonska 6, 69250 Gornja Radgona in knjigo »Ustaško taborišče Jasenovac« pa Jerič Ido, stolpič 18 61290 Grosuplje. Nagrade bo razposlala založba »Borec« v Ljubljani.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

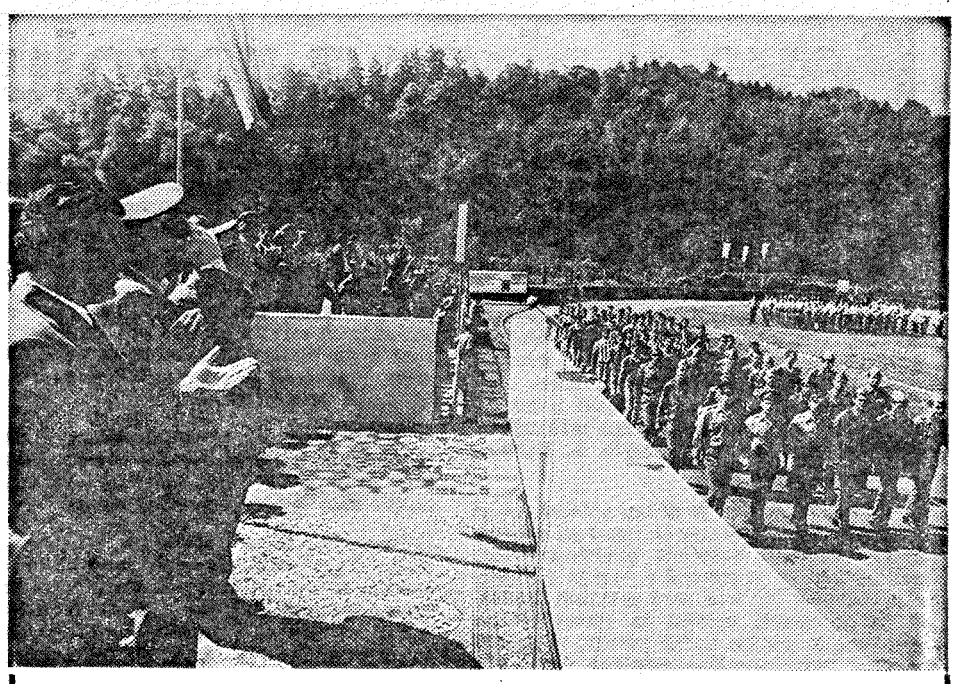

Dne 25. junija se je začelo na igriščih v športnem parku Kodeljevo sedemindvajseto športno prvenstvo ljubljanskega armadnega področja. V uvodni slovesnosti je zbrane najprej pozdravil predsednik organizacijskega odbora prvenstva Kamilo Brešan, predsednik skupščine občine Ljubljana inž. Miha Košak je spregovoril kot pokrovitelj tekmovanja, prvenstvo pa je odprl generalpolkovnik Franc Tavčar-Rok. Ob koncu naj povemo še to, da je bilo prvi dan športnega prvenstva ljubljanskega armadnega področja na sporedu tekmovanje v rokometu, odbojki in atletiki; državni reprezentant in rekorder Branko Vivod pa je z 206 cm postavil nov rekord prvenstev JLA.

Foto: Edi Šeihaus

ODBOR V. BATALJONA I. BRIGADE VDV PREDLAGA

Potem ko so v začetku maja letošnjega leta člani odbora 5. bataljona 1. brigade Vojske državne varnosti enoglasno izvolili za predsednika Alberta Grudna-Bliska, so sklenili predlagati, da bi bataljon dobil svoj domicil v Sežani. Okoli tega mesta se je namreč največkrat zadrževal, čeprav bi prišli v postev tudi postojnska ali ilirskobistriška občina. Bataljon je bil namreč ustanovljen iz treh skupin varnostno-obveščevalne službe, deloval pa je na območju Trsta, Brkinov, Istre in Pivke. Večina teh pa je zdaj v sežanski občini.

Odbor se bo v kratkem znova sestal in se dogovarjal s predstavniki sežanske občinske skupščine o uresničitvi tega predloga. Nekdanji borci bodo o uspehih sproti obveščeni, prav tako pa tudi o kraju in času snidenja. Nadalje je odbor priporočil, da bi se borci v čimvečjem številu udeležili proslave pri Ambrožiču pod Ostrožnim brdom 2. julija letos, ko bodo slavili tridesetletnico napada na italijansko patruljo, ene izmed prvih partizanskih akcij v teh krajih.

MIRKO SLIVAR

CENJENE BRALCE OBVEŠČAMO, da je pri zavodu »Borec« pravkar izšla iz ponatisa dopolnjena izdaja knjige SVETI URH. V platno vezana knjiga stane 182 dinarjev.

UČNA URA OB SPOMENIKU

Pri obrambnem pouku se več ali manj poslužujemo dobrih ali slabih izkušenj in primerov iz naše NOV. To je prav. Tudi kadeti iz Tacna, bodoči miličniki torej, so se pred kratkim — po končani vaji — zbrali ob spomeniku borcem 3. bataljona IX SNOUB v vasi Makoše pri Ribnici. Njihov starešina, inšpektor milice Polde Ribič jim je tokrat spregovoril, kako je le majhna nepazljivost terjala življenje 17 partizanov. Tako so kadeti s primerom iz Makoš dopolnili svoja znanja o zavarovanju terena. Učna ura ob partizanskem spomeniku je za mlade kadete pomenila ne le poučno marveč tudi nepozabno doživetje.

Foto in tekst: B. JAKOVLJEVIČ

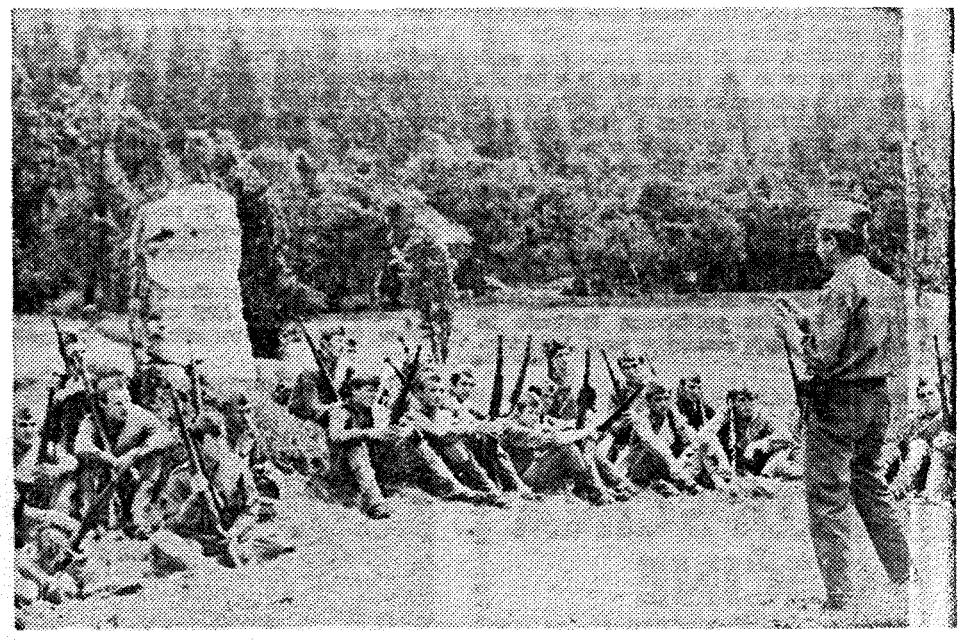

imeli smo ljudi

Jože Lenarčič

Za vedno smo se poslovili od njega 15. maja. Doma je bil v Rečici pri Ilirski Bistrici. — Rodil se je leta 1909 v številni kmečki družini v Zarečju pri Ilirski Bistrici. Odrastel je pod Italijo v obdobju fašističnega nasilja in preganjanja našega življa na Primorskem. Kot prostovoljec se je Jože uvrstil med borce 1. prekomorske brigade in se v nji bojeval v številnih bitkah na Visu, Hvaru in Korčuli. Bojna pot ga je potem vodila iz Dalmacije v Bosno do Beograda in po osvoboditvi tega mesta še na sremsko bojišče. Velik je bil njegov delež za svobodo. — Pred domačo hišo se je v imenu borčevske organizacije od Jožeta poslovil Dušan Keber.

Ivan Klemenc

Smrt je iztrgala iz naših vrst Ivana Klemenca, rezervnega kapetana, borca 13. proletarske brigade in nosilca več odlikovanj.

Pokopali smo ga dne 15. maja na Žalah v Ljubljani. Rodil se je 24. junija 1914 v Rakitniku pri Postojni. Njegova življenjska pot je bila zelo trda. Brez staršev si je moral že od rane mladosti sam služiti kruh. Kmalu je postal član KP in delaven v delavskih vrstah.

Leta 1941 je bil vpoklican v italijansko vojsko. Zaradi naprednega mišljenja so ga preganjali in zapirali po taboriščih. Po kapitulaciji Italije je stopil v vrste NOV in kot sposoben borec kmalu napredoval.

Po vojni je nekaj časa še ostal v vrstah KNOJ, potem pa je opravljal vrsto nalog in funkcij. Zaradi rahlega zdravja je bil leta 1969 upokojen in posledice trpljenja med vojno so ga spravile v prerani grob.

Od njega se je poslovila množica ljudi, prijateljev in sodelavcev. Posebno lepo pa so se od njega poslovili soborci iz 13. proletarske brigade in člani ZB NOV.

Andrej Kavčič

Pokopali smo ga 11. junija. Doma je bil z Rove pri Radomljah in kmet. Med vojno je sodeloval v osvobodilnem gibanju in dajal varno zaočišče mnogim partizanom. Številni borci kamniškega odreda in zlasti radomeljske čete se še dobro spominjajo gostoljube strehe pri »Gregovcu« na Rovi. S hvaležnostjo se ga bodo zmeraj spominjali!

Janez Lausegar-Edi

Za vedno smo se poslovili od njega 1. junija na pokopališču v Tržiču. Rodil se je 1907 leta na Slovenskem Koroškem v delavski družini. Preživljal je težko mladost. Kot 14-letni deček je s starši prišel v Podljubelj. Takoj po prihodu v Podljubelj se je šel učit čevljarske obrti. Kot vajenec in tudi pozneje pomočnik, zaveden pripadnik delavskega razreda, je doživljal mnoga razočaranja, saj so bili to hudi časi za delavce. Z veliko težavo je preživljal svojo 12-člansko družino.

Po prihodu okupatorja v Tržič, se je že v letu 1942 pridružil narodnoosvobodilnemu gibanju in kot aktivist OF delal na področju Tržiča. Zaradi izdaje so ga Nemci aretirali in poslali v begunjske zapore, kjer je tudi dočakal osvoboditev domovine.

Po vojni je kljub šibkemu zdravju po svojih močeh pomagal pri izgradnji in obnovi. Po hudi bolezni ga je smrt iztrgala iz naših vrst in od njegove številne družine, za katero je vse življenje pošteno skrbel. Ob njegovem grobu so se od pokojnika poslovili številni prijatelji in znanci ter člani ZB NOV s praporom. Dobrega tovariša, aktivista in skrbnega moža ter očeta bomo ohranili v trajnem spominu.

SIGMAT

STROJNA INDUSTRIJA IN GRADBENI MATERIAL

BRESTANICA

PROIZVAJAMO BETONSKE MEŠALCE BM 250 IN BM 100, HIDROFORJE IN TLAČNA STIKALA.

OBRAT LIVARNA: TLAČNI IN KOKILNI LIV AL LEGUR,

OBRAT CEMENTNINE BREGE: PROIZVODNJA BETONSKIH ZIDAKOV IN GRAMOZ OD STENE.

Pevski zbor z revolucionarno preteklostjo

Akademski pevski zbor Toneta Tomšiča je zbor revolucionarnih tradicij in po oceni strokovnjakov naš najkvalitetnejši pevski zbor. Nadaljuje kulturno poslanstvo predvojnega Akademskega pevskega zbora, katerega začetki segajo v leto 1926. Umetniški vodja predvojnega Akademskega pevskega zbora je bil glasbeni narodopisec France Marolt, naprednjak in levičar, po idejnem prepričanju marksist, sicer pa mož izrednih moči, ki je ljubil človeka in umetnost. Zbor je ustanovil ob podpori kritično ostro usmerjenega tovariša, dramskega režiserja Cirila Debevca ter dipl. jurista L. Furlana in ing. B. Vajde.

France Marolt se je dobro zavedal, da je za pravi uspeh vsakega, še zlasti pa umetniškega delovanja potrebna predvsem inteligenca, zato se je zatekel v okrilje ljubljanske univerze ter tam med mladimi študenti in absolventi poiskal in izbral zvočno plemenit in prožen kader pevcev, ki so bili zvečine tudi napredno politično usmerjeni. France Marolt ni dopustil, da bi tedanji klerikalni oblastniki zbor upregli v svoj politični voz. Vzdušje v zboru je bilo namreč tako, da so morali zagrizeni mladi klerikalni agitatorji iz zbora izginiti ali pa so mo-

Sedanji umetniški vodja in dirigent Marko Munih.

rali popolnoma zavreči svojo nazadnjaško politično vnemo. Maroltove vaje so bile izredno zanimive. Pred vsako vajo je najprej z besedami ostro bičal takratne gnile politične razmere, da bi lahko stopnjeval zanimanje pevcev za vse tisto, kar je v narodu zdravega, vrednega in velikega. Tako je pravzaprav tudi ljudski pesmi s preprosto vsebino dajal globlji in narodno zavestni značaj. Uroš Kraigher, eden izmed pevcev tega zbora, piše o Maroltu: »Bil je s svojim delom in govorico prava pekoča vest našega takratnega družbenega in kulturnega življenja. Bil je ena tistih umetniških osebnosti, ki prebujajo zakrknjene duše, podirajo samovešče iluzije in predsodke, kjerkoli se pojavijo. Gniloba političnega življenja in kulturnopolitičnih razmer v stari Jugoslaviji, licemerska dvojna morala, družbena laž, vse to je bilo neprestano izpostavljeno njegovemu pronicljivemu in neizprosnemu pogledu . . .«

K društvu, ki ga je imenoval Akademski pevski zbor, je pritegnil take sodelavce, kot je bil Vurnik, predvsem pa več glasbeno izobraženih mladih ljudi, zlasti skladateljev, med temi Marija Kogoja, ki je bil takrat najmarkantnejši predstavnik mladega slovenskega skladateljskega rodu.

Prvi koncert Akademskega pevskega zbora je bil 4. julija 1927 v Mariboru. V kratkem času po tem nastopu si je študentski moški zbor pridobil izreden sloves.

Napredna idejna usmeritev Akademskega pevskega zbora pa je bila tudi posledica izredno živahnega in plodovitega delovanja komunistov na ljubljanski univerzi, saj so v zboru prepevali celo taki komunisti, kot je bil Tone Tomšič, ki je zelo rad pel in je bil tudi zelo dober pevec, čeprav je v zboru zaradi političnega preganjanja malo sodeloval. V tridesetih letih je Komunistična partija povedla ljubljanske študente in napredno slovensko kulturno javnost v boj za popolno slovensko univerzo. V demonstracijah na univerzi in drugih akcijah se je komunistom pridružilo vse, kar je bilo naprednega.V takih razmerah, v razmerah, ko je bilo treba postaviti geslo o enakopravnosti slovenskega naroda, je bila tudi slovenska narodna pesem programsko pomembna.

France Marolt je z vso vnemo predvsem podajal umetno oblikovano slovensko narodno pesem, ki je vplivala na vzgojo domovinske zavesti. V svojem bistvu zato zbor nikakor ni bil politično nevtralen, čeprav je bilo v njegovih pravilih to zapisano.

Zadnji koncert Akademskega pevskega zbora je bil na pobudo OF 12. decembra 1941 v ljubljanski unionski dvorani. Takrat se je začelo obdobje kovanja naše prihodnjosti in tudi obdobje, ko je raznolika umetnost dobivala nove razsežnosti. Po tem koncertu se je zbor podredil kulturnemu molku, ki ga je zapovedala Osvobodilna fronta. Naj povemo še to, da je dolgoletni predsednik Akademskega pevskega zbora Boris Trampuž-Čoš kot vodja neodvisne levice s svojo politično skupino v celoti pristopil k Osvobodilni fronti.

Pevovodski tečaj v Ljubljani dne 16. novembra 1945, ki ga je vodil France Marolt, je bil povod za ustanovitev študentskega zbora ljubljanske univerze. Eden glavnih pobudnikov in prvi povojni umetniški vodja tega zbora je bil dirigent in partizanski komponist Radovan Gobec.

»V začetku se je ta zbor imenoval Študentski pevski zbor«, pripoveduje Radovan Gobec. »Zdelo se nam je potrebno, da bi bil to najnaprednejši zbor, ki bi gojil tradicije NOB. Prav zaradi tega smo zbor preimenovali in mu nadeli ime narodnega heroja in organizacijskega sekretarja CK KPS Toneta Tomšiča, ki je bil tudi član predvojnega Akademskega pevskega zbora. Toda že takrat se je pokazalo, da ne bo mogoče imeti samo moškega pevskega zbora, ker se je po vojni število slušateljic na univerzi zelo povečalo in jih je bilo nujno vključiti v zbor. Nedvomno je že pred vojno sestavljala Akademski zbor najnaprednejša mladina in ob nastopu okupacije jih je večina odšla v gozdove ali pa so postali aktivisti na terenu. Tradicija predvojnega APZ se je po letu 1945 samo nadaljevala.«

Prvi koncert partizanskih in bojnih pesmi, ki ga je z APZ pripravil Radovan Gobec, je imel motto: »Skoz borbo, trpljenje, za bratstvo, edinstvo in z delom v obnovo, v boljše življenje.« Ena glavnih odlik tega zbora so bile takrat delovne akcije, na katere je odhajal zbor kot delovno pevska enota . . . regulacija reke Pesnice, delá v Goriškem Lijaku in številni nastopi na prireditvah po vsej Sloveniji.

Ustanovitelj in umetniški vodja predvojnega Akademskega pevskega zbora France Marolt.

»Prva leta je imel zbor v svojem repertoarju večinoma borbene pesmi,« pripoveduje Radovan Gobec, »saj je bilo ogromno prireditev in proslav, na katerih je bil APZ Tone Tomšič skoraj nepogrešljiv. Ker pa smo hoteli imeti vsako leto nov koncert in ker se nismo želeli ponavljati — saj tovrstne literature tudi ni brez omejitve — smo začeli izvajati stilne programe, pri katerih mi je bil dragocen mentor France Marolt. Nekako pod njegovim vodstvom smo izvajali vsako leto nov koncert, ki pa je temeljil izključno na slovenski narodni pesmi iz raznih področij Slovenije: svatbene pesmi, balade, kola, reji . . . Toda po vsebini so bile to še vedno domoljubne pesmi. Kmalu je imel APZ Tone Tomšič za seboj stoti nastop . . .«

Kot da bi pesem po nekajletnem molku, zazvenela še lepše, prepričljiveje . . . Kdo bi mogel našteti vse tiste prireditve, ko je »Slovenska pesem« Ubalda Vrabca, na besedilo partizanskega pesnika Karla Destovnika-Kajuha, ali Janeza Kuharja »Jutri gremo v napad«, na besedilo Mateja Bora, pognala ljudem kri po žilah in so oči zažarele, kot bi podoživljale tiste svetle, čeprav težke trenutke, tovarištva v gozdovih.

. . . edino hlapci cvilijo ponižno kakor psi
in lajajo, da nas je malo,
da bi v uporu vse pobralo . . .

Deset let pozneje je zbor prevzel dirigent Janez Bole, po treh letih Lojze Lebič od leta 1965 pa vodi zbor dirigent Marko Munih. »Ko so me naprosili, da bi postal njihov umetniški vodja, nisem dolgo premišljeval,« pripoveduje. »Vedel sem že takrat, da je APZ zbor svetlih tradicij in ne navsezadnje lepih možnosti in kvalitet. Gotovo je, da je za dirigenta najprijetnejši občutek, kadar se njegova zamisel interpretacije v popolnosti ujema z izvedbo, kadar dirigent čuti, kako zbor reagira na njegov pogled, roke. Takrat lahko z njimi izvedeš tudi nekaj, česar nisi na vajah nikoli poizkusil. In pri tem zboru se mi je to že velikokrat zgodilo.«

Akademski pevski zbor Toneta Tomšiča poje za zelo širok krog poslušalcev, za najpreprostejše ljudi in na številnih elitnih proslavah, kjer tiči pred kritično presojo glasbenih sladokuscev. Skorajda ni pomembnejše proslave, kjer bi ne zapel nekaj pesmi. Kdorkoli je že kdaj prisluhnil njegovemu petju, bo verjetno priznal, da je ob poslušanju resnično užival, da ga je petje celo ganilo in ga navdalo z notranjim bogastvom, ki te tudi po končanem nastopu ne zapusti.

Repertoar se seveda iz leta v leto spreminja, pri čemer pa ostane nespremenjeni tisti »železni repertoar«, ki vsebuje tudi vrsto partizanskih pesmi.

Ker Akademski pevski zbor sestavljajo izključno študentje, si dela v takem kolektivu ni mogoče predstavljati brez družabnega življenja, ki zapolnjuje praznino med trdim delom pri glasbenih vajah in študijem na fakulteti. Oblik za tako sprostitev — še posebno če si mlad — nikoli ni težko najti. Akcije, kot je bil lansko leto koncert na vrhu Triglava, simbolu slovenstva in osvobodilne fronte, človek ne more pozabiti. Pesem iz mladih grl je zadonela čez široko preprogo meglic, slovenskih gozdov in pokrajin in je iz daljave prihajal blesk Jadranskega morja. In zdelo se je, kot bi se po sedemindvajsetih in več letih združilo vse tisto nekdanje partizansko petje, ki je prihajalo iz »hosta« kot nezlomljiva odločitev in volja do zmage.

. . . jutri gremo v napad.
Glej, kako globoko je nebo . . .

Za konec pa še . . . Oj, Triglav moj dom . . . lepota narave in lepota pesmi sta se združili v ganjenost vseh slučajnih in neslučajnih poslušalcev pred Aljaževim stolpom.

Pa se vseeno človek, ko zadnja leta prebira glasbeni repertoar APZ Tone Tomšič, vpraša, če se niso tradicije tega zbora podredile hotenju, ustvariti v prvi vrsti umetniško kvaliteten in repertoarsko sodoben zbor. Dirigent Marko Munih meni, da je partizanska pesem v glavnem prirejena za moške zbore in da je izbira za mešane zbora sila skromna. To pa ni čisto točno. Partizanski skladatelj Radovan Gobec meni celo, da je dandanes kvalitetno prirejene partizanske literature toliko, da ni mogoče priti v zadrego, tudi če bi prepevali partizanske pesmi vrsto let. Manjka pa umetnih koncertnih obdelav partizanskih pesmi.

Vsekakor je Akademski pevski zbor Tone Tomšič zbor z bogato revolucionarno preteklostjo. Dejstvo, da mladi študentje partizanske pesmi radi pojejo, pa je samo glas več zato, da je treba tudi v prihodnje kar se da negovati revolucionarno in borbeno izročilo. Ko so letos peli v Tržaškem narodnem domu, je bila prav pesem »Jutri gremo v napad« ena najbolj pohvaljenih, ker kritiki te pesmi v takšni interpretaciji še niso slišali.

»Verjemite mi,« pravi dirigent Munih, »kadar ta mladina zapoje z žarom, izzveni to zelo udarno. Toda želeli bi ne le udarnih, pač pa tudi nežnejših partizanskih pesmi.«

Letošnji repertoar APZ vsebuje vrsto skladb renesančnih skladateljev po narodnih pesmih v moderni obdelavi, ki so jih skladatelji napisali in posvetili prav Akademskemu zboru. Morda bo v teh nastopih tudi več borbenih pesmi, katere naj bi študentski pevski zbor kot nosilec naprednosti v glasbi glede na tradicijo svojega predhodnika tudi stalno gojil.

SILVO TERŠEK

SKUPŠČINA OBČINE BREŽICE

OBČINSKI SINDIKALNI SVET
OBČINSKA KONFERENCA SZDL
OBČINSKA KONFERENCA ZKS
OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
OBČINSKA KONFERENCA ZMS

ČESTITAJO VSEM BORCEM IN DELOVNIM LJUDEM ZA 4. JULIJ — DAN BORCA.

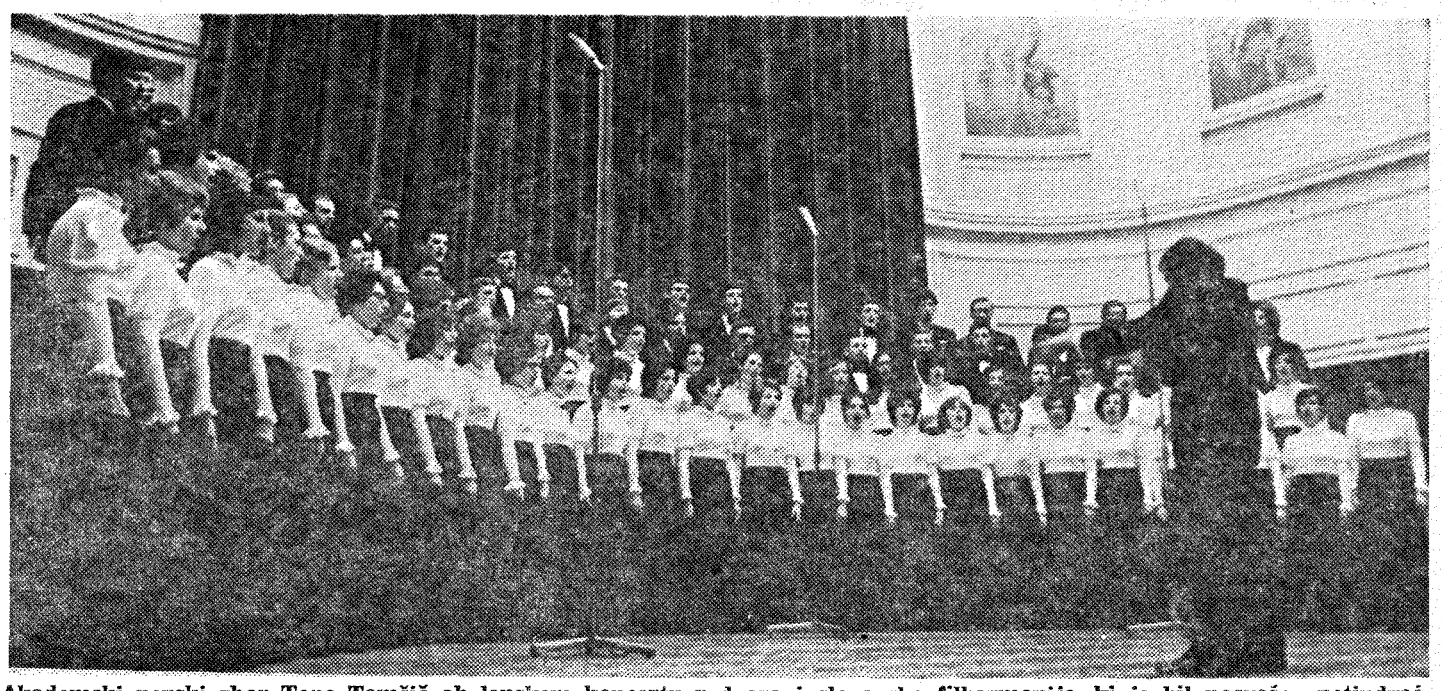

Akademski pevski zbor Tone Tomšič ob lanskem koncertu v dvorani slovenske filharmonije, ki je bil posvečen petindvajseti obletnici zborove povojne kulturne dejavnosti.

kulturni obzornik

Filmska ekipa »Sutjeske« se pridno pripravlja na nadaljevanje dela, ki je bilo prekinjeno zaradi zime. Odločili so, da bodo začeli s snemanjem 5. julija: na Tjentištu in na terenih okoli Sutjeske, kjer so se leta 1943 odigravale najpomembnejše bitke. Na fotografiji: Komandant Sava Kovačević (Ljuba Tadić) v odločilnih trenutkih za njegovo divizijo.

NOVO PRI PARTIZANSKI KNJIGI

Dr. Aleksander Gala-Peter: Partizanski zdravnik

Založba Partizanska knjiga v Ljubljani nam je posredovala dragoceno pričevanje partizanskega zdravnika in organizatorja partizanske sanitete dr. Aleksandra Gale, ki je bil med borci poznan predvsem kot doktor Peter. — Aleksander Gala je leta 1942 spomladi odšel iz Ljubljane kot mlad zdravnik in je kot partizanski zdravnik preživel nekaj časa na Notranjskem, nekaj pa na Primorskem, pa tudi po vojni v vojaški saniteti ter živi zdaj v Ljubljani kot upokojen polkovnik JLA. Kot partizanski zdravnik, ki je deloval na terenu in majhnih bolnišnicah ter pri tem zdravil tudi civilno prebivalstvo, je dr. Gala ogromno doživel. Zato je bila vsekakor hvalevredna pobuda, da so njegovi doživljaji, njegova spoznanja in njegovo partizanstvo ostali zapisani. Kot je lani izdana spominska knjiga dr. Francija Derganca, posvečena prav tako partizanski saniteti, odlična publikacija, tako je odlična tudi knjiga »Partizanski zdravnik«, ki jo imamo zdaj pred seboj. Kaže nam, da je še toliko let po osvoboditvi mogoče dobiti kvalitetna dela s partizansko tematiko in da je prav partizansko zdravstvo tisto, ki je bilo doslej še vse premalo prikazano, pa čeprav je v osvobodilnem boju odigralo nadvse pomembno vlogo.

Avtor knjige je preživel prvi čas svojega partizanstva na Notranjskem, predvsem v Loškem potoku. Tu je kot sanitetni referent Loškega odreda ustanovil tudi prvo partizansko bolnišnico na Notranjskem, organiziral pa je tudi vrsto bolnišnic pod Snežnikom. Temu svojemu delovanju je posvetil dr. Gala tudi prvi del svoje knjige. Posebno poglavje je posvetil času neposredno pred veliko italijansko ofenzivo v poletju leta 1942, kakor tudi ofenzivi sami. Pri tem je v samostojnem poglavju obdelal tragedijo na Ogancah, kjer so po izdajstvu Italijani odkrili partizansko bolnišnico in skrite bolnike. Zanimivo je, da je avtor vse podrobnosti in okoliščine tragedije zvedel šele po osvoboditvi. V drugem delu knjige pa pripoveduje avtor o svojem partizanstvu in zdravniškem udejstvovanju na Primorskem — Tudi tu je deloval deloma v brigadi, deloma pa v bolnišnicah. Pomembno je pri tem poudariti, da je bil prav dr. Gala ustanovitelj prve večje partizanske bolnišnice, ki je danes znana kot bolnišnica Pavla.

Partizanski zdravnik dr. Gala je preživel vse trdote partizanskega življenja od spomladanskih dni leta 1942 pa do ofenzive spomladi leta 1945 na Primorskem. Pri tem je deloval kot zdravnik partizanskih enot in manj kot zdravnik v skritih bolnišnicah ter je zato njegovo pričevanje še toliko bolj izvirno, saj je bil tako rekoč ves čas svojega partizanjanja sredi spopadov, hajk in pohodov. Doživljal je vso tragedijo številnih partizanskih ranjencev. V knjigi opisuje ne samo lastna doživetja v partizanskem boju temveč tudi vse trdote in veličino tega boja, hkrati pa trpljenje prebivalstva na Notranjskem in Primorskem ter zavednost in požrtvovalnost naših ljudi.

Pripoved v tej spominski knjigi je podrobna in izredno zanimiva, pa vendar umirjena. Pisatelj pripoveduje iskreno in prikupno, tako da je njegovo delo, čeprav je spominsko in dokumentarno obenem, ne samo dragoceno, temveč tudi zanimivo branje. Gre torej za tehten in lep prispevek k zgodovini naše borbe, posebno pa še partizanske sanitete.

SLAVKO RUPEL

POTUJOČA KNJIGARNA

četrtek, 29. junija 1972 — CELJE
petek, 30. junija 1972 — ŠTORE
sobota, 1. julija 1972 — TRNOVLJE
NAŠE GESLO: Dobra knjiga v vsako vas!

KNJIŽNI HRAM NA KOLESIH razstavlja, prodaja, sprejema naročila in prednaročila za knjige, revije in časopise **VSEH SLOVENSKIH ZALOŽB.**

PARTIZANSKA KNJIGA organizira literarno predvajanje 16 mm filmov o vseljudski obrambi, o naši revoluciji in o bojih za pravice drugih narodov.

MEDNARODNO LETO KNJIGE 1972 je lepa priložnost, da vsi, ki se ukvarjajo s knjigo, množično sodelujejo in s tem pripomorejo k širjenju kulture med Slovenci.

PRED PROSLAVO V ZADOBROVI

Scenarij

Pred nami je osrednja proslava tridesete obletnice nastanka slovenske partizanske vojske, ki bo 4. julija 1972 na jasah med gozdnimi področji v Zadobrovi pri Ljubljani; scenarij za to kulturno-umetniško prireditev je delo Franceta Kosmača, scenograf in graditelj odra pa je Vladimir Rijavec.

Iz scenarija povzemamo nekaj najbolj značilnih misli:

Zamisel se opira na literarna in glasbena dela bodisi domače, umetne ali ponarodele oziroma narodne partizanske bojne pesmi, porojene v revolucionarnih gibanjih Evrope dvajsetega stoletja. — Razvrstitev recitacijskih, plesnih in petih programskih točk je večinoma take narave, da izraža oziroma podaja približno kronologijo razvoja narodnoosvobodilnega boja in revolucije v slavnih letih 1941—1945.

V izvedbi programa bodo sodelovali: pihalna godba, sestavljena iz vojaške in miličniške, kompletni sestav partizanskega invalidskega pevskega zbora in zbora Srečko Kosovel iz Ajdovščine, dve folklorni skupini, skupina desetih zboristov ter petih solistov iz plesnega zbora ljubljanske Opere, ženski solistični glas in dva dramska umetniška sodelavca: igralka in igralec.

K učinku celotne prireditve bo prispevala nemajhen delež tudi scenografija. Tu bi predvsem omenili niz tribarvnih stebrov, razpostavljenih v vrsti na obzorju odrskega prostora, nad stopnicami za pevce. Gibanje tribarvnih stebrov okrog njihove osi bo zaradi trikotniškega tlorisa kazalo občistvu izrazite barvne učinke z motivi, ki podpirajo in po svoje izražajo smisel in pomen prireditve, posebno pa motive z barvami zastav naših narodov in končno z barvo rdeče zastave.

V ilustracijo prepis prve točke scenarija:

Ko odide z govorniškega mesta slavnostni govornik, začenja pihalna godba uverturo. Medtem se razpostavijo na svoje mesto na stopnicah člani partizanskega invalidskega pevskega zbora, navzriž pa korakajo prek vsega odra v dveh križajočih se vrstah zastavonoše, ki so doslej z zastavami stali pod govorniškim odrom ter se ne nazadnje razpostavijo ob obeh straneh odra. Plesalci zasadijo zastave v tla na odru, se pripravijo za nastop in na govorniškem odru začne dramski igralec pripovedovati verze Otona Župančiča. Med govorom bodo stebri kazali barvo slovenske zastave in ob uverturi se zasučejo tako, da je vse obzorje modre barve, po prvih besedah recitatorja pa se prikaže rdeč trak na mestu zlatega reza na levi strani. Po recitaciji »Nespečnosti« Otona Župančiča se zaslišijo zvoki partizanske in revolucionarne pesmi »Naglo puške smo zgrabili . . .«

»V program smo uvrstili nekaj zelo popularnih, nekaj pa zelo lepih in skoraj neznanih stvaritev; upamo, da s štirideset minut trajajočim programom ne bomo razočarali gledalcev oziroma obiskovalcev velike kulturno-umetniške prireditve ob trideseti obletnici slovenske partizanske vojske,« je povedal France Kosmač.

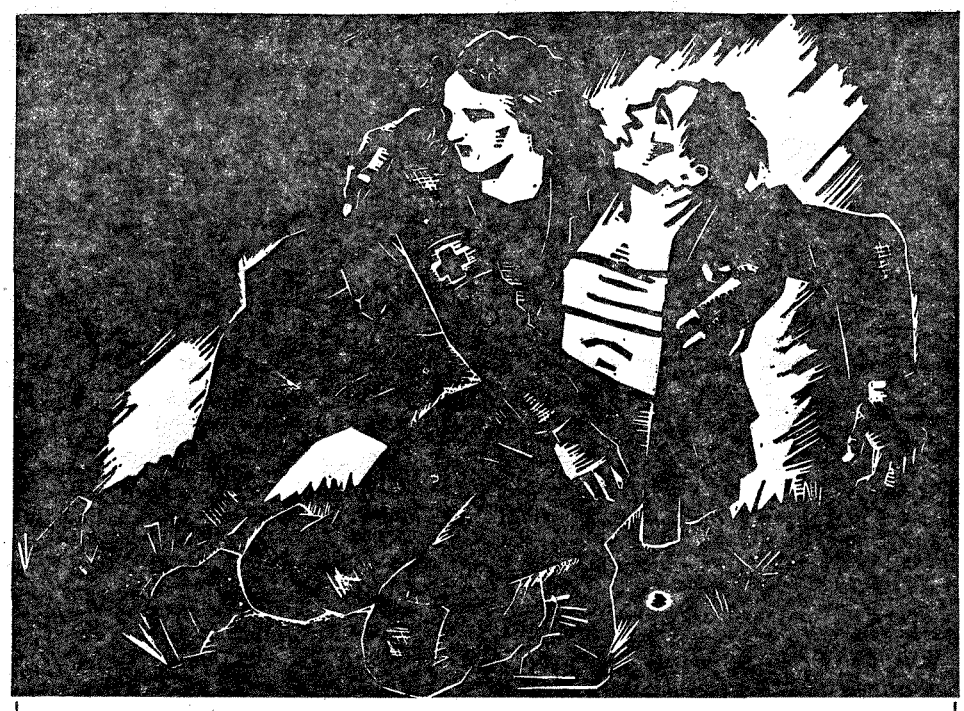

NIKO PIRNAT — PRVA POMOČ — V Muzeju ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani bo v počastitev tridesete obletnice ustanovitve prvih slovenskih partizanskih brigad in tridesete obletnice ustanovitve partizanske sanitete ter pod pokroviteljstvom sekcije za partizansko zdravstvo pri slovenskem zdravniškem društvu jutri otvoritev razstave »Partizanska saniteta v Sloveniji«, hkrati z grafikami in risbami iz partizanskega zdravstva. O razstavi bomo obširneje poročali v prihodnji številki.

FESTIVAL VOJAŠKIH ORKESTROV

Prejšnji teden se je odvijal v Sarajevu mednarodni festival vojaških orkestrov, na katerem so sodelovali: orkestri romunske armade, ameriškega vojaškega letalstva in sovjetske armade, reprezentančni orkester JLA iz Beograda, orkester jugoslovanske vojne mornarice in orkester sarajevske garnizije. Ta velika kulturna manifestacija je zbudila v glavnem mestu BiH veliko zanimanje. Sklepnega koncerta v dvorani »Skenderije« so se udeležili številni fotoreporterji in filmski snemalci, posebna filmska ekipa iz ZDA pa je posnela film o festivalu.

MALA VOJNA POŠTEVANKA

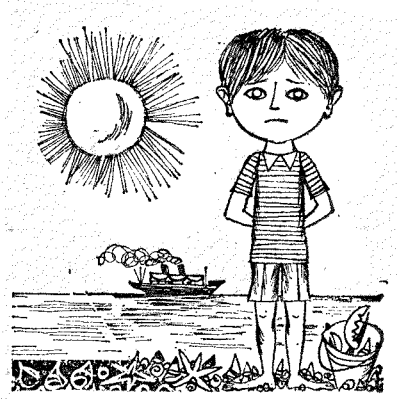

»Malo vojno poštevanko« je ilustrirala Ančka Gošnik-Godec

V zbirki Matjaževa knjižnica je za najmlajše izšla knjižica »Mala vojna poštevanka«; urednica zbirke Branka Jurca pa je v uvodnih besedah zapisala:

—Knjigo »Mala vojna poštevanka« je napisal Sandi Sitar. Sam takole pripoveduje: Opisati sem nameraval izlet na morje. Toda morali smo ga preložiti za štiri leta. Vmes je bila vojna in tako je nastala pripoved o vojni.

Najprej je zgodba izhajala v reviji Kurirček. Imela je naslov »Prvi štirje razredi«. Pri Partizanski knjigi, ki je knjigo izdala, pa smo sklenili, da ji damo naslov »Mala vojna poštevanka«. Poštevanka, ker se je je avtor takrat učil. Mala, ker je bil majhen. Vojna poštevanka zato, ker je tedaj živel v okupiranem, z žico obdanem mestu, sredi vojne, ki je bila od vseh največja in najbolj grozljiva.

V Matjaževi knjižnici bodo letos izšle naslednje knjige: Vida Brest »Orehovo leto«, Milan Šega »Zgode in nezgode kraljevega dvora« in Branka Jurca »V pasti«.

beležke

SEDMI KONTINENT

Dne 11. junija so v Šibeniku slovesno odprli prvo mednarodno razstavo fotografije na temo »sedmi kontinent«. Cilj te po vsebini enkratne razstave na svetu je, da prek fotografske umetnosti predstavi veliko in plemenito idejo o izgradnji mednarodnega otroškega naselja »sedmi kontinent« na nenaseljenem otoku Kakan pri Šibeniku. Ta otok je šibeniška občina poklonila otrokom vsega sveta z željo, da na njem zraste otroška republika, v kateri bi se najmlajši iz vsega sveta vzgajali v duhu bratstva in edinstva, brez rasne, verske in narodnostne nestrpnosti. Poleg otrok so na tej razstavi predstavili svoja dela tudi odrasli ustvarjalci umetniške fotografije iz petindvajsetih dežel Evrope, Afrike in Amerike.

V POČASTITEV 400-LETNICE KMEČKIH PUNTOV

V sklopu prireditev za štiristoletnico Gubčevega punta je bila prejšnjo soboto in nedeljo v Sevnici vrsta prireditev. Med drugim so v soboto odkrili spomenik Gubčevemu puntu v Sevnici, zvečer pa je bila slovesna otvoritev razstave »Likovna dela s kmečko tematiko.«

ZAPISEK Z VAJE V APAČAH

Partizani so razbili desant

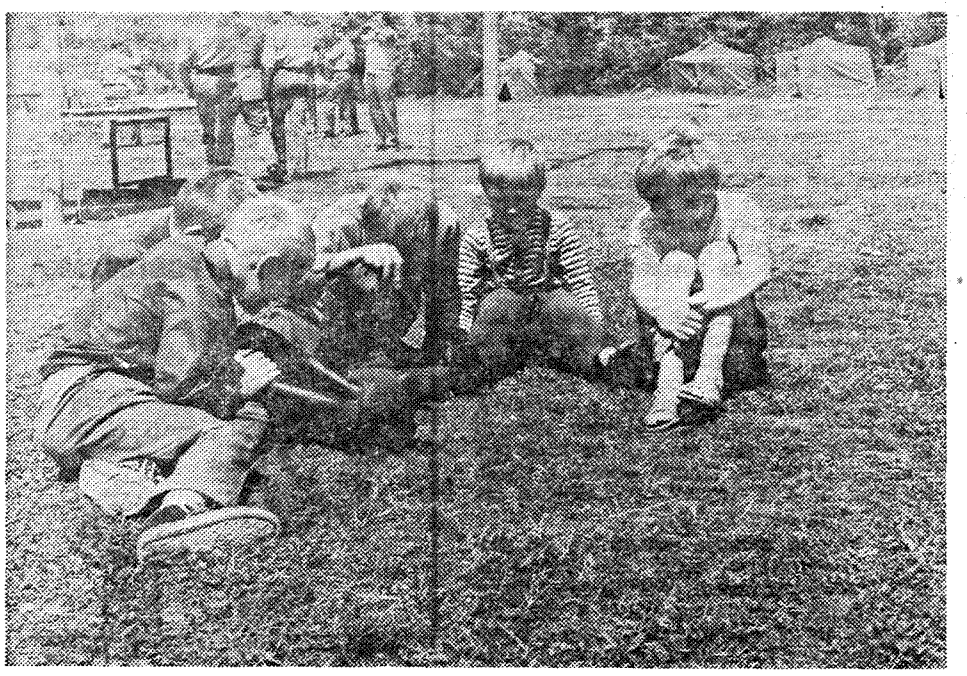

Po končanem boju je skupina otrok, ki je pravočasno odkrila napadalčeve izvidnike, po svoje »analizirala« zmago nad desantom.

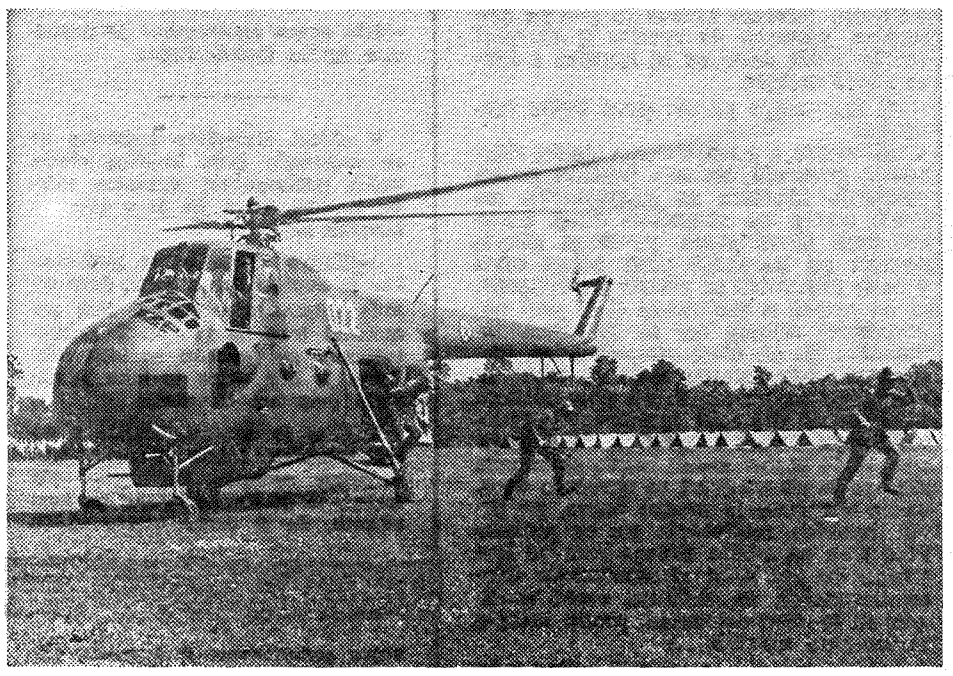

Napadalec iz helikopterjev niti slutil ni, da je že v pasti dobro skritih partizanskih enot. **Foto: S. Koman**

Otroci so pogostoma zvesti prijatelji in zavezniki miličnikov. To so že večkrat dokazali. Pred kratkim so šolarji v bližini vasi Apače opazili skupino neznancev, ki se je potuhnjeno klatila po bližnjem gozdu. Šolarčki so se takoj dogovorili: najstarejši, Zvonko Prešiček, je pohitel na postajo milice. Drugi so se skrili v grmovje ter opazovali gibanje in obnašanje sumljivih.

Miličniške patrulje so nemudoma ukrepale. Posel ni bil lahek, vendar se je splačal. Nekako pred polnočjo so »modri« fantje polovili »sovražniško« obveščevalno-izvidniško skupino, ki je po dolgem sleparjenju priznala namen svojega obiska.

»Prišli smo z nalogo, da poiščemo in določimo ugodno zemljišče za naš jutrišnji desant. Našli smo ga in je naše poveljstvo s tem že seznanjeno. Natančno poročilo smo odposlali s pomočjo tega majhnega oddajnika . . .«

PRESENEČENI SOVRAŽNIK

Časa za obotavljanje in razmišljanje ni bilo. Z namenom »sovražnika« so miličniki takoj seznanili poveljstva teritorialnih enot in civilne zaščite iz Apač, Kidričevega in okolice. Partizani so se tako rekoč v hipu zbrali. Ponoči so zasedli skrite in obvladujoče položaje ter tako že vnaprej napisali smrtno sodbo sovražnikovi napadalni in osvajalski akciji.

Poveljstva so poskrbela tudi za prebivalstvo, zlasti pa za onemogle, bolnike in malčke. Ljudje so zapustili svoje domove. Tako sta Apače in njegova okolica že v prvih jutranjih urah bila pripravljena na odpor in obrambo pred nezaželenim gostom.

Ko se je noč poslavljala, so zatulile sirene. Alarm! Kmalu potem so se pojavila »sovražnikova« letala ter začela neusmiljeno sejati uničujoči tovor. Apače so bile v ospredju napadalčeve pozornosti, vas se je spremenila v ogromno plamenico. Goreli so domovi, poslopja, gozdovi. Pravi ognjeni pekel. Toda zasipanje z bombami je pomenilo le uvod v desant. Tega so se branilci zelo dobro zavedali in so protipožarne in druge posle prepustili enotam civilne zaščite. Ob zaščiti bombnikov in lovcev so pridrdrali helikopterji, polni vojakov in starešin. Ko so pristali, so iz njih pridrveli do zob oboroženi napadalci. Vendar sovražna vojska ni vedela, da je že vpadla v obroč branilcev, kar pomeni za vsak desant le neuspeh oziroma poraz.

Tako je bilo tudi tokrat. Partizanski obroč je stiskal nezaželenega gosta ter s pogubnim ognjem »česal« njegove zmedene in prestrašene vrste. Napadalec je dokaj hitro položil orožje, desant pa je doživel polom.

NOVE IZKUŠNJE

Tako se je torej končala velika vaja na območju vasi Apače. V njej so sodelovali teritorialci, partizani ter desantne enote enote JLA. Vajo so si z izrednim zanimanjem ogledali številni rezervni in aktivni vojaški starešine ter občinstvo Apač in okolice. Tudi šolarji, zlasti pa fantje, so tistega dne »pozabili« na pouk.

Za vse udeležence vaje je boj z desantom pomenil nekaj novega v rednem pouku o obrambi oziroma v pripravah za splošni ljudski odpor. Ko je orožje utihnilo, smo srečali človeka, ki se že osem let ukvarja s civilno zaščito. To je Milan Magdič iz Kidričevega. Vprašali smo ga, kakšni so njegovi vtisi o vaji. Odgovoril je dokaj lakonično: »Preveril sem nekatera svoja stališča, istočasno pa sem pridobil veliko novega.«

Tudi vojak Mladen Brlečič — bil je v vlogi napadalca — je nad vajo navdušen »Naši teritorialci so zares trd oreh. Danes sem to prvič občutil na lastni koži. Prepričan sem da bi se resničnemu napadalcu ob tako pogubnem ognju partizanskega orožja res trda predla.«

Za konec naj omenimo še to, da je vajo opazoval tudi general polkovnik Stane Potočar-Lazar, poveljnik ljubljanske armadne oblasti. Ob analizi vaje je pa eden od organizatorjev, tovariš Alojz Kajin, med drugim poudaril: »Ker je branilec hitro in pravočasno ukrepal, je napadalec ostal praznih rok. Namen agresorja je bil že v samem začetku preprečen, kajti desantu sploh ni uspelo, da bi si ustvaril osnovo ali bazo za uvajanje močnejših enot. Desant se je namreč takoj znašel v trdno obdanem in stisnjenem obroču, ki je ustvaril izredne pogoje za njegovo uničevanje. Branilec je izkazal veliko spretnost in veščino, vse njegove akcije so bile pogubne za napadalca. Vsekakor pomeni vaja koristno uro pouka iz obrambe tako za vojake in aktivne starešine JLA kakor tudi za druge udeležence.«

B. JAKOVLJEVIČ

USTAVILI SO PROIZVODNJO PROTIBALISTIČNIH IZSTRELKOV

Prvi rezultati ameriško — sovjetskega sporazuma o omejitvi strateške oborožitve so že tu! Ameriški obrambni minister Malvin Laird je namreč 28. maja podpisal ukaz, po katerem so nehali graditi poligone za protiraketne izstrelke Sporazum, ki so ga ob Nixonovem obisku v Sovjetski zvezi podpisali v Moskvi, dovoljuje Američanom le dva taka poligona. Prvi naj bi bil namenjen za obrambo ameriške prestolnice, drugi pa za zaščito nekega poligona z ofenzivnimi izstrelki.

Laird je ob tej priložnosti priznal, da »bodo ti ukrepi povzročili tudi nekatere začasne gospodarske težave, vendar bo obrambno ministrstvo storilo vse, kar je v njegovi moči, da bi te težave odstranili.« Funkcionarji obrambnega ministrstva so povedali, da bodo s temi ukrepi od 1,5 milijarde dolarjev, kolikor so zahtevali za uresničitev načrta o vzpostavitvi obrambnega sistema SAFEGUARD, prihranili vsaj dve tretjini omenjenega zneska.

CENE POTNIŠKIH LETAL

Najdražji potniški letali sta boeing 747 (24,000.000 dolarjev) in concorde (23,800.000 dolarjev). DC-10 stane 16,600.000. DC-8 pa 11,000.000 dolarjev. Letala, ki jih imajo tudi naše letalske družbe, so precej cenejša. Tako na primer stane DC-9 »le« 4,800. Caravelle pa prav toliko.

NAŠ NOVI HELIKOPTER, IZDELEK MOSTARSKE TOVARNE »SOKO«

Gazela za navpični manever

Naša znana tovarna letal Soko v Mostarju že vrsto let izdeluje reaktivna letala za naše vojno letalstvo in so njeni dvosedežni galebi ter enosedežni bojni jastrebi že dolgo v sestavi naših enot. Prav tako pa so iz te tovarne pred leti prišli tudi helikopterji domače proizvodnje in zdaj njeni inženirji pripravljajo že novo serijo — proizvodnjo helikopterjev tipa gazela.

Vsa letala, ki jih je izdelala in jih še izdeluje tovarna Soko, so konstruirali jugoslovanski inženirji, medtem ko so helikopterji konstrukcije tujih strokovnjakov. Prvi helikopter, ki je zagledal luč sveta iz mostarske tovarne, je bil tipa S-55 in ga je konstruiral Sikorsky v ZDA, licenco pa smo kupili v Veliki Britaniji. Pred kratkim pa je Soko kupila novo licenco, tokrat francosko-britansko. Gre za odlični in v svetu že dobro znan helikopter SA 341 gazela. V Franciji in Veliki Britaniji pravkar končujejo serijo 420 teh helikopterjev, proizvodnja bo zdaj stekla v Jugoslaviji, a kmalu bo, prav tako po licenci, enake začela izdelovati tudi Indija.

In tako se zares vse bolj približuje dan, ko bodo na gazeli poleteli tudi naši piloti. Bo pa to nadvse zanimivo in koristno zračno vozilo. Nič več ne bo transportno kot starejši helikopter S-55, čeprav bo lahko pripeljalo poleg pilota še štiri ljudi ali ustrezno temu težak tovor. Gazela je lahko helikopter za najrazličnejše namene, celo za boj. Ima prostorno kabino, ki je precej širša kot pri do zdaj znanih lahkih helikopterjih in jo zapira dvoje povsem steklenih vrat spredaj ter dvoje manjših vrat zadaj, v njej pa sta dva sprednja sedeža za pilota in pomočnika ter za njima klop za tri potnike. Klop je moč prevrniti naprej in nastane za njo dovolj prostora za tovor. V prostor za tovor pa lahko potniki pridejo tako, da dvignejo zadnji levi naslon.

Helikopter SA 341 gazela poganja velik trikraki rotor s plastičnimi loputami, namesto batnega motorja pa ima vgrajeno plinsko turbino s 600 KM. Prazen helikopter je težak komaj 850 kg, prav toliko pa lahko vanj naložе še tovora. Tik nad morsko gladino doseže hitrost 280 km-h, hitrost med križarjenjem pa 245 do 260 km-h. Vzpenja se lahko s hitrostjo 6 do 11 metrov v sekundi. Praktična največja višina, na kateri lahko leti, je 5.500 do 6.000 metrov. Če je polno otovorjen, torej skupaj težak 1.700 kg, more preleteti 670 km dolgo pot, če pa ima skupaj le 1.400 kg preleti tudi 710 km. Tik nad morsko gladino lahko ostane v zraku nepretrgoma več kot 4 ure.

S pilotom in štirimi potniki lahko gazela preleti razdaljo 600 km v 2 urah in 25 minutah, če leti okoli 1.500 metrov visoko s hitrostjo 250 km-h, ko pa pristane, ima še vedno goriva za 25 minut dolg polet. Na področjih, kjer ni poti za drugačen prevoz tovorov, lahko ta helikopter prepelje 500 kg kar 500 km daleč v 2 urah in 15 minutah, in to s hitrostjo 225 km-h. Če pa je treba tovor prepeljati na krajšo razdaljo, npr. 85 km daleč, lahko naloži kar 600 kg, vendar se mora nazaj vračati nenatovorjen. V tem primeru leti s povprečno hitrostjo približno 100 km-h in ne više od 3.000 metrov.

Helikopter gazela pa je izredno pomembna pridobitev tudi za vojsko. Uporaben je za komandantsko izvidništvo — kot leteče poveljstvo, za artilerijsko izvidništvo, prevoz diverzantov v sovražnikovo zaledje, za evakuacijo najtežjih ranjencev in zbiranje pilotov za sovražnikovimi položaji itd. Vendar pa so to le pomožna opravila za ta helikopter, saj lahko postane tudi pravi leteči bojevnik, lahki jurišnik. Oborožen je lahko s protitankovskimi vodljivimi raketami, s katerimi med nizkim poletom napada sovražne tanke in druga vozila. Za take napade je oborožen s 4 manjšimi PT vodljivimi raketerimi, skupaj težkimi 218 kg, ali z dvema večjima, skupaj težkima 227 kg.

Poleg vsega tega lahko helikopter SA 341 gazela deluje tudi kot »leteča topničarka«, biti pa mora oborožen z večcevnim avtomatskim topom kal. 20 mm za streljanje z bokov ali z dvema mitraljezoma kal. 7,62 mm za streljanje naprej. Zelo učinkovito orožje za boj proti tankom, bunkerjem, artileriji in pehoti pa so tudi raketometi, in sicer ima lahko vsaka gazela dva s po 36 raketami kalibra do 50 mm.

Vse te različne možnosti oborožitve dokazujejo, da je novi helikopter iz Mostarja idealen za nenadne napade na tanke, za uničevanje sovražnikovih točk odpora in oporišč, za zaščito prevoza diverzantov in še za vrsto drugih nalog. Pilotov sedež pa za take naloge tudi delno zavarujejo pred puškinimi in mitralješkimi kroglami.

(PO FRONTU)

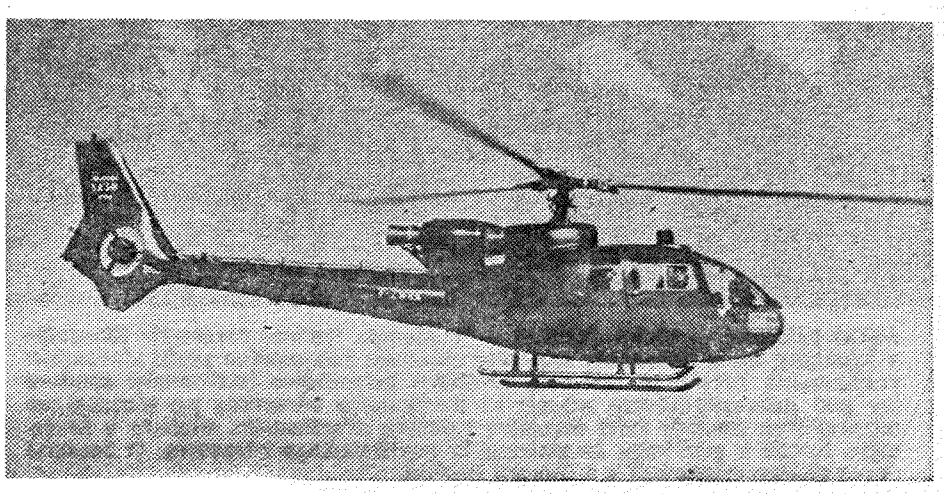

Naš novi helikopter »Gazela«

ŽENSKE V PRIPRAVAH NA VSELJUDSKI ODPOR

Zelo važno in v bistvu politično vprašanje

Že v prejšnji številki smo na kratko poročali o posvetovanju republiškega koordinacijskega odbora za vseljudski odpor in republiške konference za družbeno aktivnost žensk o temi: ženske v pripravah na vseljudski odpor. Danes objavljamo podrobnejše poročilo o razpravi na tem pomembnem posvetovanju.

Tudi ta sestanek spada med tiste, ki so bili dobro pripravljeni in zato razmeroma kratki, spremembe k že prej sestavljenim osnutkom sklepov pa razmeroma nebistvene.

Dejansko je šlo v glavnem le za potrditev že v praksi uveljavljenih načel in stališč, oziroma nekaj zahtevkov po bolj podrobnem obravnavanju posameznih področij dejavnosti žensk pri pripravah na vseljudski odpor v možni bodoči vojni.

Naj takoj v začetku zapišemo, da je tudi na tem sestanku bilo ugotovljeno, da smo sicer v povojnem razdobju dosegli precejšnje uspehe pri družbenem uveljavljanju žensk, vendar z njimi še zdaleč ne moremo biti zadovoljni. To stanje ima svoj odraz tudi v razmeroma premajhnem vključevanju žensk v priprave na vseljudski odpor. Tako kot so ženske po službah predvsem na podrejenih in zato tudi slabše plačanih delovnih mestih, je tudi pri pripravah za vseljudski odpor. V proizvodnji še kar nekam gre, v krajevnih skupnostih tudi, navzgor pa je odstotek žensk vse manjši.

Številčno in razmeroma je še najbolje na zdravstveno-humanitarnem področju, kjer nosijo glavno breme prav ženske. Toda zoževanje priprav na samo eno področje je nesmotrno.

Udeleženci sestanka so se nadalje izrekli zoper delitev priprav na vseljudski odpor po spolu. Poudarili so, da smo dosegli velik uspeh, ko smo poenotili pouk o obrambi in zaščiti po šolah za fante in dekleta. Seveda je pri tem treba upoštevati telesno in duševno odpornost žensk in njihove življenske naloge. Zatorej naj bi tudi v bodoče priprave usmerjali enotno. V tej zvezi naj omenimo, da tudi konference za družbeno aktivnost žensk vedno bolj preraščajo v sekcije pri SZDL kot enotni in vsestranski organizaciji.

Glede na ugotovitve, da ženske niso dovolj prisotne v pripravah, pa so navzoči izrekli mnenje, da pri tem ne smemo biti nestrpni. O pripravah smo začeli govoriti šele pred nekaj leti in v tem kratkem času smo dosegli razmeroma lepe uspehe. Zlasti pri starejših imamo še vedno namreč opraviti z raznimi predsodki glede možnosti žensk za obrambne priprave, predvsem pa s podcenjevanjem. Toda izkušnje med osvobodilno vojno in revolucijo pri nas in med podobnimi vojnami drugje po svetu so pokazale, da je vrednost žensk pri opravljanju mnogih nalog celo večja kot vrednost moških. Zaradi svojega življenjskega poslanstva so ženske odločilna sila v javnem mnenju. Že tako predvsem ženske vzgajajo otroke in oblikujejo njihov čustveni svet, s tem pa pripravljajo bodoče branilce domovine. To smo podzavestno pri nas spoznali že med vojno, ko smo začeli govoriti o partizanskih materah.

Govorili so tudi o nekaterih bolj praktičnih zadevah. Med te sodi sestava odborov za splošni ljudski odpor. V njih prevladujejo moški, celo taki, ki bi v možni vojni morali takoj na bojišče v svoje enote. V tem primeru bi morali takoj dejansko znova organizirati nove odbore, vanje pa vključiti ženske, mladino in starejše letnike moških. Ljudje bi se znašli pred težavnimi nalogami in veliko odgovornostjo brez potrebnih izkušenj, ki bi si jih lahko nabrali pri vsakdanjem delu v mirnih časih. Zaradi tega bi nastal škodljiv presledek pri upešnosti dela, ker bi nas lahko veliko stalo.

Kot kazalec so navedli podatek, da celo po šolah, kjer je zaposlenih večina žensk, prevladujejo v odborih moški. Sploh pa ima odbore za splošni ljudski odpor šele 40 odstotkov vseh šol. Pri ustanavljanju novih bo treba veliko bolj upoštevati ženske, pri tistih, ki že delujejo, pa izpeljati reorganizacijo.

Med vzroki za tako stanje so navzoči navajali lagodnost in poenostavljanje. Velikokrat pravzaprav ne gre za podcenjevanje žensk, ampak za to, da bi sestanke sklicevali kar se da laže in hitreje. Zato v odbore izberejo takšne, ki stanujejo blizu ali pa se že po službeni dolžnosti morajo ukvarjati z obrambnimi zadevami. Velikokrat, morda največkrat, pa ljudje pojmujejo splošni ljudski odpor samo kot akcije z orožjem v rokah, pri tem pa pozabljajo na celo vrst drugih dejavnosti, oblik in možnosti, v katerih bi imele ženske vsaj enak, če ne večji pomen kot moški.

Posebno zanimive so bile ugotovitve o vlogi kmečkih žensk v pripravah na vseljudski odpor. Pri tem ne moremo mimo izkušenj iz naše osvobodilne vojne in revolucije, oziroma mimo partizanskih mater in in njihove vloge. Kot je znano, dolga leta po vojni nismo posvečali dovolj pozornosti hribovskim kmetijam, mnogi so celo želeli in tudi načrtovali njihovo ukinitev oziroma odmiranje. Tudi sam gospodarski razvoj tako pri nas kot po svetu je pospeševal ta pojav. Toda v možni bodoči vojni bi prav take kmetije oziroma cele vasi spet pomenile za nas to, kar so med zadnjo vojno ali celo še več, glede na popolnejša prevozna sredstva in orožje.

Nazadnje so na sestanku razpravljali o besedilu resolucije o neposrednih oblikah vključevanja žensk v vseljudski odpor in o predlogu sklepov. V glavnem so ju sprejeli in ju bomo v dokončni obliki tudi pri nas objavili.

Končno naj z ugotovitvijo enega izmed razpravljavcev, da vključevanje žensk v priprave za vseljudski odpor nikakor ne more biti samo načelno in samo sebi namen, ampak da gre za zelo važno in v bistvu politično vprašanje.

MILE PAVLIN

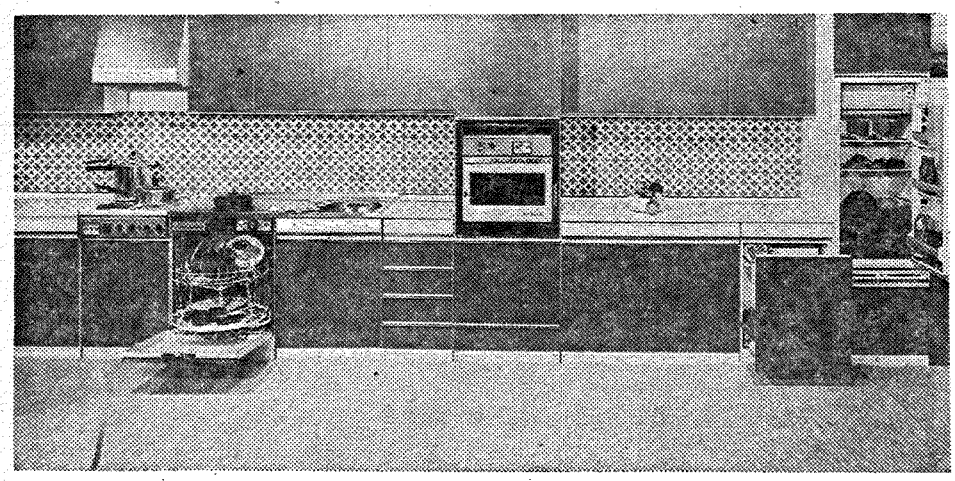

vega 60
brest cerknica

Dr. Teodor Tominšek:

KOČEVSKI PROCES

(Nadaljevanje)

Vsem obtožencem so bili postavljeni branilci, ki so bili navzoči ves čas razprave, vsi obtoženci so tudi podali po končanem dokazovanju svojo zadnjo besedo. Nadalje, vse dokazno gradivo je bilo iznešeno ustno na razpravi, glavne obremenilne priče so bile ustno zaslišane vpričo obtožencev in ponovno tudi z njimi soočene. Prebrane so bile vse listine in drugo gradivo na razpravi, na katero se je sodišče oprlo in sklicevalo v obrazložitvi sodbe. Ves proces je potekal javno, pred širokim občinstvom, edino posvetovanje sodišča je bilo tajno. Za humanost postopka in kot dokaz svobodne obrambe je pomembna tudi okolnost, da so vsi obtoženci med javno razpravo sedeli prosto v klopeh, torej neuklenjeni (čeprav dobro zastraženi) in to kljub temu da so bili med njimi taki, ki bi utegnili, ker so lahko upravičeno pričakovali smrtno obsodbo, storiti kak fizični izpad vsaj proti sodišču oz. tožilcu.

Publika se je zadržala ves čas procesa zelo disciplinirano. Prišlo je sicer — razumljivo — tu in tam do spontanih izrazov odobravanja oz. ogorčenja, vendar se to nikoli ni spremenilo v sramotenje obtožencev niti do ogrožanja njihove varnosti. To je toliko bolj občudovanja vredno in značilno za takratno visoko zavest našega ljudstva, če imamo pred očmi, da so se na procesu razkrivala najbolj podla in zločinska dejanja obtožencev in njihovih sodelavcev, ko so se pojavljale na razpravi neposredne priče njihovih zločinov, kar je nujno moralo vzbuditi ogorčenje pri vsakem, še tako mirnem človeku. Po mojem vtisu je to dejstvo še toliko bolj demoralizirajoče vplivalo na obtožence, ki so tudi s te strani lahko spoznali visoko etično raven našega narodnoosvobodilnega boja in sramotno vlogo, ki so jo oni sami opravljali.

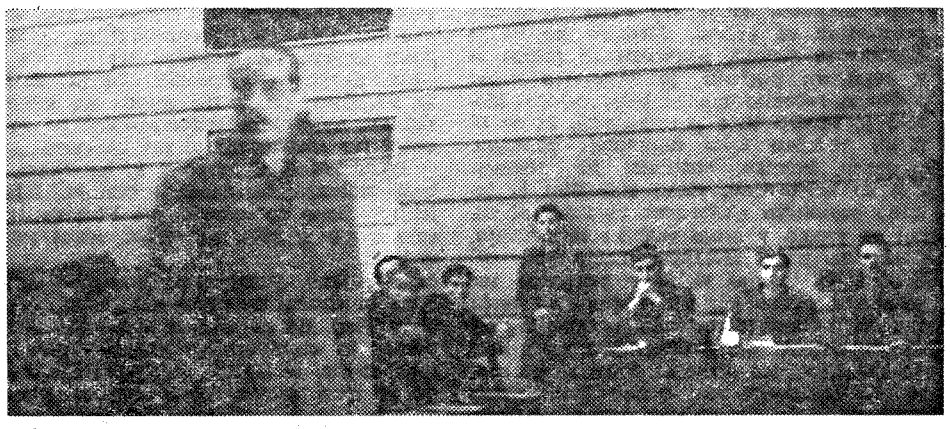

Obtoženi Pavel Vošnar med zaslišanjem na procesu. Na desni strani sedita dva branilca obtoženih in novinar Koprivec.

Omenjam še nekaj značilnosti tega procesa oz. te razprave, ki so mi takrat prišle do spoznanja in se mi vtisnile v spomin. V začetku, ko je tožilec bral obtožnico in ko je predsednik zasliševal posamezne obtožence, so bili obtoženci videti nemirni in nekam preplašeni. Ko so pa kaj kmalu spoznali, da sodišče v redu, objektivno in humano postopa, so polagoma dobivali pogum ter namesto, da bi govorili resnico, začeli več ali manj spretno zavijati in si izmišljati lažno olajševalne oz. oprostilne okoliščine. Deloma so postali nekateri v tem oziru kar predrzni (Mavec). Vendar se je situacija bistveno spremenila, ko je prišlo do zaslišanja prič in so le-te mirno, stvarno in brez izpadov izpovedale resnico o obtožencih. Takrat so obtoženci čutili, kako se bolj in bolj podira lažna stavba njihove obrambe in vedno bolj jasno stopa v ospredje njihova krivda. To je v glavnem povzročilo, da so začeli po vrsti priznavati vsak svojo objektivno krivdo. Bilo je očividno, da so bili popolnoma moralno poraženi, kar je bil po mojem mnenju najlepši uspeh te razprave.

Druga značilnost tega procesa je bila dramatičnost, ki se je stopnjevala od začetka do konca razprave. Nepozaben vtis so napravile priče-partizani, partizanske matere in druge žrtve, ki so se sproti spontano javljale med razpravo in tako najbolj prepričljivo podajale dokaze o krivdi obtoženih oziroma o utemeljenosti obtožbe. Pri tem sem si zapomnil še tretjo značilnost, ki sem jo že poprej nakazal in ki je v tem, da so si priče iskreno prizadevale, da izpovedo samo resnico, da se torej niso predale kakemu fanatizmu ali maščevalnosti, temveč so pošteno povedale, kaj se je v resnici zgodilo, kaj so samo slišale od drugih, oziroma česa ne morejo z gotovostjo trditi. To velja glede vseh na razpravi zaslišanih prič. Najlepše izpovedbe je v tem smislu podala priča Majcen, ki je po krivdi obtožencev oziroma njihovih pomagačev izgubila moža in več svojih sinov in ki kljub temu kot priča ni pokazala nobenega sovraštva, nobene pristranosti, ampak je objektivno izpovedala samo to, kar je lahko potrdila kot resnično iz lastnega znanja.

Končno bi še lahko omenil kot značilnost javne razprave dejstvo, da niti eden od obtožencev ni oporekal pristojnosti izrednega sodišča, da jim sodi kot narodnim izdajalcem. Nasprotno, proti sodišču so s svojim obnašanjem pokazali, da mu priznavajo vso avtoriteto.

Razprava je trajala dve zaporedni noči, in sicer v noči od 9. na 10. in v noči od 10. na 11. oktober 1943. Trajala je obe noči nepretrgoma, celo brez daljšega odmora. Razumljivo je, da smo bili vsi utrujeni in da smo morali izčrpati vse svoje moči. Za naju z dr. Kržišnikom je bila stvar še toliko težja, zlasti drugo noč, ker sva 10. oktobra ves vmesni čas od prekinitve do nadaljevanja razprave, torej od jutra do večera, uporabila za to, da sva pregledala zbrano gradivo, zlasti tisto, ki so ga nam še ta dan dostavljali, ter se pripravljala na nadaljnji potek in vodstvo razprave. Gradiva je bilo ogromno. Vsega je bilo treba pregledati in iz njega izluščiti tisto, kar je bilo pomembnega za ta proces; pregledati je bilo treba posamezne točke obtožnice in jih primerjati z dokaznim gradivom, če je bilo že izvedeno in koliko je bilo izvedeno, če je pomanjkljivo, v čem bi bilo treba dokazovanje še dopolniti itd. Nešteto vprašanj in ogromna odgovornost, ki naju je obremenjevala in ki nama zato ni dopustila, da bi se kolikor toliko odpočila! Spominjam se dobro, da ta dan nisem mogel zatisniti očesa, temveč sem neprespan prišel na nadaljevanje razprave. Vsi drugi so sicer imeli tudi težavno, vendar ne tako naporno in zlasti ne tako odgovorno nalogo. Glede na dejstvo, da sem jaz — kakor že omenjeno — dobro poznal tehniko kazenskega procesa, dr. Anton Kržišnik pa te prakse ni imel, je bilo jasno, da sem moral dr. Kržišnika na nekatere važne procesualne predpise že vnaprej opozoriti, da se ne bi opustilo kaj važnega. To je tudi bila moja prva naloga na sami razpravi.

Ni me sram priznati, da sem drugo noč, menda okoli polnoči, nekaj trenutkov na razpravi zadremal, kar sem s strahom ugotovil, ko sem prišel k zavesti. Mislim, da tega ni nihče opazil. Organizacija procesa je pač imela to pomanjkljivost, na prvi pogled nepomembno, da ni poskrbela za kako osvežilo, n. pr. za pravo kavo, ki bi nam pomagala obdržati kondicijo. Tov. Jernej Stante si je kot tožilec v nekaki »samoobrambi« pomagal s tem, da si je poleg steklenice s pitno vodo dovolil prinesti šilce žganja, ki ga je med razpravo zaužil. Pri tem je bil tako nepreviden, da je to opazil obtoženec kaplan Jakob Mavec in to okolnost zlorabil v svojih napadih v Slovencu oziroma Slovenskemu domu na kočevski proces. Kdor se vživi v tisti težavni položaj, pač ne more tovarišu Stantetu tega zameriti. Pač pa se še danes čudim naši veliki energiji, da smo lahko vzdržali ta napor do konca razprave. Dobro se spominjam, kako smo se 11. oktobra zjutraj, ko je dr. Kržišnik razpravo sklenil, oddahnili in olajšano odšli na posvetovanje. Da tudi tam ni bilo lahko, bom obrazložil v naslednjem odlomku.

POSVETOVANJE SODIŠČA

Takoj po končani javni razpravi, ki jo je dr. Kržišnik sklenil 11. oktobra 1943 okoli pete ure zjutraj, smo vsi sodniki in zapisnikar dr. Žiga Vodušek odšli v posebno sobo »Sokolskega doma« na posvetovanje. Ves čas posvetovanja ni bil razen nas šestih nihče navzoč, posvetovanje je torej bilo v absolutni tajnosti. Tudi tedaj si nismo privoščili nobenega pravega odmora, ker se je bilo treba iz že prej omenjenih razlogov čimprej odločiti in izdati sodbo. Razen tega je bil za ta dan sklican v Metliki »Prvi zbor slovenskih pravnikov«, ki bi se ga radi udeležili tudi mi. Vseeno se nam to ni posrečilo, ker se je posvetovanje zelo zavleklo. Dobro imam še v spominu, da je trajalo najmanj 5 ur. To je povsem razumljivo, saj je šlo za 21 obtožencev, od katerih je večino bremenilo veliko število konkretnih dejanj in je bilo treba o vsakem posameznem dejanju posebej razpravljati in glasovati.

(Se nadaljuje)

iz revolucionarne preteklosti

Črni dnevi na Poreznu

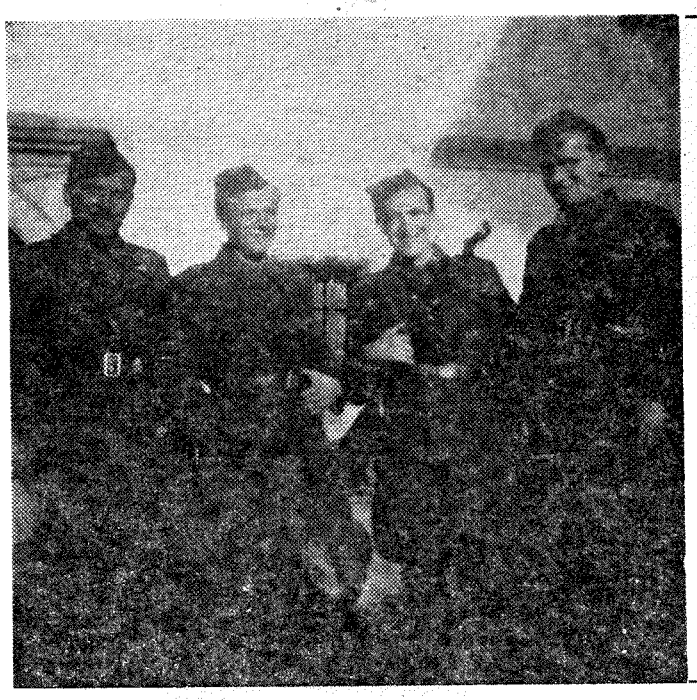

Štab Kosovelove brigade na Kladju, 22. marca 1945. Z leve proti desni: pooblaščeni oficir Ozne podporočnik Stane Benevol, načelnik brigadnega štaba kapetan Andrej Rener-Drejče in pomočnik brigadnega politkomisarja kapetan Janez Slovenc.

(Nadaljevanje)

Po sestanku se je vse začelo mrzlično pripravljati za odhod. Medtem ko se je Kosovelova morala pripraviti za pohod le v vojaškem pogledu, je gorenjsko vojno področje reševalo mnogo težje naloge. Moralo je izločiti tiste posameznike, ki ne bi mogli vzdržati tako napornega premika, ranjence, bolnike, nosečnice idr. Nekaterim so priporočali, zlasti starejšim in telesno slabotnim aktivistom in zaščitnikom, naj se vrnejo v svoje vasi in se skrivajo, dokler ne mine nevarnost. Lažje ranjence, bolnike in telesno slabotne partizane ter nosečnice pa so združili v desetine, vsaki dodelili izkušenega partizana iz bližnjih vasi in jim ukazali, naj poiščejo kak skrit kraj in tam prebijejo ofenzivo. Tako so po grobi presoji izločili vsaj dvesto ljudi. Kljub temu je bilo v gorenjskem vojnem področju čez osemsto ljudi, večinoma neoboroženih.

Okoli 15. ure je Kosovelova poklicala s položajev vse borce razen dežurnih opazovalcev in mitraljezcev, da bi jim razdelili kosilo in da bi se vsaj malo odpočili. Toda le redkokateri je mogel zadremati, kajti že okoli poldneva so sovražnikovi minometi začeli nekje od Farjega potoka ali Šoštarja obstreljevati Črni vrh. Izgub ni bilo, mine so povzročile le nemir in splošno napetost.

Okoli 16. ure so najprej krenile po grebenu proti Čumerju obveščevalne patrulje in 1. bataljon, tik pred mrakom pa še glavnina brigade. Kot predhodnica je na čelu kolone glavnine šel 2. bataljon, pri njem sta bila komandanta Kosovelove in gorenjskega vojnega področja, nato so šle prištabne enote in »dodatni bataljon« z igralsko skupino in drugimi, za njimi pa 3. bataljon. Za Kosovelovo brigado se je v kolono zvrstilo gorenjsko področje. V koloni je bilo tudi nekaj živali. Brigadna težka četa je imela tri mule, področje pa razen konj in mul tudi nekaj volov in krav kot rezervo hrane.

Do Bičkerja nad Davčo je kolona napredovala brez zastojev, nato pa so se začele težave. Po poti, ki so jo predvideli v načrtu, ni bilo več mogoče iti. Nemške enote so namreč tisto popoldne prišle na desni breg potoka Davče in zasedle razgledne točke po pobočjih pod grebenom, po katerem se je premikala kolona. Številni davški zaselki in skupine hiš niso mogli sprejeti vseh, zato so se vojaki zatekli v grape in se greli okoli ognjev pod milim nebom. Kolona je morala iti ob grebenu naprej. Pod vodstvom obveščevalcev je izbirala pot zdaj na davški, zdaj na cerkljanski strani grebena. Pot je postala za več kot tisočglavo kolono pravo mučenje, saj je bilo treba obvladovati hude strmine, jarke in snežne zamete. Vsak glasnejši udarec orožja ali opreme je takoj izzval pridušeno ostro in živčno povelje starešin: »Stroga tišina!«

Obveščevalci so se morali premikati pred kolono skrajno pazljivo, saj bi vsak trenutek lahko naleteli na sovražnika. Bolj počasi, vendar neopaženo, se je partizanska kolona kot tiha kača končno privijugala do Podgojzdarjeve domačije pod Cimprovko. Tam so obveščevalci in komandanti zvedeli od zaupnega terenca, da so sovražnikove enote zasedle hiše pri Jurešu in Majdlicu, da imajo zasede po bližnjih višinah, njihove najbližje skupine pa so le nekej sto metrov odtod pri Zaprviču . . .

Peter Hudolin, borec v 2. bataljonu, se tega trenutka še danes spominja. Izjavil je: »Ko smo se ustavili pri Podgojzdarju, sem stopil iz hiše, da vidim, zakaj toliko in bork.
časa stojimo. Hotel sem izkoristiti ta počitek in skočiti do domače hiše, ki je bila čisto blizu. Ko pa sem iz pogovora komandantov in obveščevalcev zvedel, da so pri meni doma že Nemci, me je minila želja, da bi videl svojce. Vrnil sem se v kolono . . .«

Zdaj je bila seveda pot prek Jureša k Majdlicu presekana. Če se je kolona hotela izogniti spopadu z nemškimi zasedami, se je morala najprej obrniti proti jugu k Pečanski glavi, nato pa se prek Huma povzpeti na Porezen. Ker je bilo že polnoč, bi mogla po tej poti priti do omenjenega sedla pri Petrovem brdu šele ob zori. Toda vsaj pet ali šesturna hoja po visokem in zasneženem Poreznu ter spuščanje v dolino k sedlu bi kolono tako izčrpala, da se najbrž ne bi mogla povzpeti na visoki greben med Možicem in Ratitovcem na bohinjsko stran, niti v primeru, če sploh ne bi prišlo do boja. Zategadelj so se poveljniki morali odločiti za spremembo načrta. Kolona mora do jutra priti na Porezen — Hoč, tam predaniti in se v naslednji noči prebiti proti severu. V tem trenutku je bila to edina rešitev, ki je hkrati nudila možnost obrambe.

NA POREZNU

Komaj je kolona krenila od Podgojzdarja proti jugu in se začela vzpenjati v pobočje Pečanske glave, je že morala gaziti globok sneg. Konji, težko otovorjene mule in govedo so se vdirali do trebuhov in padali. Dalje niso mogli. Štab je izdal ukaz, naj jih spravijo do prvih še prostih kmetij. Borci brigadne težke čete so se z žalostjo ločili od zadnjih treh mul. Razdelili so si mine in dele minometa, si jih oprtali ter krenili s kolono.

Ko se je kolona premikala mimo Huma in se začela vzpenjati na Porezen, se je pred njo razgrnil preteč prizor. Po vsej Davči in pri Jurešu so goreli številni ognji Nemcev.

Začetek kolone je dosegel vrh Porezna okoli tretje ure zjutraj, prvi bataljon, ki je bil v zaščitnici, pa okoli pete. Marsikateri so za ta vzpon morali zbrati poslednje moči. Če jim njihovi tovariši ne bi pomagali, bi takega napora ne zmogli. Na vrhu je oznojenim, utrujenim in nepresnanim partizanom veter prodiral do kosti. Ko so čakali, da prispe vsa kolona in se razporedi, so se borci zbirali v skupine in tesno stisnjeni legali po zmrznjeni snežni skorji po kotanjah, za kako skalo, iščoč vsaj malo zavetja.

Medtem so poveljniki pregledali glavno podzemno kaverno na severnem delu Porezna v smeri k. 1541. Italijani so namreč na njem zgradili kot del utrjene črte več podzemskih objektov, ker je bližu tekla jugoslovansko-italijanska državna meja. Borec 2. bataljona Alojz Koder, doma iz bližnjega zaselka Štulc, je splezal po snežnem zametu do neke luknje, odprl z notranje strani vrata v kaverno ter poveljnikom razkazal prostore. Po dolgem hodniku, ob katerem so bile posamezne sobe, se je prišlo celo do razsežne kuhinje, ki je imela kakih deset ognjišč za kotle, ob njih pa so bila še vedno zložena drva. Poseben sistem dimnikov s filtri je celo dovoljeval kuhanje brez bojazni, da bo kaj opaziti od zunaj. Dogovorili so se, naj se moštvo gorenjskega vojnega področja in prištabne enote Kosovelove nekako stisnjeno v zavetje te glavne kaverne. Na pobočju pod njo, v smeri Davče in Baške grape, so postavili opazovalce in dežurne mitraljezce. V smeri jugovzhoda, odkoder je kolona prišla, so poslali četo 2. bataljona. Ta je postavila en vod na položaj v bližini prehoda skozi žično oviro, ki je bila vzdolž državne meje, drugi vod pa na rob grebena, ki se jugovzhodno spušča z vrha Porezna. Štab 2. bataljona in njegova druga četa sta bila v glavni kaverni in sta dobila nalogo, naj kot nekakšna rezerva skrbita za obrambo z vzhodne strani.

Za zavarovanje proti zahodu, v smeri Baške grape in Zakojce, so določili 3. bataljon. Ta naj bi postavil opazovalce in dežurne mitraljezce na jugozahodnem robu Porezna, glavnina pa naj bi začasno šla v zavetje druge večje podzemne kaverne, ki je bila v bližini, jugozahodno od vrha. Moramo še poudariti, da so dostopi na Porezen po grebenih z jugozahoda in jugovzhoda tako strmi in odprti, da bi to smer mogle braniti desetkrat manjše sile od napadalca, južna stran pa je skoraj neprehodna spričo zelo hude strmine.

Posebno pozornost so posvetili obrambi in zavarovanju s severne strani, od Petrovega brda. To smer so zaupali 1. bataljonu, ki je tedaj štel največ borcev. Imel je 97, drugi bataljon 64, tretji pa le 52 borcev. Dodelili so mu še težko četo, ki je imela 29 borcev in težki minomet 81 mm.

Štab brigade je menil, da bo v primeru napada sovražnik skušal prodreti na Porezen prav iz te smeri, z druge strani pa so položaji na Hoču pomenili izhodišče za nadaljevanje pohoda proti Bohinju. Tudi štab brigade se je razporedil. Komandant in pomočnik političnega komisarja brigade, ki je zamenjeval komisarja, sta bila pri glavnini, načelnik štaba pa je šel s 1. bataljonom na položaje v smeri Hoča.

Do zore so bile vse enote na svojih mestih. Pripomniti moramo še, da so se med pohodom spričo skrajne utrujenosti čete precej pomešale. Poveljniki in politični komisarji so morali vložiti precej truda, da so enote vsaj malo uredili in razporedili na položaje. Marsikaterega sta premagala utrujenost in mraz. Zajela ga je tista nepremagljiva ravnodušnost, ki otopi še tako trdno voljo. Ko bi zaspal vsaj za trenutek — to je bila edina želja vsakega izmed teh premraženih sto in sto mož, fantov in žena na pustem, zmrznjenem vrhu Porezna.

(Se nadaljuje)

POJASNILO

Tovariš Tone Bavec-Cene nam je sporočil, da je na sliki, objavljeni v 25. številki »TV 15« na 12. strani, četrti z leve Edo Klemenčič, ne pa Lojze Dolenc, kot je pomotoma navedeno v tekstu pod sliko.

fotografija z vprašajem

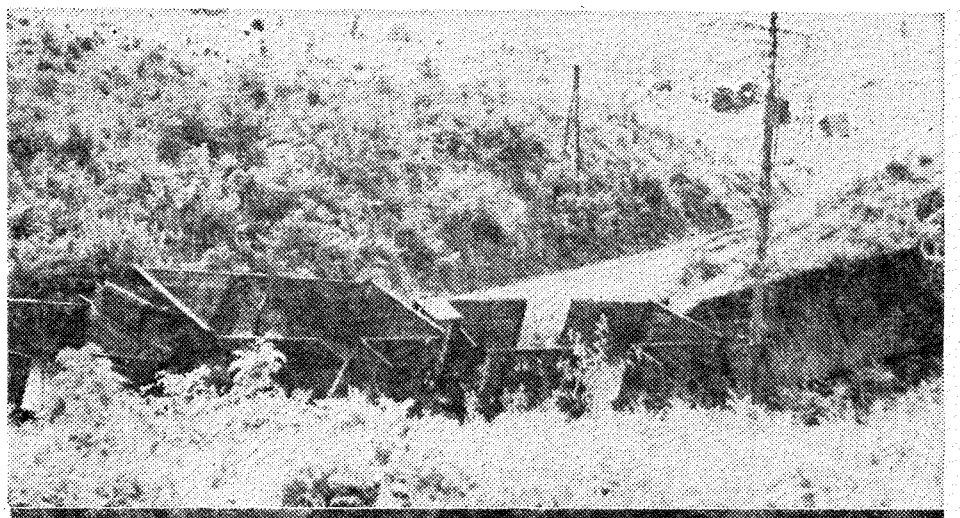

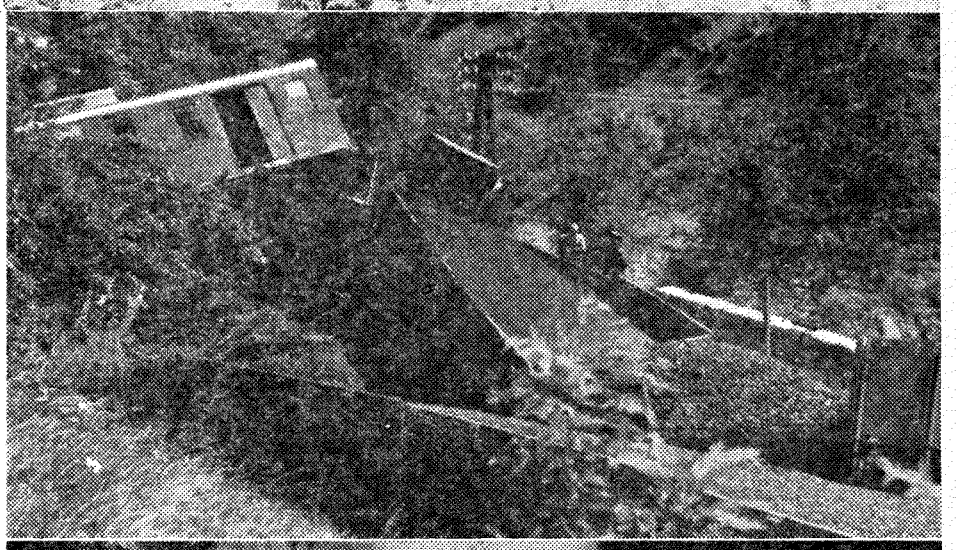

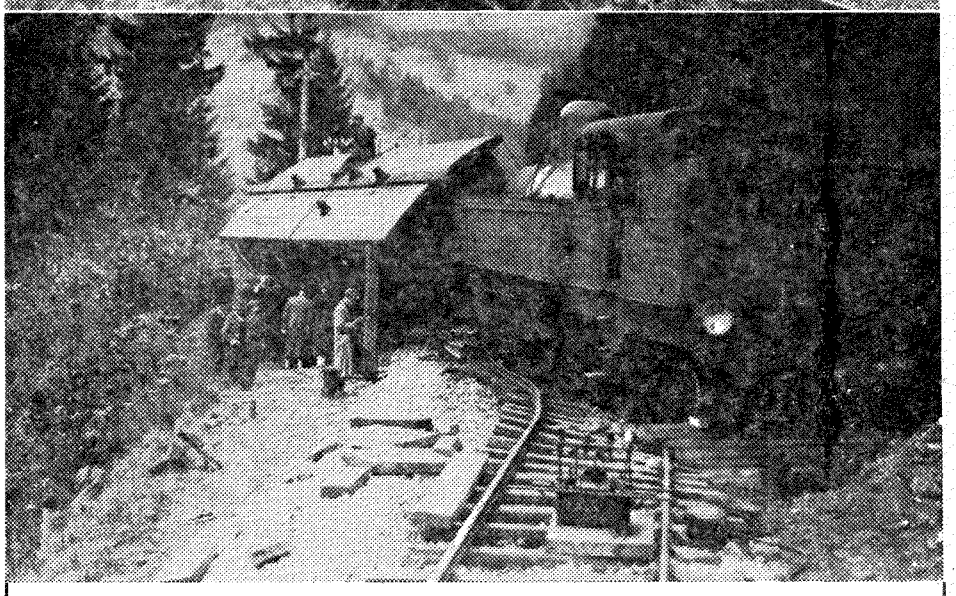

Tokrat objavljamo tri fotografije, ki prikazujejo uspešno izvedeno diverzantsko akcijo nekje na Štajerskem. Po rastlinju sklepamo, da so nastale ob istem času in na istem kraju, kar pa seveda ni gotovo. Prosimo naše bralce ob železniških progah, da po obrisu pokrajine in razbitih vlakih ugotove, kje in kdaj je to bilo ter po možnosti, katera enota je akcijo pripravila.

OBISK DELEGACIJE ZDVW IZ ZR NEMČIJE

Podpirajo zahtevo, da dobimo odškodnino

Nedavno se je v naši državi mudila delegacija Zveze udeležencev odporniškega gibanja in preganjencev nacizma (ZDVW) iz Zahodne Nemčije. Bila je gost ZZB NOV Jugoslavije. Pobudo za ta obisk je dala ZZB NOVJ. Ob tej priložnosti so prvič navezali uradne stike med borčevsko in napredno nemško organizacijo, ki zaradi svoje protifašistične dejavnosti uživa ugled pri nas in po svetu. Na sporedu obiska gostov je bil razen posveta z zastopniki naše organizacije v Beogradu tudi obisk Titograda, Jasenovca, Zagreba in Dubrovnika.

Obisk so dobro izkoristili za korenito obravnavo o sodelovanju in o nekaterih mednarodnih vprašanjih. Gostje so se seznanili z nalogami ZZB NOVJ in z njeno mednarodno dejavnostjo. Odposlanci nemške organizacije so poudarili željo, da bi navezali tesnejše stike z našo zvezo in da bi tako skupno urejali še nerešena vprašanja, ki so še zmeraj spotika med obema državama, zlasti neizplačana odškodnina, ki bi jo morala Nemčija izplačati žrtvam nacizma pri nas.

Predsednik ZZB NOVJ Marjan Cvetkovič je izrazil željo, da bi navezali stike z nemško organizacijo borcev, ki so izpričali svojo naprednost v boju proti nacizmu. Pomudil se je tudi pri vprašanju odškodnine našim ljudem, ki še zmeraj trpijo zaradi posledic, ker so jih nacisti nečloveško mučili. Dejal je, da pričakujemo od ZDVW in drugih zahodnonemških organizacij podporo za svoje zahteve pri neposrednih pogajanjih med našimi in nemškimi pristojnimi organi. Žal to prepočasi napreduje, je pripomnil Cvetkovič

Zastopniki nemške organizacije so izrazili pripravljenost, da bodo v nemški javnosti vsestransko podprli ureditev tega vprašanja. Povedali so tudi, da je predsednik njihove organizacije Karl Ibach, član mednarodnega odbora za raziskovanje vzrokov in posledic druge svetovne vojne, podprl predlog luksemburškega parlamenta, naj bi predsednika Tita kandidirali za podelitev Nobelove mirovne nagrade. Ob tej priložnosti so gostje tudi povabili našo zvezo, naj sodeluje pri manifestacijah »dneva odpora« (spominski dan zarote proti Hitlerju) in na kongresu mednarodne zveze izgnancev in udeležencev odporniškega gibanja.

ZA DOM V KUMROVCU

V Beogradu so ustanovili republiški odbor za zgraditev spominskega doma borcev in mladine Jugoslavije v Kumrovcu. Za predsednika so izvolili podpredsednika republiškega odbora ZZB NOV Srbije Duška Djurdjića.

Spomladi letos je predsednik Tito položil temeljni kamen in dal svoj prispevek za postavitev doma, ki naj bi ga zgradili do konca 1973.

V tej akciji, ki jo vodita odbor ZZB NOV in predsedstvo ZMJ bo treba do konca leta zbrati 100 milijonov dinarjev, kolikor znaša predračunska cena novega doma.

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

NOB

dr. Arnold Bidovec

Rojen je bil 25. novembra 1914 v Trbovljah, promoviral je v začetku 1942 v Beogradu, nato pa nastopil staž v Ljubljani. Takoj se je povezal z osvobodilno fronto. Na poziv Glavnega poveljstva je med prvimi petnajstimi zdravniki odšel 28. maja 1942 k partizanom. Avgusta istega leta so ga Italijani ujeli na Dolenjskem in ga obsodili na dosmrtno ječo. Odpeljali so ga v zapore v Castelfrancu in Parmi, kjer je zbolel za pljučno tuberkolozo. Tuberkoloze tudi po osvoboditvi ni pozdravil in je 6. junija 1947 podlegel bo-

Fla-Vor-Aid

Hitro pripravljena osvežujoča pijača ali premaz za slaščice

Droga

"bien-être"
eau de cologne naturelle
70° et 85°
TKI HRASTNIK - DIPARCO PARIS

Bil sem v posebni skupini

»Denis, komu v spomin si na tem mestu prižgal svečo?«

Odgovor, ki ga dobim, je zmeden. Denis mi pripoveduje o svojem tastu in tašči, ki sta umrla pred petnajstimi leti. O svoji ženi in sinu, ki ju je požrl krematorij št. 1 tega taborišča — kar so videli na lastne oči pripadniki Sonderkommanda — ne pove ničešar. Takoj prepoznam simptome depresivne melanholije in retrogradne amnezije, kar pomeni, da se ne more spomniti stvari, ki so se zgodile pred kratkim.

Dam mu roko okrog ramen, ga pospremim do njegove postelje in mu pomagam, da leže. Ta moj ubogi prijatelj, učeni zdravnik, ki ga je ena sama dobrota, ta prijazni in rahločutni mož mora služiti demonu smrti, namesto da bi tolažil in zdravil bolne. Dolgo časa, več mesecev zapovrstjo gleda take tragedije in grozote, da se mu je v zavesti vse pomešalo.. Sicer pa ni slabo, da so mu živci popustili in da mu je zagrnila možgane blagodejna zavesa. Tako vsaj ne bo doumel, kaj ga čaka...

32.

Po nekaj dnevih tišine se spet začne v krematoriju stari direndaj. Motorji velikih ventilatorjev brnijo in razpihujejo plamene v pečeh. Napovedali so prihod geta iz Terezina na Češkem, ki je bil v času Češkoslovaške republike garnizijsko mesto. Nemci so dali mestu povsem drugačno podobo: tudi civilno prebivalstvo so odstranili iz njega in

119

ga preuredili v »vzoren« geto. Naselili so ga z Židi iz Češkoslovaške, Avstrije in Nizozemske. Bilo jih je okrog šestdeset tisoč. Živeli so še kar znosno. Lahko so opravljali svoje poklice, prejemali in

Tik pred svojim propadom se III. Reich ne zalegacije te mednarodne organizacije so večkrat obiskale to mestece in vsakikrat so poročale, da so življenjske razmere jetnikov kar ugodne. Seveda so imeli Nemci z ustanovitvijo tega »vzornega« geta poseben cilj: poročila mednarodnega Rdečega križa naj bi postavila na laž govorice o grozotah v koncentracijskih taboriščih in krematorijih.

Tik preds vojim propadom se III. Reich ne zanima več za svetovno javno mnenje. III. Reich je odvrgel masko in začel mrzlično moriti Žide, ki jih je še imel v rokah.

Tako je prišel na vrsto tudi »vzorni« geto Terezin.

GLAVNO POVELJSTVO SS
UPRAVA ZA PRISILNO DELO
POZIV

Židu X iz protektorata III. Reicha obveščamo, da je po nalogu zgoraj navedene oblasti določen za službo obveznega dela. Imenovani mora pred odhodom pokazati zastopnikom te oblasti svoje orodje, potrebno za opravljanje poklica, prav tako svojo zimsko obleko, posteljnino in zaloge hrane, potrebno za teden dni. Datum odhoda bo objavljen z razglasom.

Terezin...

(Podpis)

S takimi pozivi so prišli v krematorij taborišča Auschwitz zdravi ljudje iz geta Terezin. Tisto o službi v okviru obveznega dela je bilo ne-

120

sramna laž. To je bilo le slepilo, da so lahko brez posebnih težav te ljudi likvidirali in jim pobrali dragocene instrumente, redko orodje in obleko, česar je nemškemu prebivalstvu primanjkovalo. Dvajset tisoč moških, ljudi v najlepših letih in delazmožnih, je moralo umreti v zaplinjevalnici in zgoreti v krematorijskih pečeh. Morili in sežigali so jih oseminštirideset ur, nato je bilo več dni na območju krematorijev vse tiho.

Čez dva tedna so spet začeli drug za drugim prihajati vlaki na židovsko rampo. Iz njih so izstopali otroci in ženske. Selekcije ni bilo več, vse so poslali na levo.

Na tleh v slačilnici leži na stotine majhnih listov, kjer je napisano:

Obvestilo

Spodaj navedeni urad pooblašča ženo in otroke Žida X. iz protektorata III. Reicha, ki je bil poklican na obvezno delo, da odidejo v kraj, kjer omenjeni žid dela, in da med delom živijo skupaj z njim. Predvideno je primerno bivališče. S seboj naj vzamejo zimsko obleko, posteljnino in hrane za teden dni.

Terezin, dne.....
(Podpis)

33.

Dne 17. novembra 1944 je zgodaj zjutraj vstopil v mojo sobo neki esesovski podčastnik in mi zaupno povedal, da je po višjem nalogu odslej prepovedano na območju koncentracijskega taborišča ubiti kogarkoli in kakorkoli. Ker sem bil doslej priča toliko lažem, ne morem verjeti njegovim besedam. Tako mu izrazim svoj dvom, on pa mi znova odločno zatrdi, da so taka navodila pravkar dobili v krematoriju po radiu, prav tako politično poveljstvo SS. Bomo videli, če je kaj res. Bojim se, da gre spet za kakšno zvijačo.

Lukača ne bi smeli pozabiti

Sonce je segrevalo Košansko dolino, ko smo se po cesti, obdani z zelenjem, bližali vasi Stara Sušica. Povzpeli smo se po vaški cesti navzgor do zadnje kmetije pri Lukačevih. Lukačeva hiša je bila že pred vojno znana kot močna postojanka naprednega protifašističnega gibanja, še bolj pa je postala znana v času druge svetovne vojne, ko je bila vedno odprta za partizanske enote in aktiviste, podnevi in ponoči. Ustavili smo se na velikem kmečkem dvorišču, ki ga obdaja skedenj, zvezan s kaščo in hišo. Na klopi pred hišo se je grel hišni muc in ob našem prihodu zvedavo dvignil glavo. Anton Zafred, po domače Lukač, kateremu je veljal naš obisk, je prišel na hišni prag in nas pozdravil. To je mož šestdesetih let, bledega obraza, s potezami, ne preveč značilnimi za kmeta. Izraz utrujenosti na njegovem obrazu in žuljave roke pa so priče trdega dela na revni kmečki zemlji ter drugih težav, s katerimi se je spopadal na svoji zelo razgibani življenjski poti. Lukač nas je povabil v hišo ter nam predstavil ženo in sina s snaho, vnučki pa so kar sami hiteli pripovedovati, čigavi so.

Lukač je prava zgodovinska osebnost, ki po pomenu svojega delovanja presega okvire Košanske doline. Že kot dvajsetleten fant je postal član organizacije TIGR in se na vseh mogočih področjih boril proti fašizmu, ki je tedaj zatiral slovenski življ na Primorskem. V napredno gibanje ga je uvedel sosed Franc Zafred, ki je skrivaj prinašal iz Ljubljane ilegalno napredno literaturo, med katero so bila tudi dela Marxa, Engelsa, Lenina in Stalina. To literaturo sta nato odpremljala dalje v Trst in sicer tako, da je Tone naložil na voz seno, jabolka ali kaj drugega, v to pa sta skrila ilegalno literaturo, ki jo je v Trstu Franc odnesel na določeno mesto. Italijanski fašisti so kmalu zaslutili, da je na Stari Sušici žarišče odporniškega gibanja in so bili Francu Zafredu neprestano za petami ter se na razne načine znašali nad njim. Večkrat so ga aretirali, mučili in obsojali na različne kazni. O akcijah pred vojno nam je Lukač pripovedoval mnogo zanimivega. Leta 1938 je Franc Zafred dobil v Trstu zavoj bomb, ki naj bi jih uporabil za napad na Mussolinija v Kačji vasi pri Planini. Toda v Trstu so mu podtaknili izdajalca, kateremu je Zafred celo pokazal bombe. Franc Zafred je bil spet aretiran. Po mučenju in obsodbi so ga internirali na otoku Triniti. Fašisti so preganjali tudi Lukača, zlasti so ga večkrat za nekaj časa kazensko vtaknili v vojaško suknjo in ga poslali daleč v notranjost Italije.

Leta 1941 je Lukač boj za svobodo nadaljeval v drugačnih okoliščinah. Pripovedoval nam je, kako so se poleti 1941 oglasili pri njem Ervin Dougan-Janez, Ivan Sancin-Jovo, Franc Srebot, Jože Urbančič, Karlo Dougan in Jože Prelc. To je bila prva skupina organizatorjev osvobodilnega gibanja, ki se je pojavila na tem področju z namenom, da pripravi vstajo. Pri Lukaču so tedaj tudi prespali, mu izročili ilegalno literaturo, da jo raznese zanesljivim ljudem po Košanski dolini ter naročili, da organizira zaupnike OF. Lukač je takoj začel organizirati zaupniško mrežo osvobodilne fronte. Tako je v Neverkah pridobil za zaupnike OF Ivana in Franca Srebota, v Dolnji Košani Franca Biščaka in Andreja Novaka, v Gornji Košani Antona Šušlja, Franca Belovca in Ivana Rudiča, na Buje je poslal Franca Srebota, da je tam pridobil zaupnike OF, na Kalu pa je Tone pridobil Jožeta Smrdelja, Antona Kontela, Antona Rotarja in Ivana Smrdelja, Dougan in Sancin sta večkrat prihajala k Lukaču, da jima je izročal stvari, ki jih je prek mreže zaupnikov OF v Košanski dolini dobil za narodnoosvobodilno vojsko. Ona pa sta mu prinašala ilegalno literaturo, zlasti tako, ki je bila namenjena italijanskim vojakom, pisana v italijanščini (proti Mussoliniju, za združitev proletariata v boju proti fašizmu in nacizmu itd.). To literaturo je Tone odnesel v Neverke in jo na razne načine posredoval italijanskim vojakom, pogostokrat tako, da je v gostilni v Neverkah dajal vojakom literaturo skrivaj v žepe sukenj; trosil pa je tudi letake na križiščih in drugih krajih. Tone se spominja, kako mu je nekoč Dougan zadovoljen dejal, da sta dobro in veliko naredila za začetek NOG na tem področju in da on sedaj odhaja na Vipavsko, sem pa bodo prihajali drugi ilegalci. Tako so eni prihajali, drugi odhajali pa se zopet vračali, izvrševali akcije ali dajali naloge zanje, pri vsem tem pa je bil Lukač in njegova domačija varno središče, kjer so se ustavljali, prenočevali, hranili, skladiščili različen material, čakali na odpremo naprej, od tu odhajali k partizanom, nekateri so tu dalj časa stanovali zaradi izdelave načrta oziroma izvajanja določene akcije, pri čemer je vedno sodeloval Tone, bodisi s pripravo terena in zvez, nabavo potrebnega materiala in drugo. V začetku leta 1943 so k Lukačevim prinašali tudi ranjence. Tu so se zadrževale tudi pomembne osebnosti narodnoosvobodilnega gibanja, ko so potovale skozi Slovensko Primorje, med njimi se Tone zlasti spominja Vide Tomšič, Jožeta Vilfana in drugih. Ob vsem tem pripovedovanju se je Tone tako vživel v preteklost in govoril s tako mladostno zagnanostjo, da smo ga komaj dohajali. Dejal je: »Vedno me je gnala najprej misel, ki sem si jo zapomnil še iz pred vojne, ko sva z Francem Zafredom prebirala Lenina, ko pravi glede organizacije in boja proletariata za svobodo — danes nas je pet, čez leto dni nas bo že pet milijonov . . .«

Lukač je neutrudno organiziral ljudi, jim razlagal cilje narodnoosvobodilnega boja in jih vzpodbujal k vse močnejšemu uporu proti fašizmu. Pripovedoval nam je o prvem mitingu v Košanski dolini septembra 1943, takoj po kapitulaciji Italije, o organizacijski in idejni pripravi ljudi za volitve v odbore OF oktobra 1943, ki so bili istočasno odbori ljudske oblasti, o pripravi daril za novo leto 1944 in njihovi odpremi prek Buj in Vovč partizanom pod Vremščico ter še o mnogih drugih dogodkih.

Prekinili smo njegovo pripovedovanje z vprašanjem, kateri dogodek je bil v Košanski dolini v času NOB posebno pomemben in najbolj slovesen. Dejal je, da je to bila zaprisega bataljona VOS za pivško okrožje, na petek, 10. marca 1944 ob 9. uri dopoldne. Čeprav je bila VOS odpravljena že na zasedanju SNOS v Črnomlju, 19. in 20. februarja 1944, in uvedena Vojska državne varnosti, so na Pivškem te enote še vedno imenovali po starem, vse dokler se bataljon VOS ni vključil v 1. brigado VDV kot njen 5. bataljon.

Dotlej so namreč obstajale le čete VOS, ki pa niso zmogle vse obsežnejših in zahtevnejših akcij. Treba je bilo ustanoviti bataljone in brigade. Tako je v začetku marca 1944 Tone dobil nalogo, da pripravi vse potrebno, od prostora in hrane do vsega drugega za slovesno prisego. Priprave so zajele vasi Staro in Novo Sušico, zlasti je pri tem veliko prispevala mladina. Lukač nam je pripovedoval, kako so tedaj prihajale čete VOS na Staro Sušico. Dolanska, pivška in četa izpod Nanosa so prišle že 7. marca 1944 zvečer. Prisega bi moral biti v četrtek, 9. marca, ker pa je kraška četa VOS zamudila (Lukač jo je našel na seniku šele v petek zjutraj), je bila prisega šele 10. marca 1944.

»Ta dan je bil zares velik praznik za našo vas,« pripoveduje Lukač. »Vsa vas je pripravila hrano za 80 vosovcev in za številne aktiviste, ki so bili tedaj v vasi. Tamle na naši borjači so se dopoldne po zajtrku zbrale vse čete VOS in nato odšle z zastavo in harmoniko na čelu do sredine vasi, od tu pa na travnik Šmonovo Ločico, ki je bila na bolj skritem kraju . . .«

Bataljon VOS za pivško okrožje je štel kakih 80 borcev Vipavcev, Kraševcev, Istrijanov, Tolmincev, Dolenjcev in drugih, ki so se na povratku iz italijanske internacije pridružili partizanom na Primorskem. Slovesnost sta vodila Niko, študent iz Ljubljane, in polkovnik Zdravko Prebilić, doma iz Črne gore, ki je tedaj prihajal iz AVNOJ, namenjen pa je bil na 9. korpus. Pri zaprisegi so bili navzoči vsi vaščani. Prtizani so stali mirno in desnico, trdno stisnjeno v pest, držali k titovkam ter ponavljali besede zaprisege, ki jih je glasno naprej govoril tovariš Niko. Prisegali so zvestobo svojemu narodu, maršalu Titu in boju za svobodo. Vladala je tišina, kot bi ljudem zastal dih, le besede zaprisege so donele gromko in odločno. Še vaški psi so utihnili, kakor bi slutili, da se dogaja nekaj velikega. Sonce je sijalo na zagorele obraze partizanov, na obronkih so sem in tja še ležale krpe snega, v zraku pa se je že čutil dah pomladi.

»Drugovi in drugarice, vi imate zakletvu tu u selu in na suncu, a mi smo ju imeli do pojasa u snegu,« je začel svoj govor polkovnik Zdravko Prebilić. Navduševal jih je za odločen osvobodilni boj, za novo bratsko Jugoslavijo, za maršala Tita.

Za komandanta bataljona VOS je bil postavljen Karel Lekšan-Jernej iz Bukovja, za načelnika pa tovariš Niko.

Po končani zaprisegi je bilo za borce in aktiviste pripravljeno kosilo. Zbrali so se za mizami pri Andreju Douganu-Matičku. Mize so bile pogrnjene s slovenskimi in jugoslovanskimi zastavami. Za kosilo je bila goveja juha, telečja pečenka, makaroni, solata in potica. Vsak partizan je dobil še zavitek cigaret. Slovesnost se je nadaljevala tudi popoldne, ko je bil v Kukačevem skednju ob 16. uri miting, ki ga je pripravila mladina iz Stare in Nove Sušice.

Mladina te vasi je bila že decembra 1943 organizirana v Zvezo mladine Slovenije, februarja 1944 pa tudi v SKOJ. Tone nam je dejal, da so politični aktivisti iz Ljubljane prišli v vas jeseni 1943 in so pretežno stanovali pri Lukačevih in pri Šmonovih. Poudaril je, da so pri organizaciji mladine in še zlasti pri pripravi kulturnega sporeda za miting 10. marca 1944 največ pripomogle učiteljice Mica Ambrožič, Milka in Marjanca Šeme, predvsem pa Polonca Menih, sedaj poročela Lukman, ki jo bolj poznamo pod imenom Barbka. Pod vodstvom omenjenih tovarišic in Janeza Hočevarja-Tončka, tedanjega okrožnega mladinskega funkcionarja za pivško okrožje, je mladina pripravila zelo uspel kulturni spored. Oder so postavili tako, da so na gnojne koše položili močne deske, odprtino pod odrom pa prekrili s smrečjem in drugim zelenjem. Za zavese so služile platnene rjuhe. Miting je obsegal dve igrici: »Mussolini in Hitler« ter »Gospod Lisjak«. Z mladimi jih je naštudirala Barbka, ki se je še danes v vasi radi spominjajo. Potem so bile recitacije, pevske točke, ki so jih izvajali pevci iz bataljona VOS za pivško okrožje, Franček iz Gorenj pri Divači pa jih je zabaval s harmoniko. Končno je sledil ples, ki je trajal do polnoči.

Naslednji dan, v soboto, 11. marca 1944, je bil bataljon VOS za pivško okrožje še vedno v vasi, zvečer o mraku pa je odšel pod Nanos. Na Sušici je ostalo le 9 borcev za zvezo, in sicer 6 kurirjev, tovariš Niko, ranjeni Rudi Humar in polkovnik Zdravko Prebilić, ki so odšli v skrivališča na Brda pri Stari Sušici. V noči od petka na soboto je prišel na Staro Sušico bataljon Istrskega odreda, ki se je nameraval tu ustaviti, da bi mobiliziral po Košanski dolini. Iz varnostnih razlogov, da ne bo na enem mestu zbranih toliko partizanov, se je umaknil proti Mali Pristavi in na Danje selo, v nedeljo po obedu, okrog 13. ure, pa se je znova podal proti Stari Sušici. Odred je prišel v vas in se že razkropil po hišah zgornjega dela vasi. Niti vaščani niti odred pa niso vedeli, da so zašli v past, ki so jo Nemci pripravili s pomočjo izdajalca iz ene sosednjih vasi. Ta je o slovesnosti na Stari Sušici šel Nemcem poročat v Trst. Ti so takoj odpravili 2 litorini (okrog 80 mož, oboroženih od pušk, mitraljezov pa do minometalcev). Hoteli so udariti po bataljonu VOS za pivško okrožje, ki pa je bil tedaj že daleč pod Nanosom. Tako je po naključju padel v zanko Istrski odred, čeprav so Nemci mislili, da obkoljujejo vosovce.

Istrski odred je štel okrog 70 partizanov, med katerimi je bilo mnogo novincev, ki sploh še niso omeli orožja. Vaški odbor je imel zgoraj pri cerkvici sv. Ivana stražo. Ta dan je stražil Danilo Samsa. Le-ta je prvi pritekel v sredino vasi in prestrašen obvestil vaščane in partizane Istrskega odreda, da so Nemci obkolili vas. To je povzročilo velik preplah. Nemci so pritisnili od zgornjega konca vasi, ki leži na vzpetini, in začeli stiskati obroč. Glavni boj se je vnel na južni strani Stare Sušice pri Zgonarjevih. Tam se je zadrževalo največ partizanov in si po nenadnem nemškem napadu iskali zaklon. Umikali so se čez Zgonarjev klanec in čez Gabre proti gozdu. Kljub močnemu obroču se jih je precej rešilo proti Ostrožnemu brdu. Padlo jih je 16, med njimi tudi tovariš Niko in polkovnik Zdravko Prebilić, trije partizani pa so zgoreli na seniku Zgonarjeve hiše, ki so jo zažgali Nemci. Precej vašanov Stare Sušice so Nemci aretirali. Dei teh so čez tri dni izpustili domov, del pa jih odpeljali v koncentracijska taborišča. Ujete partizanske novince pa so večinoma odpeljali v Postojno in jih vtaknili v domobranske uniforme. Vsi ti pa so čez nekaj dni zbežali nazaj k partizanom.

Za ta dan, nedeljo, 12. marca 1944, je bil pri Lukačevih sklican sestanek OF za okraj Dolane. Prišla sta zato tudi dva aktivista iz Ljubljane. Sestanka pa ni bilo zaradi Istrskega odreda, ki je napolnil vas, in Lukačev Tone se je z obema aktivistoma iz Ljubljane podal v Neverke. Na poti v Neverke so zaslišali za seboj močno streljenje. Vsi trije so se takoj vrgli na tla, nato pa poskusili steči. Toda od vaške cerkve se je nanje usula toča krogel. Spoznali so, da jih je neki Nemec opazil in vzel na muho. Nagibno so ležali v zaklonu in ko so streli prenehali, so se srečno rešili proti Neverkam. Tam je Tone oba ljubljanska aktivista izročil v zavetje neverškim aktivistom OF, sam pa se proti večeru podal nazaj na Staro Sušico. Po napadu so Nemci ropali po hišah Stare Sušice in odnesli vse, kar jim je prišlo pod roke. Trupla padlih partizanov je nato naslednjo noč Istrski odred z vozom odpeljal in jih slovesno pokopal na Ostrožnem brdu, z govorom, petjem in častnimi salvami. Izdajalec, ki je povzročil to zlo, je pozneje dobil zasluženo plačilo.

Ob koncu tega zanimivega pripovedovanja sem Lukača vprašala še, kako živi danes na jesen svojega življenja. Za Toneta se leta 1945 z osvoboditvijo boj za uresničitev revolucionarnih pridobitev ni končal. Delal je v zadružnem odboru v Košani, v upravnem in nadzornem odboru, prvi je začel kooperirati z zadrugo, bil je odbornik občinske skupščine, do leta 1964 član odbora združenja borcev NOV za Košano in tudi član komisije za priznavanje dvojne delovne dobe. Bil je član okrajnega ljudskega odbora v Postojni, kjer je opravljal številne dolžnosti za različna področja. Vsak drugi dan se je zaradi tega moral voziti v Postojno na lastne stroške, zakaj tedaj ni bilo dnevnic in potnih stroškov. Tone takrat na to še pomislil ni. Danes pa je tako, kot da Lukača ni več in kot da ga sploh nikoli ni bilo. Lukačev Tone je zdaj zares star in bolehen, toda prav zato nanj ne bi smeli pozabiti.

Na jesen življenja je žalosten, potrt in zagrenjen. Kmetija ni dajala dovolj za vzdrževanje družine. Davki so bili veliki in Tone se bi bil rad zaposlil pri podjetju Perutninarstvo Pivka. Niso ga sprejeli, češ da je prestar in da zanj dela nimajo. Potem je prosil postonjsko občino za priznavalnino. Najprej so mu jo priznali in 13 mesecev je dobival po 150 dinarjev mesečno, že oktobra 1971 pa so mu jo ukinili z obrazložitvijo, da se je njegova snaha zaposlila. Tudi zdaj je ne dobiva, čeprav je morala snaha delo zaradi majhnih otrok opustiti. Ker ima Tone priznana dvojna leta za čas od 1941 dalje, je lani ponovno prosil Perutninatstvo v Pivki, da bi ga sprejeli v delovno razmerje, da bi lahko z dodatnimi leti zaprosil za pokojnino. Najprej so mu zopet odgovorili, da je prestar, potem pa so nekoliko popustili in mu svetovali, naj si priskrbi priporočilo občinskega odbora ZZB NOV. Tam so mu tako priporočilo obljubili, toda do danes ga še ni dobil. Ko se je obrnil na občinsko skupščino v Postojni, so mu svetovali, naj zaprosi za republiško priznavalnino. To so besede in pota, ki jih Lukač ne razume in tudi jaz jih ne morem razumeti . . .

ANA BENEDETIČ

Anton Zafred, po domače Lukač, kaže videz intelektualca, čeprav je bil vse življenje samo kmet.

Lukačeva domačija na Stari Sušici.

Po poteh slovenske partizanske vojske

Ob proslavi 30. obletnice slovenske partizanske vojske, ki bo na dan borca, 4. julija 1972 ob desetih v Zadobrovi pri Ljubljani, se bodo končali letošnji pohodi mladinskih enot »Po poteh osvoboditve«. Ti pohodi so doslej najbolj množična manifestacija slovenske mladine, s katero le-ta izpričuje privrženost idealom svobode in revolucije. Na teh pohodih bo iz 56 občin predvidoma sodelovalo 11.260 mladink in mladincev. Oblika teh pohodov ter kulturne in politične prireditve v njihovem okviru so prepuščene pobudi in sposobnosti mladinskih vodstev po občinah, najbrž pa bodo skladne z revolucionarnim izročilom posameznih krajev in pokrajin. Da bi prikazali, kako se mladina v sodelovanju z borci in rezervnimi vojaškimi starešinami pripravlja na te pohode, smo obiskali mladinska vodstva v Kočevju, Ribnici in Cerknici.

KAJ BODO STORILI MLADI IZ KOČEVJA

V Kočevju so se organizirali popolnoma vojaško. Posebej je treba poudariti, da so vodstvo pohodne enote sestavili v soglasju z Zvezo združenj borcev NOV in z Zvezo rezervnih vojaških starešin. Zveza združenj borcev NOV bo dala komandanta mladinske Tomšičeve brigade, to je narodni heroj Jože Boldan-Silni, Zveza rezervnih vojaških starešin bo dala komandirje čet (komandir 1. čete bo Peter Šobar mlajši, komandir 2. čete Štefan Cimer, komandir 3. čete pa Viktor Gričar), Zveza mladine pa vse politične komisarje. Tako bo politični komisar mladinske Tomšičeve brigade Ivan Oberstar, politični komisar 1. čete Rudi Miller, delavec v Tekstilni tovarni in sekretar tamkajšnjega mladinskega aktiva, politični komisar 2. čete bo Ivan Okrajšek, politični komisar 3. čete pa Ivan Varga, varilec v podjetju Itas in starešina kočevskih tabornikov.

Denarja za organizacijo pohoda jim manjka. Zaradi tega bo na pohod po poteh Tomšičeve brigade odšlo samo 50 izbranih

Ivan Varga, starešina kočevskih tabornikov in elektrovarilec pri Itasu v Kočevju, bo politični komisar 3. čete pohodne mladinske Tomšičeve brigade. Po rodu je Madžar, rodil se je 19. aprila 1944 v Szekesfehervaru, za varilca se je izučil pri Rade Končarju v Zagrebu, tam je bil tudi načelnik taboriškega odreda. V Kočevju živi od 1966. leta, član Zveze komunistov pa je dobra tri leta.

mladincev. Od tega bo 12 tabornikov, 4 radioamaterji, 4 jamarji in 4 planinci, 26 mest pa bodo zapolnili izbrani mladinci in mladinke iz mladinskih aktivov. Udeležba na pohodu bo za vsakega mladinca nekakšna nagrada za aktivno delo v mladinski in drugih organizacijah. Kakor je bila nekoč 1. slovenska proletarska udarna brigada Toneta Tomšiča sestavljena iz najboljših med najboljšimi, tako bodo tudi mladi nasledniki tomšičevcev izbrani med najboljšimi.

Kdaj se bo začel pohod?

»Zbrali se bomo v ponedeljek, 3. julija, ob sedmi uri,« pojasni Ivan Oberstar. »Iz Kočevja se bomo odpeljali v Stari log k spomeniku Tomšičevi brigadi. Tam bomo položili venec in priredili kratko spominsko slovesnost. Iz Starega loga se bomo odpeljali na Suko in od tam čez Žvirče v Ambrus. Tudi tam bomo položili venec, nato pa bomo krenili z razvito zastavo peš do Zagradca. Na tej poti bomo uprizorili partizanski napad... V Zegradcu nas pričakajo borci in mladina. Nato se odpeljemo na Krko, kjer bo kosilo. Potem bomo nadaljevali vožnjo z avtobusom do Grosuplja, kjer nas bodo spet pričakali borci NOV in mladina. Iz Grosuplja pojdemo peš na Mali Pugled, kjer nam bodo taborniki postavili šotore in zakurili taborne ognje. Tam se bomo predvidoma srečali z mladinci Tomšičeve in Ljubljanske brigade, ki bodo na pohod krenili iz Ljubljane. Ta večer bo posebno lep in bogat. Drugi dan krenemo peš proti Sostremu in od tam na prireditveni prostor v Zadobrovo...«

»Kdo izbira udeležence vašega pohoda in po kakšnih merilih?«

»Udeležence mladinskega pohoda določijo mladinski aktivi kot celota, pri tem gledajo, da izberejo zares najboljše, torej najbolj prizadevne in priljubljene. Povedati pa moram, da bomo iz Kočevja na proslavo v Zadobrovo poslali še 4 avtobuse borcev in mladine, naredili pa smo agitacijo, da bi odšlo v Zadobrovo tudi čimveč tistih, ki imajo lastne avtomobile. Saj veste, hudo narobe nam hodi, ker iz Kočevja več ne vozi osebni vlak...«

Mnogo drobnega organizacijskega dela je treba za tak pohod. Priskrbeti je treba srajce, ki jih bo dala vojska, da bi bili mladi vsaj kolikor toliko enotno oblečeni. Potem prapor pa nalepke za avtobuse, da bodo lahko prišli blizu prireditvenega prostora, nalepke za invalide in podobno.

V DOLENJI VASI NAJBOLJŠI MLADINSKI AKTIV

Mladi Ribničani se bodo za pohod na proslavo v Zadobrovi uvrstili v Levstikovo brigado. Kaže, da se v Ribnici niso kaj prida organizirali, ker doslej ni znano niti to, kdaj se bodo zbrali in odšli. Rečeno je bilo, naj bi se zbrali 4. julija 1972 ob štirih zjutraj. Potem bi se z avtobusi odpeljali do Škofljice, od tam pa odšli peš čez gozdnato gričevje na Orlje do Urha in od tam v Zadobrovo. Nič pa še niso določili vodstva pohoda ali da bi lahko kaj zapisali o kulturnem sporedu. Baje se niso mogli zediniti z vojsko o postavitvi komandirjev. Sicer pa nisem mogel izvedeti nič zanesljivega, ker je Ludvik Zvonar, ki vodi organizacijo pohoda, odšel na dopust in ga ne bo do 3. julija. Pomagal sem si tako, da sem odšel v Dolenjo vas.

Na stavbi gasilskega doma v Dolenji vasi je spominska plošča z emblemom Tomšičeve brigade, kjer piše, da je na tem mestu 10. septembra 1943 Tomšičeva brigada po dvajseturnem boju primorala 2000 fašistov iz kočevske garnizije, da so položili orožje. S tem pa so bila tudi odprta vrata za osvoboditev Ribnice in za vse nadaljnje zmage 14. divizije. Za gasilskim domom je novo košarkarsko igrišče, ki so si ga uredili mladinci iz Dolenje vasi s prostovoljnim delom in z lastnimi močmi. Ravno v soboto so se na tem igrišču srečali mladi moštvi košarkarjev iz Dolenje vasi in iz Sodražice.

»Veliko zanimanje je za odbojko,« pripoveduje Srečko Vrbinc, ki je najzaslužnejši za zgraditev košarkaškega igrišča, »pa nameravamo zgraditi tudi igrišče za odbojko. Sicer je zelo težko karkoli narediti za aktivizacijo mladine, dokler ne dobimo primernih prostorov za kulturno in politično dejavnost. Obeta se nam, da bomo te prostore dobili prihodnje leto z novo dvorano pri osnovni šoli. Ta dvorana bo spomenik padlim vaščanom — partizanom...«

»Koliko mladine iz Dolenje vasi se bo udeležilo pohoda?«

»Nas bo šlo kakih 50. Naši so za take reči zelo navdušeni. Tudi na pohod v Jelenov žleb nas je šlo največ iz ribniške občine...«

Srečko Vrbinc je še povedal, da so mladi iz Dolenje vasi lani priredili mladinsko veselico in tako zbrali precej denarja, ki ga hranijo za mladinski izlet. Sicer pa je najvažnejše, tako meni mladi strojni ključavničar Srečko, najti in pokazati mladim koristno, zanimivo in spodbudno področje delovanja. Potem mladih ni težko pritegniti k delu za skupno stvar... Povedal je še, da je s političnim delom že nekoliko preobremenjen, vendar stopajo v ospredje že tudi novi aktivni mladinci in mladinke. Posebno resna in pridna je Marta Pahulje, ki tudi v šoli za prodajalke dosega lep uspeh.

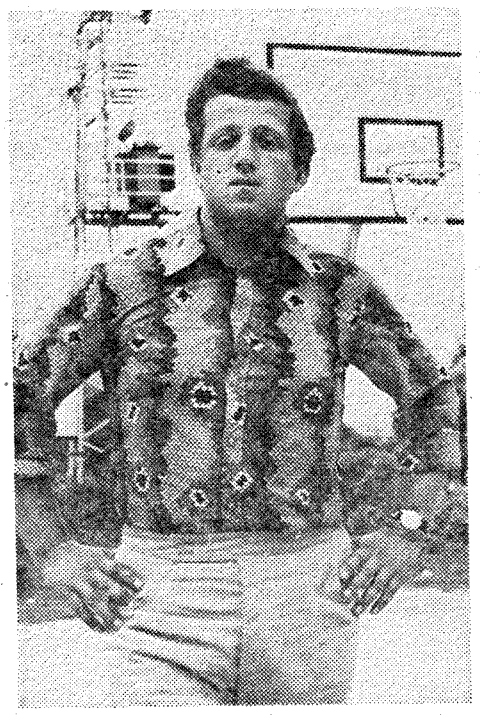

Tudi Srečko Vrbinc iz Dolenje vasi je delavec-strojni ključavničar, sicer pa eden najaktivnejših mladincev.

VSEBINSKO NAJBOGATEJŠI V CERKNIŠKI OBČINI

Na Rakeku sem se pogovarjal z Jano Grbec iz Dovc pri Rakeku, ki je sekretarka Zveze mladine Slovenije v cerkniški občini. Povedala mi je, da bodo za pohod po poteh Notranjskega odreda zbrali najmanj 90 mladink in mladincev. Pohod bo trajal štiri dni, peti dan pa se z vlakom odpeljejo na proslavo v Zadobrovo.

»Začeli bomo 30. junija. Zbrali se bomo na nogometnem igrišču v Cerknici, kjer nam bo spregovoril predsednik ZZB NOV Jože Telič. Od tu bomo krenili v Bezuljak, kjer bo kratka slovesnost ob spominski plošči narodnemu heroju Alojzu Popku-Vandku. Tam nam bo govoril borec Jože Mrak. Iz Bezuljka bomo krenili na Zavrh, kjer nas bo pričakal predstavnik jurišnega bataljona 18. divizije s praporom. To bo znani in popularni jurišnik Andrej Šturm. Na Zavrhu bo potem kosilo, nato pa bomo čez Žilce odšli na Velike Bloke. V spominskem parku Notranjskega odreda si bomo ogledali sodobno orožje Jugoslovanske ljudske armade, tam pa bo tudi miting, ki ga bomo pripravili skupaj z vojaki. V imenu Notranjskega odreda nas bo pozdravil polkovnik Franc Sotlar, ki bo prinesel tudi prapor Notranjskega odreda. Na Blokah bomo prenočili, 1. julija zarana pa čez Novo vas in Faro odšli na Knežjo njivo ter si ogledali prizorišče, kjer je bila ustanovljena tretja domicilna enota cerkniške občine, 13. SNOUB Mirka Bračiča, v začetku imenovana Loška brigada. Tam nas bo s praporom pričakalo zastopstvo iz Bračičeve, govoril pa nam bo Stane Lavrič. Nato pojdemo v Markovec, kjer bo kratka slovesnost pri spomeniku. Po kosilu bomo odšli proti Babnemu polju, ki je najbolj junaška in mučeniška vas na Notranjskem. Tam nam bo na mitingu ob 18,30 govoril nekdanji borec Milan Janež. Prenočili bomo, 2. julija pa odšli pred spomenik padlim borcem na Ulako, kjer nam bo govoril nekdanji politični komisar 14. udarne divizije, Matevž Hace. Po kosilu bomo šli v Lož in si ogledali tamkajšnji Notranjski muzej. Iz Loža bomo krenili čez Križno goro v Grahovo. Tu bo miting, na katerem bo govoril nosilec spomenice Stane Šega. 3. julija 1972 zjutraj bomo krenili v Cerknico, kjer bo ob 10. uri slovesost pri spomeniku padlih borcev, govoril bo predsednik občine inž. Franc Zorman, navzoči pa bodo tudi predstavniki domicilnih enot s prapori. Ob 12. uri bomo prišli pred spomenik padlim borcem na Rakeku, kjer nam bo govoril polkovnik Franc Mekina-Borut. Po kosilu bomo, spet peš, odšli proti Postojni, kjer bo v ponedeljek ob 17. uri velika proslava notranjskih in primorskih občin... Nazaj na Rakek se pripeljemo z vlakom in tu prenočimo, drugi dan pa spet z vlakom do postaje Ljubljana-Polje, od tam pa ni več daleč do Zadobrove...«

»Ali imate že postavljeno vodstvo pohoda?«

»Imamo. Zmenili smo se, da bomo na čelu pohoda sami mladinci. Komandant bo Janez Žnidaršič, predsednik občinske konference zveze mladine Slovenije v Cerknici, komandir 1. čete bo Milan Pirc, strojni tehnik iz Kovinoplastike in predsednik komisije za splošni ljudski odpor pri občinski konferenci zveze mladine, komandir 2. čete pa bo Ivan Najger, predsednik mladinskega aktiva v Brestu...«

»Kako pa boste izbirali mlade ljudi za pohod?«

»Iz vsakega mladinskega aktiva v občini, ki jih je 10, bodo določili po 10 mladincev in mladink. Pohoda se na svojo željo lahko udeleži vsak, ki je v mladinski organizaciji vsaj malo aktiven. Saj veste, pohod bo tudi preizkušnja telesnih moči, saj bomo vse prehodili peš, le hrana in pot v Zadobrovo bo brezplačna. Čeprav bomo veliko prehodili, se pohoda zelo veselimo, ker bomo mnogo zanimivega videli in slišali...«

Cerkniška mladina ima, kot vidimo, vsebinsko najbogatejši spored pohoda. Še zlasti je pohvale vredno, da bo pohod trajal štiri dni, da bodo zares hodili peš, kot so nekoč hodili partizani, in da imajo tako natančno določeno, kdo bo mladim pripovedoval o bojih Notranjskega odreda, Bračičeve brigade in jurišnega bataljona 18. divizije. Mladina bo cenila napore borcev za svobodo, če jih bo zares vsaj malo tudi sama poskusila. Sicer pa gre za to, da si mladi poiščejo oblike za zdravo rekreacijo v naravi in si osvoje izkušnje za splošni ljudski odpor; taki pohodi pa so za to kot nalašč. Upamo, da bodo mladi doživeli mnogo lepega in da si bodo zapomnili vse tisto, kar sestavlja naš narodni ponos in veličino naše revolucije.

FRANCI STRLE

Jana Grbec, sekretarka občinske konference zveze mladine Slovenije v Cerknici, je pred dvema letoma uspešno maturirala na gimnaziji v Postojni, zdaj pa je uradnica pri občinski skupščini. Izhaja iz delavskega Rakeka.

dobro je, če veste

LETOŠNJI POLET NA LUNO JE PRINESEL POMEMBNEJŠI USPEH, kakor vse kaže iz dosedanjih raziskovanj kamenin, ki so jih vesoljci »pripeljali« s svojega potovanja. Med temi kameninami se učenjakom zdi zlasti izrednega pomena edinstven kamen, ki utegne vsebovati tudi organske snovi. Če se bo to zanesljivo potrdilo, kar domnevajo, bo to izrednega znanstvenega pomena, saj bi dobili dokaz, da so bile v vesolju tudi drugje takšne razmere, ki so omogočale nastanek organskega življenja.

ZDAJ PA ŠE CEPIVO ZA RASTLINE... Cepljenje kot preprečevalni zdravstveni ukrep v obrambo pred nalezljivimi boleznimi, ki se je tako razširilo, da dandanes cepijo redno na milijone ljudi, pa tudi domače živali, zdaj uvajajo še v rastlinstvu. Ameriški botaniki menijo, da bi bilo mogoče rastline varovati pred glivičnimi boleznimi s cepivi. Pripravili so že prvo cepivo za drevje, da bi ga zavarovali pred boleznimi, ki delajo zelo veliko škodo. Tako je znano, da je glivična bolezen (ki so jo zanesli iz Amerike v Italijo) tudi pri nas uničila kostanj; to bolezen imenujejo »rak«, a z rakastimi obolenji pri ljudeh in živalih nima nič skupnega. Nevarna pa je zlasti, ker se nezadržno širi. Ameriški botaniki, rastlinski zdravniki, so prepričani, da je mogoče s cepivi doseči popoln uspeh, tako da bodo rastline postale odporne proti boleznim.

IZREDNO POMEMBNE STARINE, KIPARSKE IZDELKE, SO IZKOPALI PRI NIŠU, na Mediani. Našli so jih kar na kupu, na površini le enega kvadratnega metra dvajset, zelo lepih umetnin, izklesanih iz belega marmorja. Sodijo, da so kiparski izdelki nastali v dobi starih Rimljanov ali Grkov. Poseben pomen pa ima ta najdba zato, ker so na kiparskih izdelkih napisi, kar je edinstven primer. Doslej napisov še niso znali prebrati. To nalogo bodo opravili strokovnjaki. Verjetno bodo imele potem izkopnine še večji pomen. Menijo, da je bilo toliko starin na kupu zato, ker so jih v davnini tam zakopali, da bi jih skrili, ko so se morali umakniti zaradi kakšne, najbrž vojne nevarnosti.

ZA DAN BORCA ČESTITAJO - ZA DAN BORCA ČESTITAJO

SPECIALIZIRANO TRGOVSKO, IZVOZNO-UVOZNO PODJETJE
Z ELEKTROTEHNIČNIM MATERIALOM

ELEKTRONABAVA

LJUBLJANA, TITOVA C. 1

TELEFONI:

GENERALNI DIREKTOR 310-371, DIREKTOR ZUNANJE TRGOVINE 311-988, SEKTOR NOTRANJE TRGOVINE 25-534, TELEX: ELNAB 311-57

PREDSTAVNIŠTVA: BEOGRAD, NOVI SAD, RIJEKA, ZAGREB

NUDI POD UGODNIMI POGOJI ELEKTROTEHNIČNI MATERIAL IN OPREMO VSEH JUGOSLOVANSKIH PROIZVAJALCEV.

IZVAŽA IN UVAŽA VES ELEKTROTEHNIČNI MATERIAL IN ELEKTROOPREMO TER OPREMO ZA INDUSTRIJO.

PRISRČNO ČESTITAMO ZA DAN BORCA

TOVARNA OBLAČIL IN PERILA - MURSKA SOBOTA

Tovarna oblačil in perila nudi svojim cenjenim potrošnikom v letu 1972 tri kolekcije:

Obrat perila
Ima bogat izbor modernih ter klasičnih moških srajc z dolgimi in kratkimi rokavi, otroških srajc z dolgimi in kratkimi rokavi ter pižam.

Obrat oblačil:
Nudi svojim potrošnikom kvalitetne moške obleke, moške sakoje in hlače ter moške in ženske plašče.

Obrat ženske konfekcije:
Se v letošnjem letu prvič predstavlja cenjnim potrošnikom z novo kolekcijo ženskih oblek kostimov in kompletov

Se priporoča kolektiv
»MURA« Murska Sobota

TORBICA

USNJENA GALANTERIJA

LJUBLJANA
JESENKOVA ULICA 3

VSAKA SODOBNA ŽENSKA SEGA PO NAŠIH TORBICAH — ELEGANCA IN UPORABNOST — TO JE NAŠE PROIZVODNO NAČELO!

OB DNEVU BORCA PRISRČNO ČESTITAMO VSEM NEKDANJIM BORCEM.

Urvarna

Trgovsko podjetje na veliko in malo
LJUBLJANA, TRUBARJEVA C. 29
Telefon 316 441, p. p. 478

VSEM BORCEM, POSLOVNIM PRIJATELJEM IN DELOVNIM LJUDEM PRISRČNO ČESTITAMO ZA 4. JULIJ — DAN BORCA

SLOVENIJA SADJE

EXPORT-IMPORT

LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA 10/IV

Hladilnici Zalog pri Ljubljani, Bohova pri Mariboru.

PREDSTAVNIŠTVA IN SKLADIŠČA:

MARIBOR, VOLČJA DRAGA PRI NOVI GORICI, KANAL OB SOČI, KOPER, BEOGRAD, ZAGREB, BRČKO, SUBOTICA, BIJELJINA, MLADENOVAC

— **IZVAŽAMO**
— **UVAŽAMO**

— LASTNE HLADILNICE ZA HLAJENJE IN ZMRZOVANJE
— LASTNA PRAŽILNICA IN PAKIRNICA
— ZASTOPAMO TUJE FIRME S KMETIJSKO MEHANIZACIJO

PODJETJE ZA AVTOMATIZACIJO PROMETA

LJUBLJANA, CELOVŠKA C. 6

POSLOVNI PROMET PODJETJA JE:

razvijanje, projektiranje, izdelovanje, montiranje in popravljanje vseh vrst signalno-varnostnih naprav, sredstev za zveze in naprav avtomatizacije.

Vsem borcem, aktivistom, simpatizerjem NOV, delovnim ljudem in poslovnim prijateljem čestitamo ob letošnjem prazniku dneva borca — 4. juliju in pozdravljamo vse udeležence 30. obletnice ustanovitve slovenskih partizanskih brigad.

KEMIČNA TOVARNA PODNART

SPECIALIZIRANA TOVARNA
KEMIKALIJ ZA POVRŠINSKO ZAŠČITO KOVIN
IN KEMIKALIJ ZA LABORATORIJE

proizvaja

KEMIKALIJE IN PREPARATE za

— **GALVANOTEHNIKO**
— **FOSFATIRANJE**
— **BARVANJE KOVIN**
za vse namene in zahteve sodobne površinske zaščite, za uporabo v enostavnih, polavtomatskih in avtomatskih napravah

— **LABORATORIJSKE KEMIKALIJE**
kvalitete pro analysi, purissimum in purum

— **PRIBOR ZA KONTROLO**
galvanskih kopeli in odpadnih vod

SERVISNA SLUŽBA — STROKOVNI NASVETI — ANALIZA KOPELI

ZA DAN BORCA ČESTITAJO - ZA DAN BORCA ČESTITAJO

TRGOVSKO PODJETJE
»KOLONIALE«
PIRAN

se priporoča za cenjeni obisk v svojih poslovalnicah, kjer nudimo raznovrstno trgovsko blago.

Borbeni pozdrav ob 4. juliju — dnevu borca.

»ELITA«

MOŠKO IN ŽENSKO KROJAŠTVO

BLED

čestita za dan borca — 4. julij

SKUPŠČINA OBČINE ŽALEC

OBČINSKI SINDIKALNI SVET
OBČINSKA KONFERENCA SZDL
OBČINSKA KONFERENCA ZKS
OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
OBČINSKA KONFERENCA ZMS

ČESTITA VSEM NEKDANJIM BORCEM, AKTIVISTOM IN SIMPATIZERJEM NOV, DELOVNIM LJUDEM IN KOLEKTIVOM ZA 4. JULIJ — DAN BORCA.

DELOVNA SKUPNOST

BIROJA GRADBENIŠTVA SLOVENIJE

V LJUBLJANI

želi vsem delovnim ljudem mnogo poslovnih uspehov in čestita ob prazniku »DAN BORCA«

PINUS

TOVARNA KEMIČNIH IZDELKOV

Rače pri Mariboru

nudi svojim potrošnikom bogato izbiro

— sredstev za varstvo rastlin
— sredstev za impregnacijo lesa in tekstila
— sredstev za oplemenitenje betona

Za vse Pinusove izdelke in njihovo uporabo se obračajte na tovarno.

SKUPŠČINA OBČINE KRŠKO

OBČINSKI SINDIKALNI SVET
OBČINSKA KONFERENCA SZDL
OBČINSKA KONFERENCA ZKS
OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
OBČINSKA KONFERENCA ZMS

ČESTITA VSEM NEKDANJIM BORCEM, AKTIVISTOM IN SIMPATIZERJEM NOV, DELOVNIM LJUDEM IN KOLEKTIVOM ZA 4. JULIJ — DAN BORCA.

SKUPŠČINA OBČINE IDRIJA

Z DRUŽBENO POLITIČNIMI ORGANIZACIJAMI

ČESTITA VSEM BORCEM IN DELOVNIM LJUDEM ZA 4. JULIJ — DAN BORCA.

INDUSTRIJA GRADBENEGA MATERIALA

SAVA KRŠKO

ČESTITA BORCEM, AKTIVISTOM IN SIMPATIZERJEM NOV, TER DELOVNIM LJUDEM ZA 4. JULIJ — DAN BORCA.

KOMUNALNO IN STANOVANJSKO PODJETJE KRŠKO

ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM, BORCEM IN AKTIVISTOM NOV ZA DAN BORCA — 4. JULIJ.

KOVINSKA DELAVNICA BLED

— KLJUČAVNIČARSTVO
— KLEPARSTVO IN VODOVODNE INŠTALACIJE

Ob dnevu borca prisrčno čestitamo.

Zavarovalnica

SAVA

Poslovna enota

KRŠKO

NUDI VSE VRSTE ZAVAROVANJA. OBČANI — DELOVNI LJUDJE POSLUŽUJTE SE NAŠIH TOVRSTNIH USLUG IN STORITEV.

OB DNEVU BORCA — NAŠE ISKRENE ČESTITKE.

KOMUNALNO OBRTNO PODJETJE TREBNJE

ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM, POSLOVNIM PRIJATELJEM IN KOLEKTIVOM, POSEBNO PRISRČNO PA VSEM BORCEM NOV, AKTIVISTOM IN SIMPATIZERJEM OB LETOŠNJEM DNEVU BORCA — 4. JULIJU. NAŠ POZDRAV NAJ VELJA VSEM UDELEŽENCEM VELIKE PROSLAVE OB 30. LETNICI USTANOVITVE SLOVENSKIH PARTIZANSKIH BRIGAD.

OPRAVLJA VSE KOMUNALNO OBRTNE USLUGE. SE PRIPOROČAMO.

TOVARNA PREŠITIH ODEJ

ODEJA

ŠKOFJA LOKA
ŠOLSKA UL. 2

Z OBRATOM V LJUBLJANI, CELOVŠKA 160

ČESTITA ZA DAN BORCA — 4. JULIJ.

Obiščite nas, zadovoljni boste s kvaliteto

ZA DAN BORCA ČESTITAJO - ZA DAN BORCA ČESTITAJO

STANOVANJSKO IN KOMUNALNO PODJETJE GROSUPLJE

čestita vsem delovnim ljudem, poslovnim prijateljem in vsem borcem, aktivistom in simpatizerjem NOV za dan borca — 4. julij.

UPRAVLJANJE S STANOVANJSKIM FONDOM IN KOMUNALNE USLUGE.

ČIPKA IDRIJA

ČESTITAMO ZA DAN BORCA — 4. JULIJ

Izdelujemo kleklane čipke.

KMETIJSKA ZADRUGA

LUCIJA — PORTOROŽ

Z DELOVNIMI ENOTAMI:

— KMETIJSTVO
— BLAGOVNI PROMET
— RIBIŠTVO
— MEHANIZACIJA
— KOOPERACIJA

odkupuje in prodaja kmetijske pridelke.

ZDRUŽENO PODJETJE ZA PTT PROMET SLOVENIJE

PODJETJE ZA PTT PROMET

V KOPRU

ČESTITA VSEM UDELEŽENCEM NOV IN DELOVNIM LJUDEM TER POSLOVNIM PRIJATELJEM OB DNEVU BORCA — 4. JULIJU.

SLAMNIK

obrtna zadruga

MENGEŠ

čestita vsem delovnim in poslovnim ljudem, predvsem pa vsem tistim, ki so sodelovali v našem velikem osvobodilnem boju, doprinesli neizmeren delež in vsem tistim, ki so kakorkoli pomagali, simpatizirali, bili izseljeni ali izgnani iz rodne grude.

Vsem — ob dnevu borca — 4. juliju iskrene čestitke in zahvala za vse storjeno.

GRADBENO OPEKARSKO PODJETJE

MIRNA NA DOLENJSKEM

čestita vsem delovnim ljudem, poslovnim prijateljem in vsem nekdanjim udeležencem NOV, aktivistom in simpatizerjem ob letošnjem prazniku dneva borca — 4. juliju in pozdravlja vse udeležence proslave v Zadobrovi pri Ljubljani.

Opravljamo vsa gradbena dela — proizvodnja opeke.

TEHTNICA

ŽELEZNIKI

IZDELUJE:
LABORATORIJSKE CENTRIFUGE IN MEŠALCE, PRECIZNE IN ANALITSKE TEHTNICE TER OPRAVLJA SERVISNA POPRAVILA NAVEDENIH IZDELKOV.

PRISRČNO ČESTITAMO K DNEVU BORCA — 4. JULIJU.

GOSTINSKO PODJETJE ISTRA

LJUBLJANA

čestita vsem borcem narodnoosvobodilne vojne in delovnim ljudem, ter pozdravlja vse udeležence velikega partizanskega slavja v Zadobrovi pri Ljubljani dne 4. julija, ob trideseti obletnici ustanovitve slovenskih partizanskih brigad.

Ob dneh spominov na težke dni — se vam ljubeznivo priporočamo za obisk.

STEKLARNA HRPELJE

P. KOZINA

ČESTITA DELOVNIM LJUDEM IN NARODOM JUGOSLAVIJE, BORCEM, VOJNIM INVALIDOM IN VSEM TISTIM ŠE POSEBEJ, KI SO NOSILI NAJVEČJE BREME IN NAPORE, TER ŽRTVE V NARODNOOSVOBODILNEM BOJU NAŠIH NARODOV.

ENAINTRIDESET LET POTEKA, KO JE NA POZIV KOMUNISTIČNE PARTIJE DVIGNIL SVOJ UPORNI DUH NAROD, KI JE BIL STOLETJA SEM ZATIRAN.

V TEH DNEH NAJ SE V NAŠA SRCA ZAKORENINI LIK VSEH TISTIH POZNANIH IN NEPOZNANIH, KI SO V TEM VELIKEM BOJU ŽRTVOVALI SVOJA ŽIVLJENJA. DOLŽNI SMO JIM, DA ČUVAMO BRATSTVO IN ENOTNOST NAŠIH NARODOV.

OGP STANDARD IDRIJA

slikopleskarstvo in keramičarstvo

BORBENI POZDRAV VSEM NEKDANJIM UDELEŽENCEM NOV OB 4. JULIJU — DNEVU BORCA.

STANOVANJSKO IN KOMUNALNO PODJETJE BREŽICE

ČESTITA DELOVNIM LJUDEM, VSEM BORCEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ZA 4. JULIJ — DAN BORCA

KOMUNALNE USLUGE — VZDRŽEVANJE IN UPRAVLJANJE S STANOVANJSKIM FONDOM.

KMETIJSKA ZADRUGA BLED

PRESKRBA Z REPRODUKCIJSKIM IN GRADBENIM MATERIALOM.

Z VRTNARIJO IN CVETLIČARNAMI NA BLEDU IN V RADOVLJICI SE PRIPOROČAMO ZA NAKLONJENOST.

OB DNEVU BORCA NAŠE ISKRENE ČESTITKE.

ZA DAN BORCA ČESTITAJO - ZA DAN BORCA ČESTITAJO

volan ljubljana

k e r s n i k o v a 6

čestita vsem nekdanjim borcem, aktivistom in simpatizerjem NOV, delovnim ljudem in poslovnim prijateljem ob 4. juliju — dnevu borca z najboljšimi željami ob spominu na velike dni naše narodno osvobodilne vojne.

MLADINSKA KNJIGA — MLADINSKA KNJIGA

Živo pričevanje o naši revoluciji

SVETOZAR VUKMANOVIĆ

REVOLUCIJA TEČE DALJE

MEMOARI

»Pri pisanju sem uporabljal dokumente, stenograme, ter seveda svoje zapiske in spomine. Zato memoari niso plod znanstveno raziskovalnega dela, kot bi ga opravil kak zgodovinar, marveč so moja pričevanja o ljudeh in dogodkih naše revolucije.«

Tempovo pričevanje o revoluciji je živo, zelo neposredno in odkrito. Prevod **VUKMANOVIĆEVIH MEMOAROV** bo izšel v dveh delih julija tega leta.

Prednaročniška cena obeh, s 64. stranmi zemljevidov in dokumentarnih fotografij opremljenih knjig, je 150.00 din.

MEMOARE lahko naročite v vseh knjigarnah, pri poverjenikih in zastopnikih založbe v šolah, pri akviziterjih ali neposredno pri založbi Mladinska knjiga, Ljubljana, Titova 3.

MLADINSKA KNJIGA — MLADINSKA KNJIGA

KMETIJSKA ZADRUGA TREBNJE

ČESTITA VSEM NEKDANJIM BORCEM, AKTIVISTOM IN SIMPATIZERJEM NOV, TER DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ZA DAN BORCA — 4. JULIJ.

SOP

SPECIALIZIRANO PODJETJE ZA INDUSTRIJSKO OPREMO

KRŠKO

S STEKLARSKIM OBRATOM

čestita vsem delovnim ljudem, poslovnim prijateljem, predvsem pa prav prisrčno vsem borcem, aktivistom in simpatizerjem NOV ob 4 .juliju — dnevu borca.

SKUPŠČINA OBČINE MURSKA SOBOTA

IN DRUŽBENO POLITIČNE ORGANIZACIJE

Iskreno čestitajo vsem nekdanjem borcem, aktivistom, simpatizerjem NOV, delovnim ljudem in kolektivom, ter vsem občanom k letošnjemu praznovanju dneva borca — 4. juliju.

GOZDNO GOSPODARSTVO

LJUBLJANA

S SEDEŽEM V LJUBLJANI, TRŽAŠKA C. 2 PREK SVOJIH OBRATOV PROIZVAJA IN PRODAJA VSE VRSTE GOZDNIH ASORTIMENTOV, OPRAVLJA GOZDNO GOJITVENA DELA, GRADI CESTE TER OBNAVLJA GOZDNE PLANTAŽE IN INTENZIVNE NASADE.

OB DNEVU BORCA — 4. JULIJU PRISRČNO ČESTITAMO.

ZA DAN BORCA ČESTITAJO - ZA DAN BORCA ČESTITAJO

ŽIČNA CELJE 1930-

TOVARNA ŽIČNIH IZDELKOV
CELJE, Ipavčeva ulica 20

ŽIČNA

Pocinkano in plastificirano žično platno;
vibracijska in druga sita iz črne, pocinkane, patentirane, rjeodporne, kislinoodporne in ognjeodporne žice;
transportni trakovi iz vseh vrst žice za vse panoge industrije;
»Ideal« vzmetni vložki; »val« vzmeti;
peresni trak; pohištvene vzmeti;
šarnirji in sponke za pohištveno vzmetenje;
varjene armaturne mreže;
žične košare za regulacijo rek in zaščito cest.

KOMUNALNO PODJETJE

KANALIZACIJA

LJUBLJANA

Ambrožev trg 7.

projektira

gradi

in vzdržuje vse vrste kanalizacijskih naprav

NAJ ŽIVI 4. JULIJ — DAN BORCA

SKUPŠČINA OBČINE RADOVLJICA

OBČINSKI SINDIKALNI SVET
OBČINSKA KONFERENCA SZDL
OBČINSKA KONFERENCA ZKS
OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
OBČINSKA KONFERENCA ZMS

ČESTITAJO VSEM BORCEM IN DELOVNIM LJUDEM OB DNEVU BORCA — 4. JULIJU.

Tovarna umetnih brusov
Swaty
Maribor

- Proizvajamo vse vrste umetnih brusov za industrijo, obrt in široko potrošnjo na bazi keramične in bakelitne vezi.
- S svojimi izdelki oskrbujemo domace in tuje potrošnike.
- Priporočamo svoje kvalitetne izdelke, ki jih prodajamo pod zaščitnim znakom SWATY

ZA DAN BORCA ČESTITAJO - ZA DAN BORCA ČESTITAJO

Za damsko obutev — znamka

Styl Silet

LILET — TOVARNA OBUTVE MARIBOR

Splošno gradbeno podjetje

vegrad velenje

Splošno gradbeno podjetje »VEGRAD« iz Velenja se je razvilo iz majhnega komunalnega in remontnega podjetja, ki je bilo ustanovljeno leta 1957.
Ob ustanovitvi je podjetje zaposlovalo 32 delavcev, danes jih ima 1200; od tega je 300 ljudi zaposlenih na sektorju v Zvezni republiki Nemčiji. Novo ustanovljeno podjetje je v prvem letu svojega obstoja imelo 120 tisoč dinarjev realizacije, v lanskem letu pa je »Vegrad« samo na domačem tržišču dosegel nad 125 milijonov dinarjev realizacije.
»Vegrad« je danes v Sloveniji in v drugih naših republikah priznan kot dober poslovni partner in soliden gradbeni izvajalec. Njegova posebnost je v tem, da je razmeroma mlad kolektiv, ki je s svojim razvojnim programom jasno začrtal svojo perspektivo. Osnovno vodilo mu je znižanje proizvodnih stroškov, cenena in kvalitetna gradnja ter soliden standard vseh zaposlenih v podjetju.

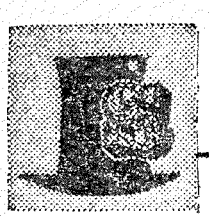

Šešir

TOVARNA KLOBUKOV ■ ŠKOFJA LOKA ■ YUGOSLAVIA

priporoča nakup svojih kvalitetnih izdelkov:

- moških in damskih klobukov

PICCADILY

iz najboljše zajčje in kunčje dlake.

Vedno in povsod s klobukom »Piccadily«.

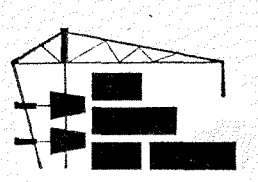

Visoke in nizke gradnje projektiranje in vse gradbene obrti

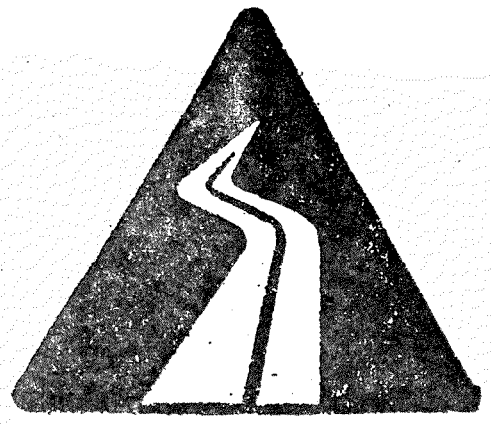

VSEM BORCEM, AKTIVISTOM IN SIMPATIZERJEM NOV ISKRENO ČESTITAMO K PRAZNIKU — 4. JULIJU, DNEVU BORCA IN PRAV PRISRČNO POZDRAVLJAMO VSE UDELEŽENCE VELIKE PROSLAVE OB TRIDESETI OBLETNICI USTANOVITVE SLOVENSKIH PARTIZANSKIH BRIGAD.

VZDRŽEVANJE IN REKONSTRUKCIJE CESTNEGA OMREŽJA NA PODROČJU GORENJSKE.

CESTNO PODJETJE KRANJ

ZA DAN BORCA ČESTITAJO - ZA DAN BORCA ČESTITAJO

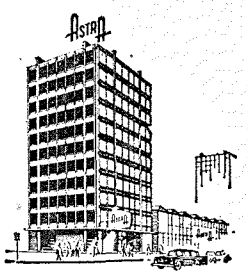

ASTRA UVOZ-IZVOZ

VELETRGOVINA LJUBLJANA, TITOVA 77

poslovalnice
Ljubljana
Celje
Maribor
Kranj
Koper

predstavništva
Beograd
Zagreb
Sarajevo
Skopje
Split
Novi Sad
Rijeka
Maribor

skladišča
Ljubljana
Rijeka
Novi Sad
Niš

vas vabi, da izberete iz sortiranih zalog:

usnjeno, kovinsko, plastično in tekstilno galanterijo, usnje vseh vrst, tesnila in izolacijski material, barve, lake, sredstva za čiščenje, PVC barve, gumijeve proizvode: cevi, plošče za tla, gumijev sanitarni material, transportne trakove, klinasta in pogonska jermena, gumijevo obutev, tehnični tekstil in vrvarske izdelke, avto-, velo- in moto-gume, gume za viličarje, traktorje in dumperje, izdelke iz plastike, PVC granulat, profile, eval in valoplast plošče, material za oblaganje tal in sten, polnilno maso, kotne profile, lepila, sredstva za zaščito pri delu, opremo za mline in pekarne, opremo za pisarne in trgovine ter gostinstvo.

emba

Živilska industrija Ljubljana TOZD — PO v sestavu Mercator priporoča svoje proizvode:

- **praženo in mleto kavo**
- **filter čaje ter servirni sladkor**
- **začimbe ter drugo pakirano kolonialno blago za samopostrežbe.**

Za strokovno delo smo prejeli 19 najvišjih priznanj

»JUGOSLOVANSKI OSKAR«

POSLOVNO ZDRUŽENJE PROIZVAJALCEV TEKSTILA IN KONFEKCIJE

PRODAJNI SERVIS
modna hiša
LJUBLJANA

Biro: Ljubljana, Miklošičeva 8/I
Telefoni: 311-285, 311-485
Računovodstvo: 313-254
Poštni predal: 535

VAM NUDI BOGAT IZBOR AKTUALNE MOŠKE, OTROŠKE IN ŽENSKE KONFEKCIJE, METRSKEGA IN DEKORATIVNEGA BLAGA, MODNIH PLETENIN IN PERILA

MODNA HIŠA ČESTITA VSEM BRALCEM K DNEVU BORCA

tekstina

Umetno usnje
Texon in tiskane tkanine
Najnovejši dosežki tekstine, tekstilne industrije Ajdovščina

DELOVNIM LJUDEM, POSLOVNIM PRIJATELJEM, BORCEM, AKTIVISTOM IN SIMPATIZERJEM NOV NAŠE ISKRENE ČESTITKE OB DNEVU BORCA — 4. JULIJU.

PRIPOROČAMO NAKUP V BLAGOVNICAH

era
VELENJE

TERMOELEKTRARNA TRBOVLJE
TRBOVLJE

PROIZVAJA ELEKTRIČNO ENERGIJO. — V OBRATU **»TOVARNA ZIDAKOV«**. PROIZVAJAMO IN PRODAJAMO KVALITETNE IN POCENI ZIDAKE IZ ELEKTROFILTRSKEGA PEPELA. — OB DNEVU BORCA NAŠE ISKRENE ČESTITKE VSEM BORCEM IN DELOVNIM LJUDEM, TER POSLOVNIM PRIJATELJEM.

KONFEKCIJA, PERILO, POHIŠTVO, KERAMIKA, GOSPODINJSKI STROJI

ZA DAN BORCA ČESTITAJO - ZA DAN BORCA ČESTITAJO

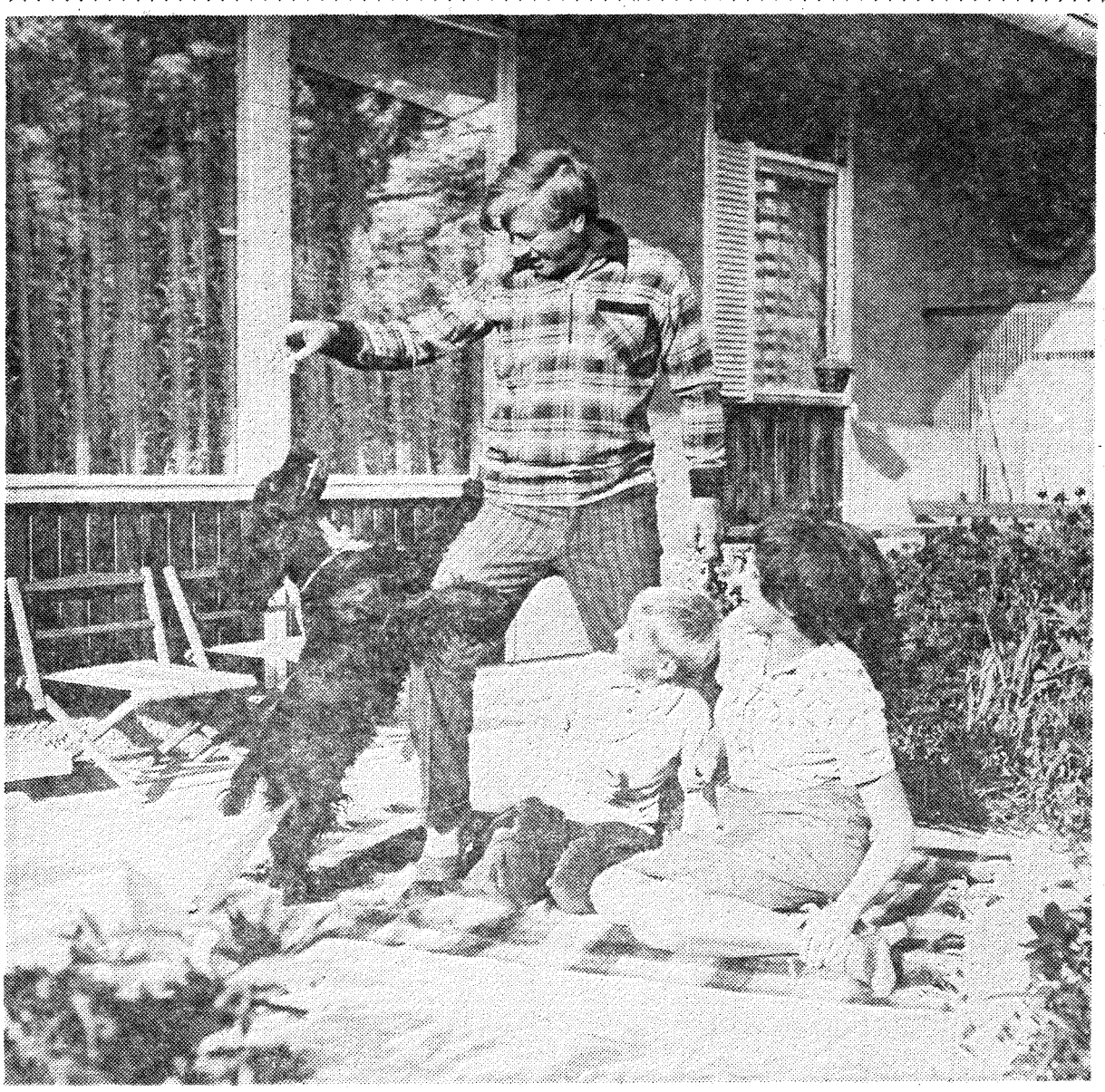

RAZMIŠLJATE O STANOVANJU?
VPRAŠAJTE
LJUBLJANSKO BANKO

NAMENSKA POSOJILA
NA PODLAGI
DINARSKEGA IN DEVIZNEGA
VARČEVANJA
ZA:

- **NAKUP**
- **ZIDAVO**
- **ADAPTACIJO**

STANOVANJ ALI
STANOVANJSKIH HIŠ

**PRAVI NASLOV
ZA DENARNE ZADEVE**

ljubljanska banka

IMPOL 1825

impol

Industrija metalnih polizdelkov

SLOVENSKA BISTRICA

proizvaja: pločevino, trakove, rondele in rondelice, palice, cevi in profile, žico, varilno žico in pletene elektro-vodnike, okna vrata, fasade in nosilne konstrukcije iz aluminija in vseh standardnih aluminijskih zlitin.

SLAŠČIČARNA

BEŽIGRAD

LJUBLJANA

BEŽIGRAD 6

ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM IN VSEM UDELEŽENCEM NARODNOOSVOBODILNE VOJNE ZA DAN BORCA.

NIKO

KOVINARSKO PODJETJE

ŽELEZNIKI

Mehaniki za registratorje in mape, pisarniške sponke, risalni žebljički, palične sponke za pohištveno industrijo in tapetništvo in vzmetni trakovi.

Generalni zastopnik za pnevmatske pištole in kladiva za vse vrste paličnih sponk.

OB DNEVU BORCA PRISRČNO ČESTITAMO.

GOSTINSKO PODJETJE

FIGOVEC

LJUBLJANA

OB LJUBLJANICI 24

ČESTITA ZA DAN BORCA — 4. JULIJ.

DELOVNIM LJUDEM PRIPOROČAMO OBISK GOSTILNE »KRPAN«, OB LJUBLJANICI 24. PRIDITE NA DOMAČO HRANO IN PRISTNA BIZELJSKA VINA.

GRADITELJI — PRISKRBITE SI PRAVOČASNO GRADBENI MATERIAL

LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA
CESTA NA VRHOVCE

TELEFONI: DIREKCIJA: DIREKTOR 22-833; CENTRALA 23-015; KOMERCIALA 20-965
OBRATI: VIČ 22-833; BRDO 20-836; OPEKA 22-842; in INDOP 51-814
TEKOČI RAČUN PRI NB V LJUBLJANI ŠT. 501-1-430/3 POŠTNI PREDAL 14-I

obveščajo vse graditelje in ostale interesente, da bodo imele na razpolago vse opečne izdelke preko cele zime.

V industrijski prodajalni je na razpolago tudi ves ostali gradbeni material in stavbno pohištvo.

Vse informacije daje prodajni oddelek v Ljubljani, Cesta na Vrhovce, telefon štev. 61-965 in 61-805 ter zastopniki:

- za Gorenjsko — Smolej Andrej, Kranj, Nazorjeva 4, telefon štev. 23-138
- za Dolenjsko — Praprotnik Ivo, Grosuplje, Prečna pot 8, telef. štev. 771-358
- za Notranjsko — Brenčič Janez, Vrhnika, Sušnikova 10.

Solidne cene — hitra dobava.

AMBIENT nudi: porcelan, keramiko, steklo, lesene izdelke, tekstil, ročno tkane preproge, odeje, prte in blazine iz runske volne, ter druge sodobno oblikovane domače in tuje izdelke.

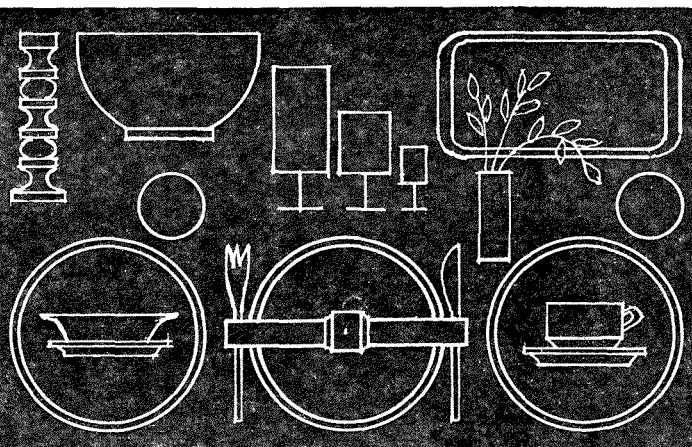

PODJETJE ZA NAPREDEK STANOVANJSKEGA IN JAVNEGA OKOLJA

ambient

LJUBLJANA, MESTNI TRG 25 MARIBOR, SLOMŠKOV TRG 3

Politkomisar proletarskega udarnega bataljona

Bila je pomlad. Marec se je v letu 1942 že prevesil v drugo polovico. Štirje so bili. Ko so strmeli tja proti Notranjim goricam, se je zdelo, da je bil ves nemir preteklih mesecev samo privid. Le pasji lajež je sem in tja pretrgal tišino prihajajočega večera. Potem pa se je od nekod prikazala skupina italijanskih vojakov. Alojz ne bo mogel nikoli pozabiti njihovega prihoda...

Alojz se je potipal po prsnem žepu. Tudi on je imel namesto osebne izkaznice pištolo. Začetek...? Njihovo delo takoj po okupaciji leta 1941 je bilo vendarle samo nadaljevanje prešnjega dela in hotenj. Do tega, do revolucije je moralo priti, to so vedeli vsi tisti, ki so imeli kdajkoli karkoli opraviti z naprednimi delavci. In Založnikova družina je bila delavska družina. Oče je bil mizar in tesar, ki je otrokom zelo realno vlil v dušo spoznanje, da je vsak sam svoje sreče kovač. Toda v tistih časih otroci pogosto niti vedeli niso, da so reveži in oropani vsega tistega, kar so nekateri imenovali srečno otroštvo. Mnogi so mislili, da pač mora biti tako, kakor je bilo. Tako je mislil tudi Alojz Založnik, ko je postal pastir in pri petnajstih letih zidar, zvečer utrujen, da niti prstov ni mogel stegniti. Da bi rad hodil v šolo, so bile sanje, in da življenje ne kaže vsem prijaznega obraza, je bila kruta resnica. Toda tudi če vseh enaindvajset let pretakaš pesek med prsti, ti nekaj pravega življenja mora ostati v dlaneh.

S tovariši je stal Alojz tistega dne na Plešivici in je razmišljal o marsičem. Mnogi ljudje iz vasi so se njega in tovarišev bali, ker so vedeli, da jih preganjajo Italijani. »Družino imamo in otroke,« so govorili in lastne besede se jim niso zdele dovolj prepričljive. Tudi Alojz je imel družino. Sin je odšel k partizanom samo nekaj tednov za očetom prav tistega dne, ko so jim požgali hišo. Mati je vedela, da bo tako in, ko sta odšla drug za drugim, je bila ponosna, celo srečna, ker se ji ni bilo treba bati, da ju boš lepega dne zagledala uklenjena. Da je v gozdovih doma svoboda, pa so vedeli vsi. In tistega dne je manjkalo samo za las.

Italijani so ujeli enega izmed fantov, ki je že leta 1941 odšel s trinajstimi tovariši iz Notranjih goric, Vnanjih goric in Brezovice v Kožlješki bataljon nad Borovnico. Menda je marsikaj priznal; tudi to, da so bili Alojz Založnik, Albin Kozin, Franc Alič, Ivan Maselj in še nekateri v vasi komunisti in da so prav ti organizirali 5. decembra 1941 fante za odhod v gozdove. Res je bilo že daleč od takrat, ko je bil Alojz kot delavski zaupnik vnet agitator proti kapitalističnemu režimu in leta 1920 udeleženec prve stavke po I. svetovni vojni v Sloveniji. Res pa je tudi, da je vedel zdaj o marksizmu mnogo več kot takrat, ko še ni hodil v malo dvorano na Miklošičevi cesti v Ljubljani, kjer so se vrstila predavanja — ilegalna seveda — o naprednem delavskem gibanju. To je bilo obdobje, ko se je mnogo govorilo o Sovjetski zvezi pa o oktobrski revoluciji, ki je proletariat po svetu močno vzpodbudila v hotenju — upreti se buržoaziji in postaviti na oblast delavski razred. Alojz se spominja, da so se s kolesi vozili po Sloveniji, obiskovali delavce na gradbiščih in jih navduševali za stavke. Potem pa se je med mnogimi imeni pojavilo v črni knjigi delodajalcev tudi Založnikovo ime.

Mesec dni po zasedbi našega ozemlja je bil Alojz Založnik povezan prek komunista in sekretarja rajona Vič Jožeta Kopitarja z naprednim gibanjem, oziroma novoustanovljenim odborom OF. Le kdo bi lahko naštel vse sestanke, ki so jih imeli na Rožniku nad Ljubljano ali v hišah, kjer so bili ljudje na strani osvobodilnega gibanja. In kdo bi lahko seštel vse kilometre, ki jih je bilo potrebno prehoditi, ko so po vaseh ustanavljali vaške odbore OF.

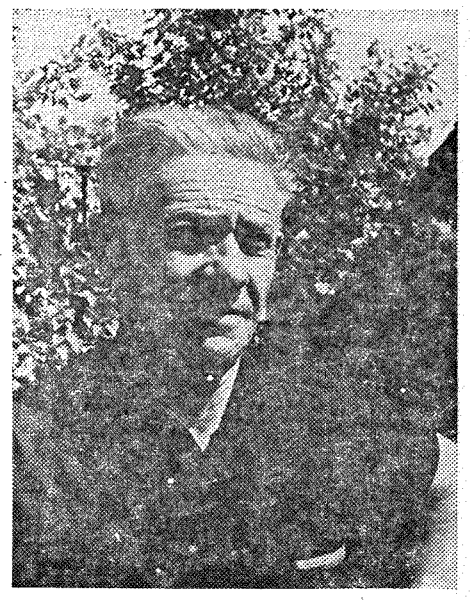

Alojz Založnik-Nikola kot upokojenec, ki ne miruje.

Pa je prišel nekega dne v hišo, kjer so delali za partizane, nekdanji orožnik na Brezovici, Lah po imenu, in je povedal, da so fantje izdani in da jih bodo verjetno prišli iskat. Svetoval je celo, da bi se mladeniči javili na orožniški postaji, češ da tako ne bodo dobili več kot nekaj dni zapora. Znano pa je bilo, da so takrat že vozili ljudi v internacijo. »Nismo se začeli bojevati, da bi se zdaj predali,« je rekel France Alič. Tako so se fantje morali posloviti od domov. Odeje so vzeli s seboj in so spali po senikih, dokler ni prišla odločitev: k partizanom boste odšli!

Alojz s tremi tovariši iz Notranjih goric je prišel v Šercerjev bataljon in po nekaj dneh so jih razposlali v samostojne čete. V Stružnicah je postal komisar kočevske čete, ki je štela trinajst partizanov, od katerih skraja niti vsi niso bili oboroženi. Nenadoma spoznaš svet, o katerem so ti govorili marksisti — med drugimi Tomo Brejc in Franc Leskošek — tudi s praktične strani. Mlademu pa tudi ni težko verjeti, da je vendarle samo po sebi umevno, da bodo partizani zmagali. Potrebno je le prijeti za puško in biti odločen! Ognjeni krst?

Alojz se spominja, da je bilo v Koželiču nekaj dni pred prihodom tovariša Beblerja, takratnega namestnika komandanta glavnega štaba. Njihovi četi je bilo naročeno, da pripravi stik z enim izmed hrvaških komandantov, s katerim se je pozneje tovariš Bebler pogovarjal o skupnih akcijah v bojih proti sovražniku.

Tistega dne so pred vasjo opazili italijanske vojake, ki so lovili moške. Štirje partizani so se pognali v tek, da bi jim presekali pot, toda bili so prepozni, pa še opazili so jih. V vasi so jim povedali da so Italijani odgnali šest mladeničev. Dobre pol ure zatem je nekdo prinesel sporočilo, da se bližajo Kozeliču v strelce razvrščeni italijanski vojaki. Vsaj dvesto jih je, je govoril, ko so partizani že planili proti koncu vasi, od koder so — ne da bi jih številčna premoč sovražnika kaj dosti motila — začeli streljati. Tovariš Moro je zapel s puškomitraljezom, Alojz s še dvema partizanoma je streljal po bregu navzdol s puško, četrti je varoval prehod. Zadnji trenutek so se rešili pred zapirajočim se obročem.

Konec maja 1942 je bil Alojz s partizanskim imenom Nikola, imenovan za komisarja kočevskega bataljona. Toda že po štirinajstih dneh je moral s kurirjem na Polževo, kjer je postal politični komisar proletarskega udarnega bataljona Toneta Tomšiča. Ko se je iz tega bataljona pozneje imenovala Tomšičeva brigada, je postal Nikola komandant drugega bataljona.

Zanimivo pri vsem tem je, da se Alojz svojemu zidarskemu poklicu tudi med partizani ni mogel izneveriti. Že leta 1943 so ga tovariši iz CK poklicali v Dolomite, kjer je naredil dva bunkerja, še preden jih je pregnala ofenziva. Marca meseca 1943 je odšel na bazo dvajset na Rog, kamor se je iz Dolomitov preselil glavni štab. Nikola je postal vodja gradbene skupine. Narediti je bilo treba vrsto varnih bunkerjev, v katere bi se ob nevarnosti lahko umaknila Centralni komite KPS in izvršni odbor osvobodilne fronte. Najprimernejša je bila vdolbina v skalovju, ki jo je bilo treba obdelati: iz tramov in desk narediti pod, potem stene in strop, ki so jih obložili še z lepenko, na vrh pa nasuli še dobre pol metra raznovrstnega gradiva.

Leta 1944 je postal Alojz Založnik-Nikola namestnik komandanta zaščitnega bataljona. Pravzaprav je bila to peta četa v petem bataljonu, ki jih tovariši iz brigade sploh niso poznali. Imeli so jih samo na seznamu, ker so delali v strogi tajnosti. Pri tej dolžnosti je ostal Nikola do osvoboditve. V dneh pred osvoboditvijo so se zadrževali po zidancah na Dobliški gori. Potem čez Gorski kotar in Mašun po dolgi in naporni poti do Ajdovščine, kjer se je rodila prva slovenska vlada. Ta je bila sad štiriletnih bojev in upanja. Tako je Alojz Založnik, znan kot partizan Nikola, dočakal konec vojne. Dočakal jo je tudi njegov sin, čeprav je bil na pohodu XIV. divizije sredi januarja 1944 hudo ranjen in ujet. Odpeljali so ga v mariborske zapore nato pa v ujetništvo v Milberg ob reki Elbi. Domov se je vrnil šele 20. avgusta 1945.

Že nekaj let je Alojz Založnik — Nikola v pokoju, miruje pa tudi danes ne. Začel je pisati svoje spomine.

SILVO TERSEK

Sedeli smo v kmečki gostilni, pili, peli in se pogovarjali o minulih časih: o partizanskih pohodih po Dolenjskem, o mrzlih zimah in lepih poletnih nočeh pa o prijaznih dolenjskih ljudeh. Misli so bile čedalje bolj žive, besede čedalje glasnejše in toplejše. In v tej prisrčni domačnosti je začel nekdo govoriti o svojem najlepšem spominu:

»Pozimi, v začetku leta 1944, sem nekoč gazil sneg ob Kolpi, proti Staremu trgu. To je bila moja prva pot v Belo krajino. Pot ob Čabranki in Kolpi, nato pa čez Tančo goro proti Črnomlju.

Že pot po dolini me je tako utrudila, da se mi je hrbet onemoglo upogibal pod težkim nahrbtnikom in me je žgalo v ramah, ko da bi mi žerjavica tlela pod jermeni. V Starem trgu bi bil lahko počival, pa nisem smel — bil sem kurir in se mi je mudilo naprej, v osrčje Bele krajine. Ko me je objela goščava, je bila pot čedalje bolj strma in ozka. Poti pravzaprav ni bilo; bila je le gaz na zameteni cesti, ki se je vila in vila proti vrhu, dolga, pusta in tiha, da ni bilo slišati drugega kakor škripanje in pokanje drevja v mrazu. Nekaj časa sem moral gaziti v celo, lačen sem bil in čedalje bolj sem čutil slabost v životu.

Ko sem prilezel v dolino, sem zavil v eno izmed prvih hiš ob poti. Kdo bi mogel nadaljevati pot, ne da bi potrkal na vrata nizke hišice, zlasti če je lačen in žejen in dobre besede željan! Že zunanjost hiš je prijazna v belokranjskih vaseh, toda najprijaznejše so tiste z nizkimi, slamnatimi krovi, pozimi obložene s skladovnicami drv, iz katerih zvedavo in hkrati vabljivo kuka dvoje ali troje majhnih oken.

Vstopim v sobo in zadihan v toplini, ki veje od široke rjave peči. V kotu stoji velika javorova miza, za njo pa sedijo mati, hčerka in ded in zajemljejo z žlicami iz velike lončene sklede. Malo nerodno mi je, da sem jih zmotil ravno pri kosilu, pa ne dolgo. Ko so videli, da sem truden in lačen, je mati brž odropotala v kuhinjo in se vrnila z žlico v roki.

»Prisedi, tovariš, in okrepčaj se z nami vred!«

In potem še bokal vina na mizo!... In cela kopica radovednih vprašanj: kod si hodil, kje si bil, koliko časa nisi sedel takole za mizo... Za slovo mi je mati stlačila krajec belega kruha v nahrbtnik, rekoč: »Dokler ga imamo mi, ga boste imeli tudi vi, partizani.« Ded za mizo je zakašljal in pokimal, hčerka pa se mi je toplo nasmehnila in me povabila, naj se še oglasim.

Ko sem spet zagazil v sneg, se mi je zdelo, da bi lahko prehodil še dvakrat tako dolgo pot, saj mi je bilo pri srcu, kakor da čutim materino roko na sebi.

V začetku drugega leta (1945) sem šel spet po isti poti. Spet sem zavil v tisto prazno hišo, lačen in utrujen, in spet so me prijazno sprejeli. Ali na mizi ni bilo žgancev kakor lani — močnik je bil in malo mleka v njem. Preden sem sedel za mizo, mi je mati sramežljivo povedala, da je močnik neslan... Tudi kruh ni bil več bel, ampak koruzen, trd kakor bet... Beseda pa je bila še prijaznejša kakor lani: »Radi vam damo, kar imamo, saj bo kmalu svoboda. Dokler imamo mi, boste imeli tudi vi.«

Oglasil se je drug tovariš:

»Lep je tvoj spomin in nešteto je partizanov, ki bi lahko enako povedali. Toda moj spomin je še lepši. Ali se še spominjate tistih dni leta 1944, ko smo se tolkli z Nemci in ustaši za Belo krajino? Vraga, takrat smo imeli dovolj svinca pa malo kruha in so naši intendanti preklinjali kot Madžari. Bili smo lačni, izčrpani. Kako bi jedli kruh, pa čeprav bi bil neslan in trd kakor bet!

Tedaj se je zgodilo nekaj nenavadnega. Med borbo, ko smo bili na položajih, so prišla belokranjska dekleta in nam prinesla na položaje kruha v košarah in jerbasih. Še zdaj mi je živo pred očmi tisti trenutek: bil sem lačen in umazan kot hudič, ob puški sem slonel in premišljal, kdaj sem se zadnjikrat do sitega najedel. Pa zaslišim za seboj drobne korake — obrnem se in zagledam okrogel obraz mladega dekleta z jerbasom ob boku. In v jerbasu kruh, ki sem o njem pravkar sanjal...

Jaz lačen in umazan, pred mano pa mlado dekle okroglega obraza, s toplim nasmehom na licih in z jerbasom ob boku — ali ni to lep spomin?«

In trčili smo na zdravje Bele krajine, na zdravje njenih zlata vrednih ljudi.

France Šušteršič:

NAJLEPŠI SPOMIN

berilo za mlade

Očka kurirček in psiček Flokec

Ko so fašisti vdrli v našo domovino, je bil očka še fantič, kakršni so danes pionirji v tretjem razredu. Živel jev Imenem ob Sotli, kjer sta bila tudi moja babica in dedek. Babica je zaradi bolezni že enajst let nepremično ležala v postelji. Dedek je bil upokojenec in je imel dolge brke, ki si jih je vedno vihal navzgor. Očka je imel še brata, strica Zvonka in strica Bratka. Micka pa je bila dobra gospodinjska pomočnica, ki je delala namesto bolne babice.

Pred hišo je stala pasja hišica. Ob njej je noč in dan pazil in lajal očkov najboljši prijatelj Floki.

Nemci so grdo ravnali s slovenskimi družinami. Nekega dne so vsaki družini v Imenem ob Sotli poslali listek, da morajo psa — če ga imajo — pripeljati na pregled v Podčetrtek. Babica je naročila očku, naj pelje Flokija na pregled. Z očkom sta se skoraj ves dopoldan pripravljala na pot. Psiček je veselo poskakoval in lajal, ko mu je očka pripenjal vrvico na vrat, in ga lizal po rokah in nogah.

Očka se je poslovil in že sta jo s Flokijem mahnila proti Podčetrtku.

Pot ju je najprej vodila proti mostu čez Olmšnico. Floki je kar naprej postajal in lizal očka po rokah, včasih pa tudi po licu. Za Prahovim travnikom sta srečala sosedo Anko, ki je bila vsa objokana. Očka je pozdravil in vprašal: »Teta, kje pa imate Pazija?« Soseda je žalostno odgovorila: »Veš, ubili so ga, grdobe zverinske!« Šele zdaj je očka uvidel, da ne gre za pregled, temveč za pobijanje psov. Nagnil se je k psičku in zahlipal: »Ubogi, ubogi moj Flokec!« Žalosten se je vrnil domov in babici skozi solze povedal, kaj se dogaja ob robu Pasaričevega gozda. Tudi babica je zajokala in rekla: »Zvonka so zaprli v celjski Stari pisker, Bratko se mora skrivati pred Nemci in zdaj mi hočejo še Flokija ubiti!« Potem je naročila Micki, naj pelje Flokija, če že mora tako biti. Atek je zajokal na ves glas: »Na dam Flokeca, ne dam ga!« Babica ga je tolažila: »Veš, Rudek, ukazano je; če ne damo psa, bodo še z nami delali kakor s psi.« Nič ni pomagalo. Micka je žalostna odcapljala s Flokijem proti Podčetrtku. Povedala nam je, da ni mogla gledati, kako so mu odrezali glavo.« Prahovega velikega Tarzana so se bali in so ga ustrelili, manjše pse so pa kar z nožem klali,« je tarnala.

Očka Flokija ni in ni mogel pozabiti. Vsak dan je posedal pri njegovi hišici. S prsti je zbiral Flokijeve dlačice in tudi jokal je še. Od takrat Nemcev ni mogel več videti, tako jih je sovražil.

Življenje je teklo naprej.

Dedek in očka sta pomagala partizanom. Opazovala sta Nemce in pisala sporočila. Kadar ni prišel k hiši kurir Jožko, je moral ponesti pošto kar očka sam... Nekega dne mu je dedek velel: »Rudek, zdaj si že velik in ti lahko zaupam. Nesel boš sporočilo stricu Jožku.« Dedek je vzel očkov sandal in odlepil podplat. Sporočilo je zavil v kose nemškega časopisa in ga vtaknil za podplat. »Adijo!« je še zaklical očka in hitro stekel po hiribu navzgor.

In koga je zagledal onkraj gozda?

Proti njemu se je pomikala skupina Nemcev. Obstal je, potem pa jo hitro mahnil naprej. »Halt!« je zavpil Nemec. Očka je obstal kot okamenel. »Kam pa greš?« je zakričal Nemec. »Strica grem obiskat!« je preplašen odgovoril očka. Nemec se je spet zadrl: »Kaj pa nosiš?« »Nič,« je rekel očka. Drugi vojak mu je pregledal žepe, a ni našel nič sumljivega. Slekel mu je suknjič, pa tudi v njem ni bilo nič. Napol slečenega so ga spustili in mu zagrozili, naj se nikar ne potepa. Očka je odšel počasi naprej, ko pa so Nemci izginili za gozdom, je stekel. Svojo nalogo je dobro opravil. Doma je na dolgo in široko pripovedoval, kaj se je zgodilo. Babico je bilo strah, dedek pa ga je potrepljal po rami.

Tudi očka, čeprav je bil še majhen, je spoznal krutosti in nevarnosti vojne. Kako je pošto nosil, pa tudi Flokija, ne bo nikoli pozabil... Ob koncu bi vam rada povedala še to, da je bil dedek zaprt v mariborskih zaporih in da se bojim vojne. V miru je tako lepo z mamico, očkom in bratcem. Zgodbe o partizanih, ki mi jih pripovedujejo očka in strici, bi pa kar naprej poslušala.

LUČKA LEŠNIK

Posnetek je narejen na sklepni slovesnosti akcije ZMS »Novinar M«, kjer so mladim piscem podelili tudi priznanja: žirija je izmed osemsto člankov stotriinosemdesetih avtorjev nagradila le tri, med njimi Ilonko Čelhar z Prestranka; Slavica Dragoš iz Idrije in Nevenka Berglez iz Starega trga pri Ložu pa sta prejeli izkaznico, ki so jo podelili petdesetim udeležencem akcije »Novinar M«. Na fotografiji: naša Ilonka Čelhar prejema priznanje.

TV-15 za mladino

Pohod

Člani ZRVS Brezovica so petnajstega junija povabili na orientacijski pohod tudi učence osnovne šole Brezovica. Na zbirališču pred zadružnim domom v Vnanjih Goricah se nas je zbralo šestindvajset. Pred pohodom smo dobili značke s Titovim likom. Razdeljeni na šest ekip, smo startali v razmaku desetih minut.

Med pohodom so vojaške starešine izvršili razne naloge:

— uporaba ročnega kompasa
— spoznati so morali topografske znake
— rešili so taktično nalogo umika in druge.

Kot zadnja točka orientacijskega pohoda je bilo streljanje z malokalibrsko puško. Potem smo dobili oranžado. Tovariš Rudi Furlan pa nam je rekel, da se lahko vpišemo v strelsko društvo.

Takih pohodov se bomo tudi v prihodnje z veseljem udeleževali.

JELKA MAMIČ
FRANCI KUŠAR
SILVA RAKOVEC

Neodposlano pismo

Po naravi sem zelo radovedna. Rada bi vedela in videla vse. Včasih radovednosti lahko zadostim, včasih tudi ne. Nekateri prištevajo to lastnost k slabostim, meni pa se ne dozdeva ravno tako. Že večkrat sem z radovednostjo dobila odgovor na kako vprašanje, ki bi mi — če ne bi vpraševala — ostalo za vedno prikrito. V področje svoje radovednosti lahko štejem tudi listanje po starih papirjih, slikah, pismih, revijah... Koliko zanimivega človeku razkrijejo ali obudijo v spominu.

Oče je prinesel iz gozdov, kjer je med vojno partizanil, razne brošure, pesmarice, zemljevide in drugo. Vse je lepo spravljeno v škatli. Nekoč sem jo odprla in v meni se je prebudila želja po listanju in prebiranju. Bilo je marsikaj zanimivega, najbolj pa je mojo pozornost pritegnil list — pismo. Že na prvi pogled sem videla, da je nekaj zanimivega:

Ljuba mama!

Kako dolgo že nisem videl tebe, očeta in sestre... Kako dolgo že ni moje oko videlo domačega kraja. V tem večnem pohodu za jutrišnjim lepšim dnem sem pozabil, kako hitro tečejo dnevi, meseci, leta. Pozabil sem vsak prejšnji dan in upal na prihodnjega, ki bo lepši. Dolga je bila naša pot. Toda sedaj smo pred Ljubljano in vem, da bo posijalo sonce tudi nam. Potem se bo začel tisti čas, za katerega sem se boril in za katerega so bile potrebne tolike žrtve. Samo še nekaj dni nas loči in zopet bom doma. Toliko časa sem prebil v širnih zelenih gozdovih, da se mi že res toži po trboveliski sivini. Nikar ne joči, mati, ko bom prišel, bo to vesel dan. *Tvoj sin Edi*

Našla sem to pismo, toda kdo ga je napisal in zakaj je ostalo neodposlano, sem morala še zvedeti. Oče mi je povedal, da je bil Edi njegov soborec. Pismo je pisal pred zadnjim jurišem na Ljubljano. Padel je torej nekaj ur pred svobodo... Pri njem so našli pismo. Hoteli so ga izročiti njegovim domačim, toda nikogar več ni bilo. Edijevo sestro, očeta in mater so odpeljali v taborišče, kjer so umrli. Edi tega ni vedel. Zato jim je pisal ves v mislih na snidenje.

Pismo je samo eden izmed pretresljivih dokazov o tem, kako velike žrtve so bile potrebne za domovino, v kateri živimo.

EMI GUČEK

Turjak

Tako kot vsako leto je tudi letos ZB »24. talcev« iz Ljubljane — v sodelovanju s krajevno skupnostjo Poljane in SZDL — priredila izlet za svoje člane, povabila pa tudi druge občane in seveda mladino.

Kraj izleta: Turjak.

Dne 11. junija se je zbralo pet avtobusov izletnikov. Na Turjaku sta nas sprejela tovariša Čop in Edi Podlogar. Najprej smo položili vence na grobnico stodvajsetih padlih, pred spominsko ploščo na zadružnem domu in na spomenik v Smrečju, kjer leže žrtve okupatorja, ki jih je v besu ustrelil tik pred osvoboditvijo.

Družabni del izleta s »partizanskim golažem« je bil pod grajskimi lipami med obzidjem gradu. Bili smo prijetno presenečeni nad marljivostjo tamkajšnjih mladincev, ki so prostor pokosili, posekali grmovje, pripravili mize in klopi, ozvočenje ter prostor za srečolov in ples. Za ves trud bodo družbeno-politične organizacije Poljan denarno podprle njihovo akcijo za nabavo lastnega prapora

Na izletu smo sodelovali tudi taborniki terena Poljane in pokazali nekaj veščin, za kar smo prejeli veliko priznanje: štiri šotorska krila, dve knjigi »Življenje v naravi« in pet knjig »Topografskega priročnika«. Predsednik krajevne skupnosti Poljane pa je družbeno-političnim organizacijam Turjaka v zahvalo izročil spominsko darilo in cvetje.

Izletniki, med njimi tudi člani borčevskih organizacij iz Sodražice, Velikih Lašč in Ribnice, smo bili s prireditvijo izredno zadovoljni: toplo so nas sprejeli, obiskali smo spominska obeležja iz narodnoosvobodilnega boja, seznanili so nas z zgodovino gradu, zabavali smo se ob glasbi, lovili srečo iz vreč in se sprostili v lepi okolici Turjaka. Ne smemo pozabiti, da so organizatorji sami plačali prevoz in prehrano vsem udeležencem izleta, kar je vsekakor pohvale vredno.

KARMEN PERKO

kramljanje

Draga Milena!

Najlepše se ti zahvaljujem za honorar, ki sem ga pred kratkim prejela. O, kako sem bila vesela, še bolj pa presenečena! Nestrpno pričakujem vsako novo številko »TV 15«, da bi na mladinski strani zagledala še kakšen svoj prispevek. Če pa ni objavljen, rada berem spise drugih.

Tokrat vam pošiljam prispevek, ki sem ga napisala ob kurirčkovi pošti. Tovarišica učiteljica mi je rekla, da je eden najlepših na šoli in vsem pionirjem sem ga morala prebrati. Vesela bi bila, če bi ga lahko objavili. Pošiljam vam kopijo, ker so prvi izvod dali v kurirčkovo torbico.

Ravno danes se odpravljam na morje, kjer bomo imeli šolo v naravi ves teden. Upam, da mi bo lepo. Tudi vam, tovarišica Milena, želim prijetne in vedre počitnice.

Lepo vas pozdravljam!

Lučka Lešnik
Gregorčičeva 34/b
62000 Maribor

Draga Lučka!

Ne samo »Očka kurirček in psiček Flokec«, vsi tvoji zapisi so lepi. Če bi te ne poznala, bi včasih kar podvomila, da so delo še ne desetletne deklice. Prijetne želje za počitnice si poslala o pravem času, v soboto potujem tudi jaz, in hvaležna sem ti zanje. Ko se vrneš z morja, pa zopet piši.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovana urednica!

Po dolgem času se zopet oglašam. Danes vam pošiljam sestavek »Neodposlano pismo«. Zamislila sem si ga kot prispevek ob osvoboditvi Ljubljane. Ker sem imela v šoli dosti dela, sem ga utegnila napisati šele danes. Upam, da vam bo ugajal in da ga boste kljub zapoznelosti objavili.

Ob koncu bi se vam rada še enkrat zahvalila za knjigo, ki sem jo prejela za sestavek o Sutjeski.

Prejmite lepe pozdrave!

Emi Guček
Štrafelova 2
62250 Ptuj

Draga Emi!

Šele zahvala za knjigo me je spomnila, kako dolg je bil pravzaprav tvoj molk. Neodposlanega pisma sem bila zelo vesela, prav tako spoznanja, da vez med nama živi ob vsakem tvojem srečanju s časom, ki mu posvečamo te vrstice.

Lepo pozdravljena!

MILENA

besede in dejanja

ČE NI DENARJA, ŠE PAMET NE POMAGA

Osip v osnovnih šolah ter osnovno splošno izobraževanje in usposabljanje delavcev — to sta bili osnovni temi razprave na seji mestnega sveta Zveze sindikatov v Ljubljani, v torek 6. junija.

Podatki o osipu so znani: v mestih je osip manjši (v Ljubljani je bil lani 22,5%), na podeželju večji. V sedanjih razmerah ni pomembno, ali je otrok nadarjen ali ne: važnejše je, v kakšni družini živi, koliko mu znajo pri učenju pomagati starši itn. V šolah slabše zdelujejo otroci iz delavskih in kmečkih družin, iz družin nekvalificiranih in priučenih delavcev prihaja množica nekvalificiranih delavcev.

Eden od razpravljavcev na seji je dejal: »Otroci delavcev imajo 20% manj možnosti, da postanejo strokovni in vodilni delavci in nasprotno: otroci strokovnih in vodilnih delavcev imajo 20 % manj možnosti, da postanejo »navadni« delavci,
Prosvetni delavec 16. VI. 1972

VEČJA METKA NA KOZJEM

Celjska »Metka« že ima v Kozjem manjši konfekcijski obrat, zdaj pa gradi poleg njega še novo montažno halo, ki bo imela 1400 kvadratnih metrov delovnih površin. Po napovedih bo »Metka« lahko že novembra v novem obratu dala delo nad 100 zaposlenim.

Odveč je pojasnjevanje, kaj ta številka pomeni za kozjansko gospodarsko »sušo«.
Delavska enotnost 24. VI. 1972

DRAGA NEUČINKOVITOST

Letno registrirajo po svetu okrog 400.000 patentov, vendar pa so prijavljeni patenti po posameznih državah zelo neenakomerno razporejeni, saj je kar 92% patentov registriranih v 15 državah.

Kot kažejo podatki, je Jugoslavija po eni strani država z najmanj prijavljenimi in tudi realiziranimi patenti, a po drugi strani država z nesorazmerno visokimi stroški za raziskave na en patent. Medtem ko npr. v Švici izumitelji letno prijavljajo poprečno po 1000 patentov na milijon prebivalcev, v Japonski 700, ZR Nemčiji 500, Avstriji 350, Madžarski 150, Bolgariji 150 in Romuniji 100 patentov, Jugoslavija s 50 prijavljenimi, a le 7 realiziranimi patenti za omenjenimi državami močno zaostaja.
Gospodarski vestnik 16. VI. 1972

PREDELOVANJE

Industrijska klavnica »Mitros« v Sremski Mitrovici je lani predelala 220 000 svinj, 28 000 juncev in junic ter — eno tele.

Pri vsem tem so prebivalci Sremske Mitrovice lahko lani skoraj zmerom dobili v mesnicah — teletino.
Tovariš 19. VI. 1972

AFERA U-2 (2)

Spomnil sem se, da avtomatski katapult ni edini način, da zapustim ponorelo letalo, ki je s strahovito naglico padalo proti zemlji... Lahko se dvignem na sedežu ter kratko malo izkočim iz letala. Tako sem tudi storil. Odpel sem jermene, ki so me vezali ob sedež, nato me je zračni tok v trenutku potegnil iz kabine. Tako sem se osvobodil letala, ki bi bilo lahko postalo moj grob.

Nenadoma sem ugotovil, da sem še vedno nekako vezan ob letalo, ki je strmoglavljalo proti zemlji. Skraja nisem vedel, kaj me zadržuje, potem pa sem ugotovil da je to cev za dovod kisika, ki sem jo bil pozabil prerezati. Zdaj mi ni preostajalo nič drugega, kot da sem se z obupnimi trzljaji skušal rešiti neprijetne vezi. Čez nekaj trenutkov sem olajšano ugotovil da prosto padam, torej se je cev odtrgala... Pravzaprav je bil čudovit občutek, takole svobodno leteti skozi zrak... In ko sem ravno začel premišljati, kdaj bo napočil najbolj primeren trenutek, da odprem padalo, sem začutil močan sunek. Padalo se je samo odprlo.

Medtem ko sem počasi padal proti zemlji, sem videl posamezne kose mojega letala, ki so kot odpalo listje drseli proti zemlji.

Pod seboj sem zagledal valovite hribe, gozdove in jezero, ceste in polja. Spomnil sem se, da imam v enem izmed žepov zemljevid, kjer so vrisane vse poti in ceste proti Pakistanu in Turčiji. Snel sem rokavice ter potegnil zemljevid iz žepa. Skrbno sem ga razstrgal na drobne koščke ter jih odvrgel daleč od sebe Potem je bil tu še dolarski kovanec z zastrupljeno iglo, ki je bila namočena v izredno hud strup »curare«. Izročil mi ga je bil uslužbenec CIA za primer, če bi se rajši usmrtil, kot da bi padel v roke Rusom. Tudi njega sem odvrgel. Takrat mi je prišlo na misel, da dolar s zastrupljeno iglo morda ni najboljša zamisel. V primeru, če bi pilota zajeli, bi svetleči se kovanec gotovo pritegnil sovražnikovo pozornost. Nasmehnil sem se ob misli, da je to prvi dolar v življenju, ki sem ga odvrgel. Predno sem to storil pa sem z njega seveda odstranil zastrupljeno iglo ter jo spravil v žep.

Zastrupljena igla pa mi kar ni hotela iz glave. Razmišljal sem, da bi jo le uporabil. Spomnil sem se posadke nekega transportnega letala, ki je moralo prisilno pristati nekje v Rusiji in bi jo bili prebivalci skoraj linčali. Potem pa je v meni prevladalo upanje, da se bom morda le nekako rešil.

Do pristanka na zemlji je manjkalo le še nekaj desetin metrov. Takrat sem zagledal pod seboj majhen avtomobil, ki se je premikal po prašni cesti v smeri vasi. Zdelo se mi je, da spremlja moje spuščanje. Pred vasjo se je ustavil in iz njega sta izstopila dva moža. Hkrati sem tik pod seboj opazil zorano ledino, traktor in zraven njega spet dva moža.

Prehitro sem se bližal zemlji, da bi lahko spremenil smer pristanka. Spustil sem se v bližini tistega traktorja, ob katerem sta stala moža. Pohitela sta k meni. Eden izmed njiju se je lotil padala ter ga začel zlagati, drugi pa mi je pomagal, da sem se pobral s tal. Tudi dvojica iz avtomobila se nam je nagloma približevala. Od močnega udarca pri padcu na zemljo sem čutil precejšnje bolečine v glavi, pa tudi oglušel sem deloma.

VOHUN JE UJET

Začel sem se razgledovati ter ugotovil, da je vas oddaljena komaj nekaj sto metrov. Nekje ob njenem robu, kjer sem pristal, je verjetno bila šola, saj sem zagledal skupino 20 do 30 otrok, ki je hitela v naši smeri. Za njimi jo je ubirala skupina vaščanov, ki je seveda tudi hotela videti moža, »ki je padel z neba«. Ko so prišli do mene, so mi začeli vsevprek postavljati vprašanja. Ker nisem razumel niti besedice, sem molčal. Bili so videti zmedeni, presenečeni in radovedni.

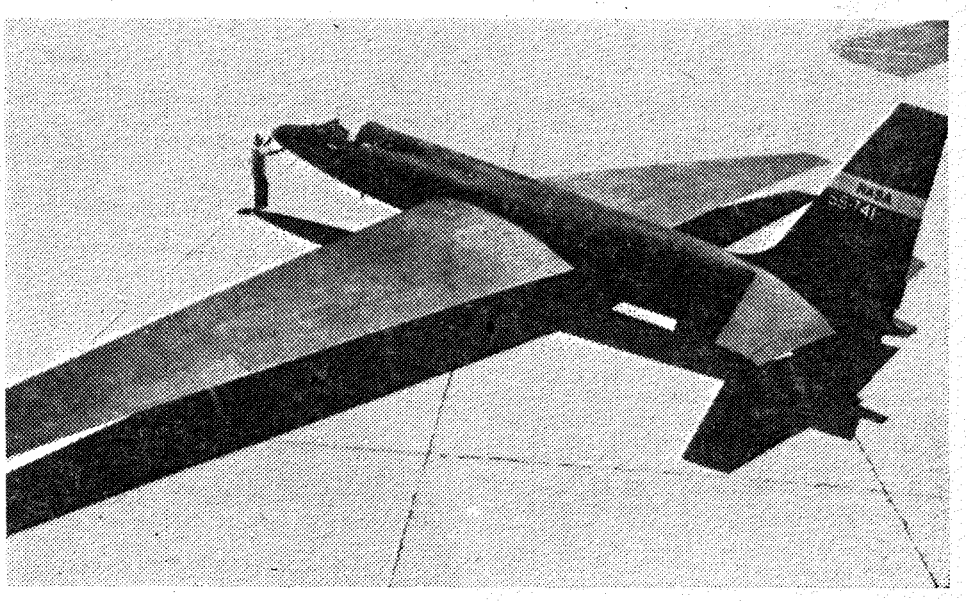

Vohunsko letalo, ki so ga sestrelili Rusi

Bil sem jim vse bolj sumljiv. Možak, ki mi je pomagal okoli padala, me je prijel pod roko in odpeljal do avtomobila. Ko je v enem izmed mojih žepov zagledal pištolo, mi jo je brez besed odvzel. Seveda mi še na misel ni prišlo, da bi ga pri tem skušal preprečiti. Zdaj se je okoli nas nabralo že kakšnih petdeset ljudi.

Avtomobil, s katerim sta se pripeljala dva moža, je bil majhen, vendar je bil videti vzdržljiv in je imel močan motor. Z roko so mi pokazali na sedež zraven šoferja. Mož, ki mi je odvzel pištolo, se je usedel za menoj. Zdaj si jo je z zanimanjem ogledoval. Seveda je kmalu opazil na njenem ročaju vtisnjene inicialke — USA. S pogledom, uprtim ostro vame, me je vprašal, če sem Američan. Zdelo se mi je nesmiselno, da bi tajil.

POPOLNOMA NEPRIPRAVLJEN NA UJETNIŠTVO...

Nenadoma me je obšla misel, da smo pravzaprav vsi, ki opravljamo take naloge, dejansko popolnoma nepripravljeni za primer, da pademo v roke sovražniku. Nisem znal ruščine, nobene zveze nisem imel v tej deželi.

V vsem štirih letih, kolikor sem delal za CIA, sem samo enkrat, in to na lastno pobudo, dobil »navodilo«, kako naj se vedem v primeru, da me ujamejo. Neki obveščevalni oficir mi je dejal:

»Lahko jim poveš vse, kar veš, saj bodo tako alj tako vse izvlekli iz tebe.«

V času naše misije U-2, dokler se zadeva še ni izrodila v svetovno krizo, smo delali slabo in dokaj nenačrtno. Za primer, da bi Rusi sestrelili naše letalo, sploh nismo bili pripravljeni. Navsezadnje za kaj takega niti niso bile potrebne kdove kako precizne rakete. Tudi do okvare na motorju je moglo priti in morali bi računati s prisilnim pristankom. Letalo je bilo opremljeno tako, da bi sovražnik zlahka ugotovil, da gre za vohunsko zadevo. Povrh vsega pa niti ni imelo naprave, s pomočjo katere bi lahko uničili dokaze o njegovem vohunskem namenu. In vendar je nosilo več kot 100 kilogramov dragocenega materiala, ki nikakor ne bi smel pasti v roke sovražniku.

Moji ruski spremljevalci so me z avtomobilom odpeljali v Sverdlovsk. Tu so me začeli izpraševati uslužbenci Komiteja za za državno varnost. To so seveda bili vrhunski profesionalci, ki tudi zastrupljene igle, ki sem jo skril v svojem kombinezonu, niso spregledali.

Zaradi posledic padca pri pristanku sem še vedno čutil vrtoglavico ter šumenje v ušesih. Ko sem dvignil roko k ušesu, je priskočil eden mojih čuvarjev ter mi roko naglo odmaknil. Ko sem gib ponovil, mi je roko spet odmaknil. Zdaj sem doumel, da mislijo, da hočem uporabiti kakšno ampulo s strupom.

»Ste Američan?« me je v angleškem jeziku vprašal eden izmed zaslševalcev.

Odgovoril sem pritrdilno.

Kar se da prepričevalno sem jim skušal dopovedati, da je prišlo do okvare na mojem navigacijskem sistemu ter da sem sovjetsko mejo preletel »po pomoti«. Bilo je jasno, da mi ne verjamejo niti besedice. Kaj takega sem seveda pričakoval. Kljub temu pa sem se trdovratno držal svoje zgodbe, čeprav je zvenela hudo neverjetno.

Čez nekaj dni so me prepeljali v Moskvo. Spravili so me v zapor Ljubjanko pri moskovskemu štabu Komiteja za državno varnost.

Med zaslševanjem me niso izpostavljali pramenom močnih obločnic pa tudi stol na katerega so me posadili, ni bil neudoben, kot je ponavadi videti v vohunskih filmih. Seveda pa je bilo vzdušje med mojim dolgotrajnim zaslševanjem ves čas napeto in moreče. Med menoj in mojimi izpraševalci je tlel nenehen in izčrpljujoč boj

(Nadaljevanje)

RIBJI BRODET

DELAMARIS IZOLA

VABILO NA PROSLAVO V HORJUL

Borce dolomitskega odreda in aktiviste OF s področja delovanja odreda vabimo na proslavo tridesetletnice ustanovitve dolomitskega odreda in na tovariško srečanje. Proslavo smo združili z vsakoletno proslavo dneva borca, ki jo organizira Združeno podjetje »Iskra« v Kranju, delovna enota Horjul, in Zavodom za avtomatizacijo — Ljubljana. Proslava se bo pričela v soboto, 1. julija 1972 ob 9. uri 30 minut. Glavni govornik bo predsednik ZKS France Popit.

Na tovariškem srečanju se bomo pogovorili o našem nadaljnjem delu, seznanili se bomo s tem, kako daleč smo pri pisanju zgodovine odreda in drugem.

Povežite se z organizacijo Zveze združenj borcev NOV, posebno v domicilnih občinah dolomitskega odreda, ki bodo skupaj z ostalimi družbenimi organizacijami organizirale udeležbo! Vabimo tudi vse prebivalstvo tega področja, da skupaj z borci in aktivisti OF proslavi to obletnico.

ODBOR DOLOMITSKEGA ODREDA

TEHNIKI, POZOR!

Tovariše in tovarišice, ki so med vojno delali v tehnikah in tiskarnah v Ljubljani in širom po Sloveniji, vabimo, da se v čim večjem številu udeležijo proslave 30-letnice slovenske partizanske vojske 4. julija v Zadobrovi.

Ker je to prvi torek v mesecu, odpade naš sestanek v restavraciji Slamič v Ljubljani in se dobimo vsi v Zadobrovi.

Odbor CT pri CK KP Slovenije

jana
sodoben ženski tednik

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec, Ljubljana, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije — Tisk in klišeji ČGP Delo Ljubljana, Titova 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 70 dinarjev — Posamezna številka v kolportaži 80 par — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI. ali na tekoči račun 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov in fotografij ne vračamo